

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

NUTUK ESERİNİN TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILAP TARİHİ VE
ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNDEKİ (ORTAOKUL 8. SINIF) KÖK DEĞERLERİN
EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜRŞAD ŞAHİN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. YÜKSEL GÜÇLÜ

TEMMUZ 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

NUTUK ESERİNİN TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILAP TARİHİ VE
ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNDEKİ (ORTAOKUL 8. SINIF) KÖK DEĞERLERİN
EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜRŞAD ŞAHİN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. YÜKSEL GÜÇLÜ

TEMMUZ 2021

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Kürşad ŞAHİN

ÖN SÖZ

“Öğretmenler gelecek nesil sizin eseriniz olacaktır” sözü ile Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk öğretmenlerin sahip oldukları büyük sorumlulukları belirtirken, öğrencileri de gelecek nesil olarak nitelendirmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, öğrencilerin gelişimi bir toplumun da geleceği olarak görülmektedir. İnsanları insan yapan en önemli durumun kişilik özellikleri olduğu söylenebilir.

Okullar öğrencileri topluma yalnızca bilişsel olarak hazırlamamaktadır. Öğrencilerin toplum içerisinde sosyal, duygusal bir birey olarak var olabilmesi de önemli görülmektedir. Bu bağlamda değerlerin de önemi büyüktür. Değer kavramı kişilerin sahip oldukları karakter özelliklerini etkileyen tutumları olarak söylenebilir. Tutumlar ise kişilerin yaşamlarını ve dolayısıyla çevrelerini etkilemektedir. Bu nedenle değerler eğitimi okullarda önemsenen bir konu olmuştur. Bu eğitimin öğrencilere aktarımı konusunda birçok yöntem ve teknik kullanılmakta, kullanılan bu yöntem ve teknikler ile değerlerin öğrenciler tarafından kişiselleştirilmesi, içselleştirilmesi ve benimsenmesi sağlanmak istenmektedir.

Yapılan araştırmalarda değer eğitimi sürecinde değer öğretimi ve aktarımı yönünden edebi eserlerin kullanılmasının birçok faydası olduğu ortaya konulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş dönemini, Mustafa Kemal Atatürk’ün yaşamını ve fikirlerini konu edinen ve bu doğrultuda öğrencilerin donanımlı hale getirilmesini amaçlayan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük (Ortaokul 8. Sınıf) dersi içerisinde de değerler eğitimi önemli olmaktadır. Bu ders için en önemli kaynak eser durumunda olan Mustafa Kemal Atatürk’ün Nutuk eserinin söz konusu dersteki kök değerler yönünden incelenmesi bu araştırmaya amaç olmuştur. Böylelikle dersin içeriğine uygun ve edebi yönü de olan bu eserin kök değerlerin öğretimi ve aktarılmasında kullanımının öğrencilerin söz konusu değerleri içselleştirmelerini sağlamakta büyük fayda sağlayacağı anlaşılmaktadır. Nitekim araştırma sonuçlarında da bu eserin kök değerlerin tümünü içerdiği ve kök değerlerin öğretimi ve aktarılmasında kullanılabilecek birçok metne sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmanın başından itibaren her zaman yanımda olarak yaptığım çalışmalarda desteğini eksik etmeyen değerli danışmanın Doç. Dr. Yüksel Güçlü’ye, tüm eğitim hayatım sürecinde katkıları bulunan tüm hocalarıma, değerli eşime, anneme, babama ve üzerimde emeği olan isimleri sayılamayacak kadar çok tüm sevdiklerime saygılarımı, sevgilerimi ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ATATÜRK'ÜN NUTUK ESERİNİN TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİNDEKİ (ORTAOKUL 8. SINIF) KÖK DEĞERLERİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Kürşad ŞAHİN, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Yüksel GÜÇLÜ

Sakarya Üniversitesi, 2021

Toplumun geleceği durumunda bulunan öğrencilerin kişilik özelliklerini etkileyen değerler, eğitimde de büyük yer kaplamaktadır. Okullarda okutulan tüm derslerin programlarında kendilerine yer bulan değerler Türk Eğitim Sistemi içinde 2018 yılında yürürlüğe konulan öğretim programlarında kök değerler olarak nitelendirilmiştir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük (İ.T.A.) Dersi Öğretim Programında (Ortaokul 8. Sınıf) da yer alan kök değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak belirlenmiştir. Bu değerlerin öğretimi ve aktarımında birçok yöntem ve teknik kullanılabilmekte, örnek olaylar ve edebi eserlerden yararlanılabilmektedir. Bu bağlamda Nutuk benzeri edebi eserlerin kullanımı büyük önem taşımakta ve çok etkili olabilmektedir. T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardaki kök değerlerin öğretimi ve aktarımı yönünden en önemli kaynak eser ise Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk eseridir. Bu eserin günümüze kadar farklı baskıları yapılmıştır.

Bu araştırmanın amacı, Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersinde (Ortaokul 8.sınıf) yer alan kök değerlerin eğitimi açısından incelenmesidir. Bu bağlamda söz konusu eserdeki kök değerlerin ve kök değerlere yönelik olarak kullanılabilecek kısımların belirlenmesi yolu izlenmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz deseni ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama biçimi olarak doküman analizi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında Atatürk'ün Nutuk eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısının T.C.İ.T.A. dersinde yer alan kök değerlerin tümü açısından incelendiğinde değer-metin ilişkili 334 içerik tespit edilmiştir. Sonuç olarak eser içerisinde en çok görülen kök değerlerin vatanseverlik, saygı ve adalet olduğu görülmektedir. Ayrıca bu eser içeriğinde, T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programının “1. Ünite: Bir Kahraman Doğuyor” ünitesi hariç tüm ünitelerinde kök değerlerin öğretimi ve aktarımında kullanılabilecek örnek metinlerin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, Değerler Eğitimi, Kök Değerler, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF ATATÜRK’S GREAT SPEECH IN TERMS OF EDUCATION OF ROOT VALUES IN TURKISH REPUBLIC HISTORY OF REVOLUTION AND KEMALISM COURSE (SECONDARY SCHOOL 8TH GRADE)

Kürşad ŞAHİN, Master Thesis

Supervisor: Associate Professor Yüksel GÜÇLÜ

Sakarya University, 2021

It is of great importance that individuals who are in the future of society are educated well in terms of values in terms of raising them in all aspects. For this reason, value education is seen as an important part of educational activities at all educational levels and processes. In the Turkish Education System, the values that should be transferred to the individuals have been determined, especially in the compulsory education stages and processes. Some of these are values that are included in all educational levels and processes and are considered as root values in the curricula put into effect in 2018. The subject of this research, Republic of Turkish History of Revolution and Kemalism course the root values included in (Secondary School 8th Grade) curriculum are determined as justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and helpfulness. Many methods and techniques can be used in the teaching and transfer of these values, and examples and literary works can be utilized. In this context, the use of literary works is of great importance and can be very effective. Republic of Turkish History of Revolution and Kemalism course the most important source work in terms of teaching and transferring the root values in the acquisitions in the Curriculum is Mustafa Kemal Atatürk's The Great Speech. This work has been published in different editions until today.

The aim of this research is to publish the edition of Mustafa Kemal Atatürk's The Great Speech titled Speech with Photographs for the Youth to Republic of Turkish History of Revolution and Kemalism is to examine in terms of root values in the course. For this purpose, the way of determining the root values and the parts that can be used for the root values in the work in question was followed. The research was carried out with descriptive analysis design, one of the qualitative research methods. Document analysis was used as the data collection method.

Within the scope of his research, Speech with Photographs for the Youth was published by Republic of Turkish History of Revolution and Kemalism When examined in terms of all

root values in the course, 334 value-text related content was reached. It is seen that all root values are included in the work, and the most common root values are patriotism, respect and justice. In addition, in the content of this work, it was concluded that there are sample texts that can be used in the teaching and transfer of all root values in all units of the Republic of Turkish History of Revolution and Kemalism Curriculum except Unit 1: A Hero Is Born, and that are included in the appendices of this research.

Keywords: Mustafa Kemal Atatürk, the Great Speech, Values Education, Root Values, Turkish Republic Revolution History and Kemalism Lesson.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem durumu	1
1.2. Araştırmanın amacı ve önemi.....	4
1.3. Sınırlılıklar.....	5
1.4. Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	6
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Değer kavramı	6
2.2. Değer eğitimi	7
2.3. Kök değerler ve önemi	8
2.3.1. Adalet değeri.....	9
2.3.2. Dostluk değeri	10
2.3.3. Dürüstlük değeri	11
2.3.4. Öz denetim değeri.....	11
2.3.5. Sabır değeri.....	11

2.3.6. Saygı değeri	12
2.3.7. Sevgi değeri	12
2.3.8. Sorumluluk değeri	13
2.3.9. Vatanseverlik değeri	14
2.3.10. Yardımseverlik değeri	14
2.4. Kuramsal çerçeve ile ilgili araştırmalar	14
2.4.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar	15
2.4.1.1. Değer eğitimiyle ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar	15
2.4.1.2. Nutuk eseri ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar	18
2.4.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar	18
2.4.2.1. Değerler eğitimi ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar	18
2.4.2.2. Nutuk eseri ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar	21
BÖLÜM III.....	23
YÖNTEM	23
3.1. Araştırma modeli	23
3.2. Veri kaynağı	23
3.3. Veri toplama aracı ve verilerin toplanması.....	23
3.4. Verilerin analizi	25
3.5. Geçerlik ve Güvenirlik	26
BÖLÜM IV	28
BULGULAR	28
4.1. “Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında T.C.İ.T.A. dersindeki (Ortaokul 8.sınıf) hangi kök değerler yer almaktadır ” sorusuna ilişkin bulgular.....	28
4.1.1. Adalet değerine ilişkin bulgular	28
4.1.2. Dostluk değerine ilişkin bulgular	30
4.1.3. Dürüstlük değerine ilişkin bulgular	31

4.1.4. Öz denetim değerine ilişkin bulgular	33
4.1.5. Sabır değerine ilişkin bulgular.....	34
4.1.6. Saygı değerine ilişkin bulgular	36
4.1.7. Sevgi değerine ilişkin bulgular	37
4.1.8. Sorumluluk değerine ilişkin bulgular	39
4.1.9. Vatanseverlik değerine ilişkin bulgular	40
4.1.10. Yardımseverlik değerine ilişkin bulgular	42
4.1.11. Kök değerlerin tamamına ilişkin bulgular	43
4.2. “Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersindeki (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlere yönelik olarak kullanılabilecek kısımları hangileridir?’ sorusuna ilişkin bulgular.....	44
4.2.1. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “1. Ünite: Bir Kahraman Doğuyor” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular	45
4.2.2. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “2. Ünite: Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular.....	45
4.2.3. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “3. Ünite: Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular	47
4.2.4. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “4. Ünite: Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular	49
4.2.5. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “5. Ünite: Demokratikleşme Çabaları” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular	50
4.2.6. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “6. Ünite: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular	51

4.2.7. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “7. Ünite: Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular	52
BÖLÜM V	53
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	53
5.1. Sonuç ve tartışma	53
5.2. Öneriler.....	56
5.2.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler.....	56
5.2.2. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler.....	56
KAYNAKLAR.....	58
EKLER	66

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında (Ortaokul 8. Sınıf) Yer Alan Kök Değerler ve Kök Değerlerle İlgili Tutum Ve Davranışlar	9
Tablo 2. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Adalet Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler	28
Tablo 3. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Dostluk Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler	30
Tablo 4. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Dürüstlük Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler	32
Tablo 5. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Öz Denetim Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	33
Tablo 6. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Sabır Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	34
Tablo 7. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Saygı Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler	36
Tablo 8. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Sevgi Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler	38
Tablo 9. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Sorumluluk Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler	39
Tablo 10. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Vatanseverlik Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler	41
Tablo 11. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Yardımseverlik Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında kök değerlerin oransal dağılımı..... 44

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Adalet Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler	66
Ek 2. Dostluk Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler	69
Ek 3. Dürüstlük Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler.....	71
Ek 4. Öz Denetim Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler	73
Ek 5. Sabır Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler	74
Ek 6. Saygı Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler.....	75
Ek 7. Sevgi Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler.....	80
Ek 8. Sorumluluk Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler.....	81
Ek 9. Vatanseverlik Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler	83
Ek 10. Yardımseverlik Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler	90

SİMGELER VE KISALTMALAR

Ed. : Editör

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TC : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

Vb. : Ve benzeri

Vd. : Ve diğerleri

Çev. : Çeviri

T.C. İ.T.A. : Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem durumu

Toplumlar için gelişim ve birliktelik, her dönemde önem verilen hususlar olmuştur. Bu bağlamda toplumların gelişimini ve birliğini sağlamak amacıyla öncelikle toplumu oluşturan bireylerin kişisel gelişimlerine ve bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerine dikkat edilmelidir. Özellikle toplumların birlikteliğini sağlamak, toplum içerisindeki bireylerin karşılıklı ilişkilerini sağlamakla ve bu doğrultuda bireylerin sahip oldukları değer yargılarının doğruluğundan emin olmakla mümkün olabilir (Yıldırım, 2019, s.17).

İnsanlar bilişsel özelliklerinin yanında duyuşsal özellikleri olan varlıklardır. Bu nedenle toplumsal yaşamda insanların hem bilişsel hem de duyuşsal olarak gelişimini sağlamak büyük önem taşır. İnsanları toplumsal varlık olarak yaşama hazırlamak amacıyla onlara yaşama hazırlık eğitimleri çerçevesinde gerekli bilgi, beceri ve değerler verilmelidir. Bu bağlamda insanların yaşama hazırlanmalarında doğrudan etki edebilen ve yaşamlarına yol gösteren önemli bir kavram, değer kavramıdır (Öztabak, 2020, s.24).

Dünya genelinde ve toplumlar ölçeğinde insanların sahip olduğu ve olması gereken değerler benzerlikleri yanında farklılıklar da göstermektedir (Algül, 2021, s.207). Değerler, insanlara farklı durumlar karşısında göstermeleri gereken doğru davranışları duyguları aracılığıyla hükmettiren kavramlardır. Nitekim bu kavramların birey üzerindeki etkileri kabul edilerek, toplumu şekillendirici rolleri anlaşılmış ve bu kavramların bireylere aktarımı konusuna tüm toplumlarda önem verilmiştir (Yaşar ve Özden, 2021, s.396). Burada devreye değer eğitimi girmektedir.

Diğer ülkelerde ve toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de değer eğitimine önem verilmektedir. Bu bağlamda hem örgün hem yaygın eğitim kapsamında yaşam boyu devam eden bir değer eğitimi süreci söz konusudur. Ancak bu eğitimin farklı kademelerdeki örgün eğitim kurumlarındaki derslerde belirli bir program aracılığı ile verilmesinin önemi büyüktür. Bu nedenle Türk eğitim sistemi içerisinde yer alan tüm derslerin genel ve özel amaçları içerisinde değer eğitimine özen gösterilmektedir. Ayrıca değer eğitimi kapsamında belirlenen değerlerin öğretiminin ve aktarımının kolaylaştırılması ve değer kavramının sınırlandırılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Aralarında T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük (T.C İ.T.A.) Dersi Öğretim Programının (Ortaokul 8. Sınıf) da yer

aldığı 2018 yılı öğretim programlarında diğer değerler yanında öğrencilere aktarılması amaçlanan değerler “kök değerler” adı altında yer almaktadır. Bu değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak belirtilmektedir (MEB, 2018).

Türk eğitim sisteminde yer alan ve değer aktarımı yönünden önde gelen dersler içerisinde öğrencileri yaşama hazırlama, hayatı öğretme ve kolaylaştırma, iyi ve etkili vatandaşlar yetiştirme görevlerini üstlenen Sosyal Bilgiler ve devamı niteliğinde bulunan T.C.İ.T.A. derslerinin önemli bir yeri vardır. Söz konusu derslerin farklı disiplinler ile olan ilişkileri nedeniyle değer eğitimi dersi oldukları da söylenebilir (Kan, 2010, s.140). Sosyal Bilgiler dersi açısından değerlerin, toplumun temel ilkeleri ve var olan inançlarını ifade ettiği belirtilebilir (Halstead ve Taylor, 2000, s.169).

Değer eğitimi yönünden önem taşıyan değer öğretimi ve aktarımı konusunda farklı yöntemler bulunmaktadır. Yaygın olarak kullanılan yöntemler “değer telkin etme, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakeme” olarak sıralanabilir. Şüphesiz söz konusu yöntemlerin her biri değer öğretimi konusunda faydalıdır. Ancak, bu yöntemler arasında en geleneksel ve yaygın olanı “değer telkin etme” yöntemidir. Diğer yandan bu yöntemleri kullanabilmek için farklı örnek olaylara ve hikâyelere ihtiyaç duyulmaktadır (Karatay, 2011, s.1443-1445). Değer öğretimi ve aktarımı yöntemlerinin ihtiyaç duyduğu örnek olay ve hikâyelerin belirlenmesi aşamasında edebi metinlerin önemli yeri bulunmaktadır. Zira bu amaçla kullanılan edebi metinler öğrencilerde farkındalık yaratması, değerleri içselleştirmelerine yardımcı olması gibi sebeplerden dolayı daha da etkili olabilmektedir. Farklı bir ifadeyle değer eğitimi sürecinde bireyler edebi metinler sayesinde değerlerle tanışmakta, tanıştıkları değerleri keşfetmekte, kahramanlar veya olaylar yoluyla değerleri zihinlerinde somutlaştırmakta, içselleştirmekte ve böylelikle benimseyebileceği değerlere karar vermektedirler (Eryılmaz ve Çengelci Köse, 2018, s.68). Nitekim değer öğretimi ve aktarımı ile ilgili yaşanan tartışmalarda değerlerin öğretimi ve aktarımının yapıp yapılamayacağından ziyade ne şekilde, hangi teknikle öğretilebileceği ve aktarılabilirliği konusunda olmaktadır (Meydan, 2014, s.96). Diğer yandan dünya üzerindeki her toplumda değerlerle donanmış bireylerden oluşan bir toplum meydana getirmek için ortaya konulmuş, sözlü ya da yazılı olarak nesilden nesile aktarılan öğüt verici eserlere rastlamak mümkündür (Bayar, 2019, s.149). Bu bağlamda değer öğretimi ve aktarımında farklı konular için farklı türde edebi eserler kullanılabilir. Ancak, özellikle örgün eğitim kurumlarındaki dersler içindeki değer öğretimi ve aktarımı için yazılı haldeki edebi metinlerin önemi daha da büyüktür.

Yukarıda da belirtildiği üzere Türk eğitim sisteminde değer öğretimi ve aktarımı yönünden önemli derslerden biri de ortaokul öğretim programında 8. sınıfta yer alan T.C.İ.T.A. dersidir. Temelde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve modernleşme sürecini konu edinen, bu hususlardan hareketle bireylerden çağdaş beceri ve değerlerin kazanılmasının beklendiği söz konusu ders okullarda var olan diğer dersler arasında özgün bir yer tutmaktadır (Hayta ve Akhan, 2014, s.1055). Bu ders de diğer dersler gibi öğrencilere değer aktarımı konusunda bir araç görevi üstlenmekte ve öğretim programı içerisinde verilmesi amaçlanan farklı değerleri barındırmaktadır.

Değer eğitimi kapsamında değer öğretimi ve aktarımı yönünden önem taşıyan edebi metinlerin bir kısmı kitaplar içinde yer almaktadır. Bu tür kitaplar, toplumların değerlerinin kuşaktan kuşağa iletilmesi yönüyle kültürün temel taşları, ilim ve fikir dünyasına açılan değerli kapıları durumundadırlar (MacIver, 1969'dan aktaran Özkan ve Sivrikaya, 2012, s.346). Dünya üzerinde millet niteliği kazanmış her toplumun tarihinde öğüt verici, milli değerleri taşıyan ve yansıtan kitaplar bulunmaktadır. Bu kapsamdaki kitaplar, içinde ortak duygu, düşünüş ve değer anlayışı geliştirmek için kullanılabilecek edebi eserler durumundadır. Bu tür edebi eser niteliği taşıyan kitapların toplumsal yaşama hazırlanan bireylere sunulması onların sosyalleşme sürecinde edinmeleri gereken değerlerle karşılaşmalarını sağlama yönünden son derece önemlidir (Karatay, 2011, s.1446).

Genelde Türk eğitim sistemi içinde, özelde bu araştırmaya konu edilen T.C.İ.T.A. dersinde değer öğretimi ve aktarımı yönünden önem taşıyan eserler vardır. Bu eserler arasında en önemlisi devletimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından kaleme alınmış, Türk İstiklal Savaşı sürecini, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecini ve yapılan yeniliklerin ortaya çıkış sürecini anlatan “Nutuk” eseridir. Çünkü bu eser Türk toplumu için birinci elden öğüt verici kaynak kitap değeri taşımaktadır (Yücel, 1998, s.372). Diğer yandan Nutuk eseri, kaleme alındığı günden bu yana üzerinde araştırmalar yapılan, özetlenen, sadeleştirilen, temel başvuru eseri olarak kullanılan bir eser olmuştur (Hayta ve Akhan, 2014, s.1053). Birinci elden kaynak olması sebebiyle, yazıldığı dönem olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları hakkında bilgiler vermesi, edebi türü açısından da öğütler içermesi bu eserin aynı dönemi konu edinen söz konusu ders kapsamında diğer açılardan olduğu kadar kök değerlerin öğretimi ve aktarılması açısından da yararlanılması gereken bir eser olduğu düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın amacı ve önemi

Değer eğitimi ve bu kapsamda değer öğretimi ve aktarımı her toplum için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle eğitimin temel amaçları arasında da yer almaktadır. Diğer ülkelerde olduğu üzere Türkiye’de de örgün ve yaygın eğitimin her kademesinde ve her derste öğretim programları içerisine öğretimi ve aktarımı önemli görülen farklı değerler yerleştirilmiştir. Bu derslerin biri de ortaokul 8. sınıf dersi olan ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu tarihsel sürecin, Mustafa Kemal Atatürk’ün yaşamının, yeni kurulan cumhuriyet yönetiminin yapmış olduğu inkılap hareketlerinin öğrencilere aktarılmasını konu edinen T.C.İ.T.A. dersidir. Söz konusu dersin aşağıda verilen özel amaçları kısmında değer öğretimi ve aktarımı konusu da yer almaktadır (MEB, 2018, s.8).

Bu ders ile öğrencilerin;

1. *Millî Mücadele örneğinden hareketle Türk milletinin millî birlik ve beraberlik anlayışı içerisinde **özgürlük, bağımsızlık ve vatanseverlik** duyguları ile her türlü zorluğun üstesinden gelebileceğini anlamaları,*
2. *Türk Millî Mücadelesi ve inkılabının, millî ve evrensel özelliklerini kavramaları,*
3. *Atatürk İlke ve İnkılaplarının Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki yerini kavrayarak **Atatürk İlke ve İnkılaplarının esas aldığı değerleri** yaşatmaya istekli olmaları,*
4. *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip, **millî, manevi ve evrensel değerleri** benimseyen birer vatandaş olarak yetişmeleri,*
5. *Günümüzün sorunlarına mantıklı bir yaklaşımla çözümler üretmesini sağlayacak ve kendilerini geleceğe hazırlayacak bilgi, beceri, **değer** ve tutumlar kazanmaları amaçlanmıştır (MEB, 2018, s.8).*

Bu araştırmada, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk’ün Nutuk eserinin T.C.İ.T.A. dersinde yer verilen kök değerler yönünden incelenmesi yolu izlenmiştir. Çünkü yapılan araştırmalarda adı geçen dersin en önemli kaynaklarından olan bu eserin şimdiye kadar değer eğitimi ve kök değerler yönünden incelendiği bir araştırmanın yapılmadığı görülmüştür. Yapılan bu araştırma ile literatürdeki bu eksikliğin giderilmesine katkı sağlanması da hedeflenmiştir. Araştırma sayesinde Nutuk eserinin tüm kök değerleri içerdiğinin tespit edilmesinin, kök değerlerin öğretimi ve aktarılmasında kullanılabilecek örnek metinlerin belirlenmesinin adı geçen dersin öğretim sürecine önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir.

Bu hususlar çerçevesinde araştırmanın amacı, Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin “Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk” adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersinde (Ortaokul 8.sınıf) yer alan kök değerler yönünden incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında T.C.İ.T.A. dersindeki (Ortaokul 8.sınıf) hangi kök değerler yer almaktadır?
2. Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersindeki (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlere yönelik olarak kullanılabilecek kısımları hangileridir?

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma, İş Bankası Kültür Yayınları tarafından 2017 yılında 24. baskısı yapılan Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısı ile sınırlıdır (Atatürk, 1927/2010).

1.4. Tanımlar

Değer: “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.” (Türk Dil Kurumu (TDK), 2021)

Nutuk: “Söz, konuşma, söylev.” (TDK, 2021).

Sosyal Bilgiler: “Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, antropoloji, ekonomi, felsefe, psikoloji, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren bir ilköğretim dersidir.” (MEB, 2005, s.56).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi ortaya konulmaya ve ilgili alanda yurt içi ve dışında yapılmış araştırmalara yer vermeye çalışılacaktır.

2.1. Değer kavramı

Değer kavramı sosyal bilimler içerisinde ilk defa Znanicki tarafından kullanılmış ve bu kavramın Latince “kıymetli olmak, güçlü olmak” manalarına gelen “valere” kökünden türetilerek aktarıldığı bilinmektedir (Bilgin, 1995, s.83). Değer kavramının kelime kökü bu anlamda olsa da zaman içinde değer kavramı üzerine farklı araştırmacılar tarafından çeşitli yorumlar getirilmiştir. Bunlardan bazılarını burada yer verilmiştir. Brubacher (1986, s.43) değerlerin insan davranışlarına ilham kaynağı olduğunu, istek ve eğilimlerden önce gelerek ortaya çıkmalarını sağlayan bir etken olduğunu belirtmiştir. Mengüşoğlu (1988, s.13), değer kavramını karar verirken bireylerin fiillerini organize eden bir uzuv olarak betimlemektedir. Yıldırım (1999, s.113), değer kavramını insanların kararlarını etkileyen inanç sistemi olarak nitelendirmiştir. Gömleksiz ve Cüro (2011, s.97), değerlerin inançlar bütünü olduğunu, duygulardan arındırılmış fikirler olmadıklarının altını çizmişlerdir. Özkan ve Sivrikaya (2012, s.343) tarafından değerlerin toplum içerisinde çoğunluğun kabul ettiği davranış kuralları olduğu belirtilmiştir. Değer kavramı üzerine yapılan ve bazıları yukarıda belirtilen görüş ve yorumlardan hareketle değerlerin tarih boyunca bireyi ve toplumu etkileyen ve yönlendiren ölçütler olduğu (Özkan ve diğerleri, 2012, s.342); ayrıca değerlerin toplumsal yaşamı düzenlediği ve bireyler arası uyumu ve bağlılığı artırdığı söylenebilir (Sağlam, 2017, s.3).

Bilindiği üzere bireylerin toplumsal yaşama uyum sağlaması için birtakım bilgi, beceri ve değerlerle donanmış biçimde yetiştirilmeleri gerekmektedir (Eryılmaz ve Çengelci Köse, 2018, s.67). Bu bağlamda değerlerin önemi büyüktür. Öyle ki değerler toplum içinde her zaman önemini koruyan ve var olması gereken etkenlerdir.

İnsanlar değerler sayesinde birlik duygularına sahip olabilir ve birbirlerine olan saygı, sevgi ve hep birlikte benimsedikleri aidiyet duygusu ancak böyle artırılabilir. Nitekim değerlerin önemli bir diğer görevi toplumda yaşayan bireylere perspektif kazandırması, içerisinde yaşadığı toplum hakkında şuur edindirmesidir (Tonga ve Uslu, 2015, s.92).

Toplum yaşamında kabul görmüş değerleri benimsemiş olan ve millet niteliğine sahip toplumların tarih boyunca kalıcılık gösterebildikleri görülmüştür (Kan, 2010, s.138). Bu nedenle milletler, tarih boyunca sahip oldukları değerleri toplumda var olan bireylere benimsetmeye önem vermişlerdir. Bu çalışma ve çabalar ise değer eğitimi başlığı altında incelenebilir.

2.2. Değer eğitimi

İnsan, özü gereği sosyal ve bir o kadar da duygusal bir varlıktır. Bireyler sürdürdükleri bireysel yaşamlarından ayrı olarak toplumsal bir öğedirler ve bu nedenle her birey içerisinde var olduğu toplumun birçok niteliği ile evrensel bazı değerleri de bünyesinde barındırmakla birlikte; yaşadığı topluma has değerler sistemi ile dünyayı algılayış biçiminde farklılıklar gösterir (Uludağ, 2019, s.252). Bireylerin yaşamları boyunca çevrelerinde yer alan farklı grupların ve içerisinde bulundukları toplumun birçok değerini barındırdıkları söylenebilir. Bu nedendir ki toplumun özelliklerini yansıtan bireylerin toplumun değerlerine sahip olmaları ve kuşaktan kuşağa değer aktarımında görev almaları beklenir.

Değerleri bireylere benimsetmenin en etkili yollarından biri eğitimidir. Bu noktada devreye değer eğitimi girmektedir. Değer eğitimi bireylerin kişilik gelişimlerine katkıda bulunmasının yanı sıra sosyalleşmelerini ve böylelikle kültürel anlamda içinde yer aldıkları topluma bir aidiyet duygusu geliştirmelerini sağlar (Ulusoy ve Arslan, 2014, s.7).

İnsanların davranışlarının istendik yönde değiştirilmesi yalnızca eğitim faaliyetleri ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle vatandaşlarının eğitimini önemseyen çağdaş toplumlar, bilişsel eğitimlerin yanı sıra bireyleri toplum ile bütünleştirme, toplumu yansıtan varlıklar haline getirebilme süreçlerini eğitim amaçlarının vazgeçilmezi olarak görmektedirler. Nitekim bu hususta toplumun birçok grup ve kurumlarının görevi olsa da en büyük görev eğitim kurumlarına düşmektedir.

Toplum içerisinde insanları her yönden eğitmekle sorumlu eğitim kurumlarının başında okullar gelmektedir. Ancak okulların toplumsal birlikteliğin sağlanması açısından yalnızca yazılı kuralları öğretmeleri, toplumda var olan değerler sistemini yok saymaları beklenemez. Örneğin, bir toplumda sadece pozitif hukuk kurallarının bulunması, bu toplum içerisinde yaşayan insanların düzenli bir yaşam sürmelerini sağlamaya yetmeyecektir (Aktan, 2003, s.23). Herkes için daha iyi bir dünya oluşturma arayışı çerçevesinde bu görevi yerine getirebilecek yegâne yol olan eğitim, ruhunda pozitif değerleri barındırmalı ve eğitimin amaçları içerisinde kazanım ifadeleri olarak değerler var

olmalıdır (Meydan, 2014, s.94). Bu nedenle demokratik toplumlarda var olan eğitim kurumlarından bireyleri bilişsel amaçlara ulaşmanın yanında, insanı insan yapan değerlere de ulaştırmaları beklenir (Tonga ve diğerleri, 2015, s.92).

Bireyleri yaşama hazırlama ve yaşam kariyerlerini geliştirme görevi üstlenen eğitim kurumlarının hedefleri yorumlandığında, bu hedefler arasında değer öğelerini gelecek nesillere aktarmak, toplumun gelişimine yönelik davranışlar kazandırmak için değer eğitimi meselesini görev edinmek fazlasıyla önemli görülmektedir (Hökelekli, 2011, s.288; Akbaş, 2008, s.10). Eğitim ve etiğin çok yönlü bir birleşimi olarak kabul edilen değerler eğitimi, bir toplumdaki mevcut değerlerin devamını sağlamak ve yeni nesillere aktarmak amaçlarını barındırmaktadır (Halstead, 1996, s.44).

Değer eğitiminin temel amacı bireylerin tüm cihetleriyle gelişimlerine yardımcı olmak, kişiyi ve içinde yaşadığı toplumu her türlü olumsuz durumlardan muhafaza etmek ve bireyleri pozitif değerler ile donatmaktır (Balıkçı, 2016). Bu nedenle okulların görevlerinden birisi de öğrencilerin içinde bulundukları ilkeler ile uyum içinde bulunmalarını sağlamak ve etik gelişimlerini pozitif yönde etkilemek olmalıdır (Akbaş, 2008, s.9). Nitekim okullarda alıcı durumunda bulunan bireyler, yaşamlarını etkileyen kültürel öğelere ve kurumlara dayanak durumunda bulunan değerleri doğrulamak, bu değerlerin yaşamlarında etki ettiği durumları görmek, benzer durumda olmayanların değerlerini ise saygıyla karşılayabilmek gereksinimi hissederler (Naylor ve Diem, 1987, s.347). Öğrencilerin bu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla eğitim kurumları içerisinde farklı ders ve alanlarda değerler eğitimi konusuna büyük bir önem verilmiştir.

2.3. Kök değerler ve önemi

İnsan yaşamına ve bireylerin birbirleri olan ilişkilerine doğrudan etki eden değer kavramı eğitim sistemleri için büyük bir önem taşımaktadır. Türkiye’de de zorunlu eğitim kapsamındaki eğitim kademlerinde yer alan, bu araştırmanın da konusunu teşkil eden T.C. İ.T.A. Dersi (Ortaokul 8.sınıf) de dâhil olmak üzere tüm derslerin öğretim programlarında bazı değerlere yer verilmiş ve öğrencilere bu değerlerin aktarılması amaçlanmıştır. *Kök değerler* olarak nitelendirilen bu değerler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1.

Kök Değerleri İnceleme Formu

Kök değerler	Kök değerlerle ilgili tutumlar ve davranışlar
Adalet	Adil olmak, eşit davranmak ve paylaşmak, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk, tarafsızlık, haktanırlık.
Dostluk	Diğerkamlık, güven duymak, sadık olmak, vefalı olmak ve yardımlaşmak.
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olmak, doğru sözlü olmak, etik davranmak, güvenilir olmak, sözünde durmak, düşünceleri açıkça ifade edebilme, önyargısız olma, davranışları sorgulama.
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etmek, davranışlarının sorumluluğunu alabilmek, öz güven sahibi olabilmek; duyguları, hisleri, tepkileri denetleyip sınırlayabilmek.
Sabır	Azimli olmak, zorluklara tahammül edebilmek, katlanmak, göğüs germek.
Saygı	Alçakgönüllü olmak, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranmak, diğer insanların kişiliklerine değer vermek; değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, kutsallığı, yararlılığı dolayısıyla bir şeye karşı dikkatli, ölçülü, özenli davranmaya sebep olan hürmet, ihtiram.
Sevgi	Aile birliğine önem vermek, fedakarlık yapmak, ilişkilerde yaşanan bağlanma duygularını kapsayan samimiyet.
Sorumluluk	Kişilerin kendisine, çevresine, vatanına ve ailesine karşı sorumlu olması, mesuliyet veya görev bilinci, davranışlarının sonuçlarını üstlenebilme.
Vatanseverlik	Çalışkan olmak, dayanışma, kurallara ve kanunlara uymak, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olmak ve toplumu önemsemek.
Yardımseverlik	Cömert olmak, fedakar olmak, iş birliği yapmak, merhametli olmak, misafirperver olmak ve paylaşabilmek, insana ve canlılara değer vermek.

(Değirmenci, 2018, s.434; Duran ve Bitir, 2020, s.2)

Bu araştırma Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk şeklindeki baskısının T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programında (Ortaokul 8.sınıf) yer verilen kök değerler yönünden incelenmesini amaçlamaktadır. Tablo 1’de söz konusu değerler ile ilgili tutum ve davranışlar gösterilmekte ve bu derste kök değerlerin öğretimi ve aktarılmasında ilgili tutum ve davranışlara dikkat çekilmektedir.

Aşağıda söz konusu dersin öğretim programında yer alan kök değerler ana hatlarıyla açıklanmıştır.

2.3.1. Adalet değeri

Köken olarak Arapça “adele-ya’dilü” fiili en yaygın anlamıyla adil olmak, davranmak ve doğru olmak olarak tanımı yapılabilecek adalet kavramı; “adüle-ya’dülü” kalıbıyla eş anlamda “dürüst olmak, denk, orta, dengeli olmak.” anlamlarına da gelmektedir (Namlı, 2017, s.38).

İnsanlık tarihi boyunca tanımı ve açıklaması yapılmaya çalışılmış ve halen çalışılmakta olan adalet kavramı, Aristo’ya göre diğer tüm faziletleri içine alan ve kurallara uyma sonucunda ortaya çıkan en mükemmel fazilettir (Topakkaya, 2009, s.629). Kelsen (1973)

ise adalet kavramını, insanların karşılıklı iletişimlerini organize eden, toplum içerisinde nizamın sağlanması açısından imkânlar dâhilinde fakat mecburi durumda bulunmayan niteliği olarak tanımlamaktadır. Görüldüğü üzere adalet kavramı üzerine net bir tanım yapılamasa da farklı bilim insanlarının mutabık kaldıkları anlamları dengeli olmak, insan ilişkilerini düzenlemek, orta nokta, eşitlik, doğru olmak olarak ifade edilebilmektedir (Hökelekli, 2009, s.132; Namlı, 2017, s.38; Akkaya ve Eroğlu, 2017, s.101; Apaydın, 2018, s.459).

Toplumsal düzenin adalet olmadan sağlanamayacağını veya uzun süreli olamayacağını belirten Hökelekli (2009, s.133)'ye göre adalet, bütün erdemlerin başı ve en önemlisi olarak görülmektedir. Nitekim adalet değerinden yoksun olan toplumlarda birçok sorun baş göstermekte, kendisini mağdur ve mazlum hisseden insanların sayısının artması, toplumda birlik ve beraberliği tehdit etmekte; adaletin varlığı ise toplumun mutluluğunu sağlamaktadır (Kelsen, 1973; Hökelekli, 2009, s.136). Toplumu etkileyen bu durum, elbette devletleri de etkilemektedir. Bu nedendir ki mülkün temeli olarak nitelenen adalet, devlet yönetiminin devamlılığının ön şartı olarak görülür (Kalkışım, 2013, s.97). Adalet değerinin bireylere benimsetilmesi, bu bireylerin yaşamları boyunca bu değer varlığının ehemmiyetini kavramaları ve varlığına uygun davranmalarını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır (Çengelci Köse ve diğerleri, 2019, s.72).

Devletler de bu değer toplumda benimsenmesini sağlamak amacıyla eğitim kurumları aracılığıyla vatandaşlarına bu değerlerin aktarılmasını amaçlamaktadır. Öte taraftan Tablo 1'de adalet değerinin “adil olmak, eşit davranmak ve paylaşmak, hakkı gözetmek” gibi tutum ve davranışlarla öğretilip aktarılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.3.2. Dostluk değeri

Dost kelimesi sözlükte, “*sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse*” olarak tanımlanırken, dostluk kelimesi ise “*dost olma durumu*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Dostluk değeri başka değerleri de kapsayan, kişiler arasında barındırdığı değerlerin var olmasıyla anlam bulan; insanlar için göz ardı edilmemesi gereken bir ihtiyaçtır (Bacanlı, 2004; Demir, 2019). Dostluk ancak sevgisinde samimi ve içten olan insanların menfaatten uzak olan ilişkilerine denir (Altın, 2010).

Bireyin kişiliğini ve toplumdaki yerini kazanmasında girdiği etkileşim çevrelerinden birisi de arkadaşlık ve dostluk çevresidir (Aydın, 2003, s.137). Berndt (2002, s.7) de dostluğun bireylerin özgüven kazanmalarına ve sosyal uyum süreçlerinde gelişimlerine birçok yönden etkisi olduğunu belirtmiştir. Tablo 1'de bu değer ile ilgili verilen tutum ve

davranışlardan anlaşılabilceği üzere bu değerin öğretilip aktarılması büyük önem taşımaktadır.

2.3.3. Dürüstlük değeri

Dürüst kelimesi sözlükte, “*sözünde ve davranışında doğruluktan ayrılmayan*” olarak tanımlanırken, dürüstlük kelimesi ise “doğruluk” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Dürüstlük kelimesi köken olarak Farsça “Durust” kelimesinde Türkçeye çevrilmiş ve “doğru, yanlışsız, eksiksiz” gibi anlamlara gelmektedir (Demirkaya ve Çal, 2018, s.1965). Her zaman ve her toplumda insanlar arası iletişimin bazı kuralları var olmakla birlikte, dürüst olmak en önemli kurallarından sayılmaktadır. Bu değerin eksikliği ise iletişimi olumsuz etkilemekte, böyle kişilerin toplum içerisinde tepki görmesine neden olabilmektedir (Yalnız ve Yılmaz, 2018, s.654; Tozlu ve Yüce, 2020, s.583).

Bireyler toplumda kabul görmek için veya toplumsal birlikteliğin sağlanması için bu değere ihtiyaç duymaktadırlar. Öte yandan Tablo 1’de bu değer ile ilgili verilen tutum ve davranışlardan anlaşılabilceği üzere bu değerin öğretilip aktarılması büyük önem taşımaktadır.

2.3.4. Öz denetim değeri

Öz denetim kelimesi sözlükte, “*daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Nitekim insanlar yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmek ve hedeflerine ulaşabilmek amacıyla davranışlarını kontrol edebilme yeteneğine, yani öz denetim değerini içselleştirmeye ihtiyaç duyar (Routbaum ve diğerleri, 1982’den aktaran Can ve Öztürk, 2018, s.2026; Tozlu ve Yüce, 2020, s.584). Çünkü insanlar kendi davranışlarını kontrol etmedikçe hayatları boyunca başkalarının boyunduruğunda yaşamaya mahkûm kalırlar. Böyle bir durum her zaman eğitim sistemi içerisinde yer alan bireyler için tehlikelidir. Bu nedenledir ki, öz denetim değeri öğrencilerin kazanması istenilen kök değerler içerisinde yer almıştır. Diğer yandan Tablo 1’e bakıldığında öz denetim değeri ile ilgili aktarılan tutum ve davranışlarla öğretilip aktarılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.3.5. Sabır değeri

Sabır, kişilerin yaşamlarında karşılaştığı zorluklara, sıkıntılara ve her çeşit güçlük, stres durumu karşısında sakin olabilmesi, yaşanan olayın sonuçlarına dayanabilmesi ve

yaşamına devam edebilmesi olarak tanımlanabilir (Ermiş ve İmamoğlu, 2019, s.265; Traş, Öztemel ve Koçak, 2020, s.882; TDK, 2021).

Tüm insanların yaşamları boyunca sıkıntılı ve zor süreçlerle karşılaşabilmesi mümkündür. Sabır değerini benimseyebilen ve içselleştirebilen insanlar bu süreçte ciddiyet ve saygınlık kazanmakta, karşılaştığı güçlükler ile olgun bir şekilde başa çıkabilmektedir (Okçu ve Pilatin, 2018, s.103). Diğer yandan toplumlar içerisinde de sabır değerini kazanmış insanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bu kişiler toplum içerisinde meydana gelen sıkıntılı süreçlerle başa çıkabilme ve yaşanan krizin olumsuz etkilerinin topluma yayılmasını önleyebilme özellikleriyle ön plana çıkmaktadırlar (Tozlu ve Yüce, 2020, s.585).

Tablo 1’de sabır değerinin, “azimli olmak, zorluklara tahammül edebilmek, katlanmak, göğüs germek” gibi tutum ve davranışlarla öğretilip aktarılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.3.6. Saygı değeri

Saygı kelimesi sözlükte, “*değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Toplumlar içerisinde bir arada yaşama duygusunun birbirinden farklı kişiler arasında sağlanmasının ancak saygı değerinin var olmasıyla mümkün olabileceği söylenebilir (Tozlu ve Yüce, 2020, s.586). Aksi halde saygı değerini benimseyememiş bireyler ve toplumlarda diğer değerlerin de tam anlamıyla yaşanamayacağı ve toplum içerisinde sorunların, huzursuzlukların baş gösterebileceği bilinmektedir (Görmez, 2019, s.2079).

Toplumun yapısını ilgilendiren saygı değeri, toplumların geleceği olan çocuklara okul programları aracılığıyla da öğretilmektedir. Bu nedenle, T.C.İ.T.A Dersi Öğretim Programında (Ortaokul 8.sınıf) bu değere on kök değer listesinde (Tablo 1) yer verilmiş ve bu değer öğrencilere kazandırılmasının önemine değinilmiştir. Tablo 1’e bakıldığında saygı değerinin, “azimli olmak, zorluklara tahammül edebilmek, katlanmak, göğüs germek” gibi tutum ve davranışlarla öğretilip aktarılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.3.7. Sevgi değeri

Sevgi kelimesi sözlükte, “*insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Sevgi, kişilerin

karşısındaki kişilere hiçbir şey beklemeden, kâr amacı gütmeyen ve tahammüle değil, bütünüyle kabul etmeye dayanan özel bir duygudur (Şahin, 2020).

İnsanlar arasında sevgi duygusu birleştirici, bütünleştirici, yakınlaştırıcı etkiler yaratmaktadır. Bu değer bir toplumda eksikliği ise kişileri yıpratır ve yok olmasına neden olur (Tozlu ve Yüce, 2020, s.588). Nitekim Şahin ve Kılıç (2020, s.298) tarafından toplumlardaki bunalımların ve karışıklıkların sebebi, toplumda sevgi ve hoşgörü gibi bütünleştirici değerlerin kültürünün benimsenememiş ve yerleşememiş olması olarak görülmektedir.

Tablo 1'e bakıldığında sevgi değerinin "aile birliğine önem vermek, fedakârlık yapmak, ilişkilerde yaşanan bağlanma duygularını kapsayan samimiyet" gibi tutum ve davranışlarla öğretilip aktarılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.3.8. Sorumluluk değeri

Sorumluluk kelimesi sözlükte, "*kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet*" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Başka bir ifadeyle ise sorumluluk, bireyin sahip olduğu roller çerçevesinde üstlendiği görevler ve yükümlülükler olarak tanımlanmaktadır (Çalışkan, Yıldırım ve Kılınç, 2019, s.355).

İnsanlar, yaşamlarının her anında ve her ortamda farklı rollere bürünür, farklı yükümlülükler üstlenerek sorumluluk duygusunu hissederek. Sorumluluk sahibi toplumların ancak sorumluluk sahibi insanlar tarafından oluşturulabileceği unutulmamalıdır (Çalışkan ve Yıldırım, 2020, s.38).

Kişilerin sorumluluklarını yerine getirmeleri, diğer insanların bir başkasının sorumsuzluğu için uğraşması eylemine duyulan gereği azaltmakta ve insanların başkalarının davranışlarının olumsuz sonuçlarından etkilenmesini aza indirmektedir (Tozlu ve Yüce, 2020, s.590). Bu nedenle kişilerin sorumluluk bilincini geliştirmesi için uygun ortamlar ve eğitimler hazırlanmalı, aksi takdirde sorumluluk duygusunun gelişmemesi ile bireylerin karar almaktan çekinen, sorumluluktan kaçan insanlar olma durumlarının ortaya çıkacağı unutulmamalıdır (Sağlam ve Kaplanc, 2020, s.643). Tablo 1'e bakıldığında sorumluluk değeri ile ilgili verilen tutum ve davranışlarla öğretilip aktarılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.3.9. Vatanseverlik değeri

Vatanseverlik kelimesi sözlükte, “*yurtseverlik*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Vatanseverlik, bireylerin duygusal ve yaşamsal bağ hissettikleri topluma ve millete dair duydukları sevgi, aidiyet duygusu, yüceltme çabası, hedefi olarak açıklanabilir (Yıldırım, 2016’dan aktaran Karasu Avcı ve İbret, 2016, s.2503).

Devletleri oluşturan temel iki unsur ülke (vatan) ve millet olarak nitelendirilirse, vatanseverlik değeri millet unsurunun ülke (vatan) unsuruna bağlılığı ve sevgisi olarak tanımlanabilir. Nitekim bu iki unsurun devletler için önemi büyük olduğundan; vatanseverlik değerinin bireyler tarafından benimsenmesi ve bireylerin vatani yararına yaşamayı amaç edinmeleri de önemli olmaktadır (Metin, Oran ve Karaderili, 2019, s.112). Bu bağlamda T.C. İ.T.A. Dersi Öğretim Programında bu değere on kök değer listesinde (Tablo 1) yer verilmiş ve bu değer öğrencilere kazandırılmasının önemine değinilmiştir. Diğer taraftan Tablo 1’e bakıldığında vatanseverlik değeri ile ilgili tutum ve davranışlarla öğretilip aktarılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.3.10. Yardımseverlik değeri

Yardımseverlik kelimesi sözlükte, “*hayırseverlik*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Yardımsever olmak, bir kişinin başkalarının ihtiyaçlarını, sıkıntılarını ve sorunlarını gidermek için kendinde olanı fedakârca kullanması veya o kişinin yanında durarak destek olması, aynı sıkıntıyı paylaşabilmesi olarak tanımlanabilir (Karatekin ve diğerleri, 2012’den aktaran Tozlu ve Yüce, 2020, s.592). Başka bir ifadeyle ise yardımlaşma, toplum içerisinde bazı olay ve durumlarda dezavantajlı konumda bulunanların dezavantajlarının en aza indirilmesine uğraşma çabası olarak açıklanabilir (Sever ve Gürdoğan Bayır, 2020, s.266).

Birey ile toplumun farkı teklik-çokluk olarak açıklanamaz. Toplum, çokluğun birlik olabilme durumunda ancak varlık gösterebilir. Bu durum ise ancak toplumun üyeleri olan insanların birbirlerine destek olması ve yardımlaşması ile mümkün olabilir. Bu nedenle toplumların geleceği olan çocuklara yardımseverlik değerinin öğretilmesi ve benimsetilmesi gerekmektedir. Tablo 1’de yardımseverlik değeri ile tutum ve davranışlarla öğretilip aktarılması gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

2.4. Kuramsal çerçeve ile ilgili araştırmalar

Burada değer eğitimi ve Nutuk eseri konusunda yurt içi ve dışında yapılmış olan bazı araştırmalara ayrı başlıklar altında kısaca yer verilmektedir.

2.4.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar

Bu bölümde bu araştırmanın kuramsal çerçevesi ile ilgili olarak yurt içi ve dışında yapılmış araştırmalardan bazılarına aşağıda özetle değinilmektedir.

2.4.1.1. Değer eğitimiyle ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar

Gömlersiz ve Cüro (2011)'nın yaptıkları “*Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi*” adlı araştırmada o dönemdeki Sosyal Bilgiler öğretim programının öğrencilere değerleri kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tonga ve Uslu (2015) tarafından yapılan ve “*Sosyal Bilgiler Dersinde Kazanım- Değer İlişkisi*” isimli araştırmada, dersin öğretim programında yer alan bazı değerler ile kazanımlar arasında ilişkinin bulunduğu, fakat genel olarak değerler ile kazanımlar arasında ilişkilerin kurulamadığı veya dolaylı yollardan kurulabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kazanım ve değerler arasındaki ilişkilerin düşük olması nedeniyle değer öğretimi yapılırken öğrencilere kalıcılığı artırıcı aktarım yöntemlerinin kullanılması hususuna vurgu yapılmıştır.

Yurt içinde yapılmış olan ve değer aktarımında edebi eserlerin kullanılmasını konu edinen bazı araştırmaların sonuçlarına da aşağıda özetle yer verilmiştir.

Aktan (2012) tarafından yapılan ve “*100 Temel Eserlerde Yer Alan Değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerlerin Uyumunu*” araştırmada, 100 Temel Eser içerisinden seçilen 21 eserde, o dönemde uygulamada olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin uyumu incelenmiş ve değerlerin varlığı tespit edilmiştir.

Gedik (2012), “*Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasında “100 Temel Eser” İçerisinde Yer Alan Hikâye Kitaplarının Rolü*” adlı araştırmasında, o dönemdeki 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerlerin aktarımında hikâyelerin ne gibi katkısı olduğu araştırılmış, 100 temel eser içerisindeki 19 hikâye kitabı incelenmiştir. Araştırma sonucunda kitaplar içerisinde bazı değerlere sıklıkla, bazı değerlere nadiren rastlanıldığı ortaya konulmuştur.

Moğul (2012) tarafından yapılan ve “*Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adını taşıyan araştırmada, Safahat eseri içerisindeki metinler incelenmiş ve Türkçe ve değerler eğitimi konusunda yararlanılabilecek kısımları ile yer verilen değerler belirlenmiştir. Araştırmada söz konusu eserde bazı değerlerin sıklıkla, bazı değerlerin ise diğerlerine göre daha az miktarda var olduğu belirtilmiş, eserin değerler eğitimi amacına uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan ve Sivrikaya (2012), “*İlköğretimde Küresel Değerler (100 Temel Eser Üzerine Bir İnceleme)*” adını taşıyan araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen 100 temel eserden tesadüfi örneklem ile seçilen 40 eser içerisinde yer alan küresel değerler incelenmiştir. Bu araştırma sonucunda söz konusu eserlerde bazı küresel değerlere sıklıkla, bazı değerlere de nadir olarak rastlanıldığı belirlenmiştir.

Biçer (2013) tarafından yapılan ve “*Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy’a Ait “Safahat” Adlı Eserin İncelenmesi*” adını taşıyan araştırmada, Safahat eserinin içerisinde yer alan şiirlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi konu edinilmiş ve araştırma sonucunda bu eserin değerler eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Emer (2014)’in “*Safahat’ta Değerler Eğitimi Unsurları*”, adlı araştırmada Safahat eseri içerisinde yer alan değerler tespit edilmeye çalışılmış, sonuçta eser içerisinde dahi eserin değerler eğitimi açısından insanlara örnek olabileceğinin belirtildiği aktarılmış ve eserin bu açıdan zengin bir içeriğe sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Kantar (2014)’ın, “*İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi*” isimli araştırmasında, 100 Temel Eser içerisinde, o dönemdeki 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen değerlerin varlığı incelenmiştir. Sonuç olarak bazı değerlerin eserler içerisinde sıklıkla bulunduğu, bazı değerlerin ise diğer değerlere kıyasla az miktarda olduğu belirlenmiştir.

Akkaya (2017) tarafından yapılan ve “*Kıbrıs Türk Masallarında Değerler*” adını taşıyan araştırmada Saim Sakaoğlu’nun “Kıbrıs Türk Masalları” adlı eserindeki masalları Schwartz Değerler Listesi’nde yer alan değerleri göz önünde bulundurarak incelenmiş ve masallar içerisindeki değerler sınıflandırılmaya çalışmıştır.

Ertürk (2017) tarafından yapılan ve “*Edib Ahmet B. Mahmud Yükneki’nin Atabetü’l Hakayık Adlı Eserinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi*” adlı araştırmada Atabetü’l Hakayık adlı eser içerisinde o dönemdeki Sosyal Bilgiler öğretim programında var olan değerler incelenmiş ve bazı değerlere fazla, bazı değerlere diğerlerine göre daha az yer verildiği belirlenmiştir. Sonuç olarak bu eserin değerler eğitiminde kullanılabilecek bir eser olduğu ifade edilmiştir.

Yılmaz (2017) tarafından yapılan “*Ortaokul Sosyal Bilgiler Eğitiminde Safahat’ın Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adlı araştırmada, Safahat eseri içerisindeki metinlerde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından aktarılması öngörülen 18 değer araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Safahat adlı eserin değerler eğitimi bakımından zengin bir kaynak olduğu belirlenmiştir.

Eryılmaz ve Çengelci Köse (2018) tarafından yapılan, “*Sosyal Bilgilerde Edebi Ürünler ve Değerler Eğitimi: Küçük Prens Örneği*” adlı araştırmada, Küçük Prens eserindeki değerlerin belirlenmesi amaçlanmış ve araştırmada bu eserden Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi konusunda yararlanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Öztas (2018) tarafından yapılan ve Türkçe diline *Tarih Derslerinde Değer Eğitiminde Edebi Bir Tür: Şiirler* “*A Literary Genre In Value Education In History Courses: Poems*” isimli araştırmada tarih derslerinde şiirlerin değer eğitimi açısından kullanılması konu edinilmiştir. Araştırma sonucunda şiir türünün değerler eğitiminde kullanılabileceği, tarih derslerinde değerler eğitimi aktarımı amacıyla şiir türünden yararlanılmasının çocukların eleştirel bakış açısını geliştirmeleri ve empati becerisinin kazandırılmasında faydalı olduğu ifade edilmiştir.

Bayar (2019), “*Ali Fuad Başgil’in ‘Gençlerle Başbaşa’ Adlı Eserinde Öne Çıkan Değerler*” isimli araştırmasında, söz konusu eser içeriğinde yer alan değerleri belirlemeye ve eserin değerler eğitimi açısından önemini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda “Gençlerle Başbaşa” isimli eserin değerler eğitimi açısından zengin içeriğe sahip bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Konak ve Ay (2019) tarafından yapılan ve “*Günlük Gazetelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi*” adını taşıyan araştırmada, günlük gazetelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu araştırmada öğretim programında yer alan değerlerin tümünün günlük gazeteler içerisinde farklı oranlarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yurt içinde yapılmış olan ve değer eğitimini konu edinen bazı araştırmaların sonuçlarına aşağıda özetle yer verilmiştir.

Baş ve Beyhan (2012)’ın yapmış oldukları ve “*Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*” isimli araştırmada değerler eğitimi konusunda yapılan lisansüstü tez sayısının az olduğu ve gün geçtikçe artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kemiksiz (2019) tarafından yapılan ve “*‘Metin’ Merkezli Değerler Eğitimi Çalışmaları: Lisansüstü Tezler Örneği*” isimli araştırmada metin merkezli değerler eğitimi çalışmalarının en çok hangi yıllarda, en çok hangi üniversite bünyesinde yapıldığı, en çok hangi metin türlerinin kullanıldığı ve en çok kullanılan edebi eserlerin hangileri olduğu gibi bilgilere ulaşılmıştır. Ayrıca son yıllarda değerler eğitimi alanında yapılmış tezler ile ilgili istatistik bilgileri sunulmuştur.

Yukarıda ana hatlarıyla değinilen araştırmaların genellikle aynı konuları, eserleri içerdiği görülmektedir. Bu araştırmalar sayesinde Türkiye’de değerler eğitimi konusunda ne gibi eksikliklerin bulunduğu ve alan yazınına katkı sağlayacak araştırmaların neler olabileceği görülmektedir. Yapılacak olan bu araştırmanın sıradanlıktan sıyrılma ve katkı sağlama konusunda farklı türden bir eseri ele aldığı da böylelikle görülmektedir.

Yukarıda değinilen araştırma sonuçlarına bakıldığında değerler eğitiminin, alanda bazı konular üzerinde yoğunlaşmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu minvalde çalışmaların, değerlerin edebi metinler içindeki varlığına, kaynak kitap ve programlarda değerlerin durumuna, öğretim programlarında değerlerin konumuna, öğretim sürecinde değerler eğitimi bakımından metinlerin işlevlerine odaklandığını söylemek mümkündür. Fakat yapılan alanyazın taramasının sonucunda Nutuk eserinin değerler eğitimi ve kök değerler bakımından incelenmediği görülmüştür. Bu sebeple araştırmanın hem literatüre Nutuk eseri ile katkı sağlayacağı hem de bu eseri değerler eğitimi bakımından inceleyeceği için söz konusu alana önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.4.1.2. Nutuk eseri ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar

Yapılan araştırmalarda Nutuk eserinin değerler eğitiminde kullanımı hakkında ulusal ve uluslararası literatürde yeterli araştırma yapılmadığı belirlenmiştir. Yurt içi literatüre bakıldığında Nutuk hakkında genellikle tarihi ve edebi konular açısından yapılmış araştırmalara rastlanmaktadır.

Atatürk’ün Nutuk adlı eseri üzerine farklı amaçlarla tarih, edebiyat ve daha farklı alanlarda pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalara örnek olarak Yücel (1998) tarafından yapılan “*Nutuk’ta Atatürk’ün Milli Şuur ile İlgili Görüşleri*”; Eren (2008) tarafından yapılan “*Nutuk’un Kelime Serveti Ve Sadeleştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*”; Hayta ve Akhan (2014) tarafından yapılan “*Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Örnek Bir Uygulama: “Bir Devrin Analizi: Nutuk”*”; Çağlar (2018) tarafından yapılan “*Liberalizm ve Realizm çerçevesinde ‘Nutuk’ analizi*” ve Börekçi (2008) tarafından yapılan “*Atatürk’ün Nutuk’unda Söz Dizimi ve Üslup Özellikleri*” adlı araştırmalar gösterilebilir.

2.4.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

2.4.2.1. Değerler eğitimi ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar

Yurt dışında yapılmış ve değerler eğitimi konu edinen araştırmalardan bu araştırma konusuna yakın konularda yapılmış olanlarından bazılarını aşağıda özetle yer verilmiştir.

Althof ve Berkowitz (2006) tarafından yapılan ve Türkiye Türkçesine, “*Ahlaki Eğitim Ve Karakter Eğitimi: Vatandaşlık Eğitimindeki İlişkileri Ve Rollerini*” adıyla çevrilebilen araştırmada değer eğitiminin çocukluk yaşlarında verilmeye başlanmasının önemine dikkat çekilmiş ve çocuklara küçük yaşlarda bu eğitimin verilmesinin toplumda demokratik bir anlayışın kazandırılmasındaki önemi vurgulanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nin Missouri Eyaleti’nde yapılan bu araştırma ile ayrıca karakter ve ahlak eğitiminin demokrasi anlayışı ile senkronize bir şekilde yürütülebilmesine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Perry ve Wilkenfeld (2006) tarafından yapılmış olan ve Türkiye Türkçesine “*Öğrencilerin Katılımcı Beceri Ve Değerleri Geliştirmelerine Ve Kullanmalarına Yardımcı Olmak İçin Bir Gündem Belirleme Modeli Kullanma*” adıyla çevrilebilen araştırmada, öğrencilere “Gündem Belirleme Modeli” uygulanmıştır. Bu model öğrencilerin aktif, bilgili ve sorumlu vatandaşlar olabilmeye süreçlerine etki edebilen bir program olarak tanımlanabilir. Araştırma sonucunda bu özel programın öğrencilere sorumluluk değeri kazandırma konusunda etki ettiği belirtilmiştir.

Thornberg (2008) tarafından yapılmış, Türkiye Türkçesine “*Değer Eğitiminde Mesleki Bilgi Eksikliği*” adıyla çevrilebilen ve İsveç’te yapılmış olan araştırmada öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin bilgilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin değerler eğitimi hususunda bilgi eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir.

Mehlig ve Wilson (2010) tarafından gerçekleştirilen ve Türkiye Türkçesine “*İlkokul Öğretmenlerinin Karakter Eğitiminde Etkinlik Duygusu*” adıyla çevrilebilir araştırmada Amerika Birleşik Devletleri’ndeki okullarda gerçekleştirilen karakter eğitimi konusunda öğretmenlerin fikirlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin karakter eğitiminde etkinlik temelli eğitim uygulamalarının daha faydalı olacağını düşündükleri, öğretmenlerin yetiştirilmesi aşamasında öğretmenlere bu konuda bilgi verilmesi gerektiği ve bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Tomecka (2017) tarafından yapılan ve Türkiye Türkçesine “*Ortaokul Öğrencisi ve Lisans Öğrencilerinin Görüşüne Göre Spor ve Olimpizmin Eğitimsel Değerleri*” olarak çevrilebilen araştırma ile Polonya’da lisans ve ortaokul öğrencilerine uygulanan testler ile değerler hiyerarşisi oluşturulması ve öğrencilerin günümüz dünyasında değerlere yaklaşımının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda geleneksel değerlerin

yerini yeni değerlerin aldığına ve sportif faaliyetlerin değerler eğitimi konusunda faydalı olduğuna dikkat çekilmiştir.

Lakshmi ve Paul (2018) tarafından yapılan ve Türkiye Türkçesine “*Eğitim Kurumlarında Değer Eğitimi ve Kavramının Tanıtılmasında Öğretmenlerin Rolü*” olarak çevrilebilen araştırmada öğrenciler için değer eğitiminin gerekliliği ortaya konulmuş ve değer eğitiminin tanımı, ihtiyaçları, amaçları, hedefleri, Hindistan’daki gelişimi ve küresel olarak değerlerin nasıl öğretildiği konuları tartışılmış ve öğretmenlerin bu süreçteki rolü analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin değerleri içselleştirebilmeleri için öğrenme ortamlarının çok önemli olduğu sonucuna dikkat çekilmiştir.

De Nobile (2019), Türkiye Türkçesine “*Değerler Eğitimi: Ne, Nasıl, Neden ve Sonra Ne Olacak?*” adıyla çevrilebilen ve Vietnam’da yapılan araştırmada değerler eğitimi sınıf, okul ve toplum olmak üzere üç düzeyde değerlendirmiştir. Araştırmaya konu olan düzeyler içerisinde değerler eğitimi sürecine en çok etki eden faktörün okul olduğu belirtilmiştir.

Yurt dışı literatürde değerler eğitiminde edebi metinlerin kullanımını konu edinen bazı araştırmalara aşağıda özetle yer verilmektedir.

Fitrina (2016) tarafından Andrea Hirata’nın “*Laskar Pelangi*” ve Ahmet Fuadi’nin “*Negeri Menara*” romanlarının değerler eğitimi açısından analiz edildiği ve Türkiye Türkçesine, “*Edebiyatta Eğitimin Manevileştirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Edebiyat Bakış Açısı*” adıyla çevrilebilen araştırma sonucunda söz konusu iki romanın eğitim sürecinde var olan temel manevi değerleri barındırdığı aktarılmıştır.

Widyahening ve Wardhani (2016), Türkiye Türkçesine “*Edebi Eserler ve Karakter Eğitimi*” adıyla çevrilebilen ve Endonezya’da yapılan araştırmalarında karakter eğitiminin ne ve nasıl olduğunu ve edebi eserlerin bu konudaki önemini aktarmak amaçlanmıştır. Araştırmada masallar ve romanlar tanıtılmış ve tanıtılan eserlerin hangi değerler için faydalı olabileceği açıklanmıştır. Araştırma sonuçlarında ise toplumları inşa etmede karakter eğitiminin önemli olduğu kadar dikkatle organize edilmesi gereken bir durum olduğu da ortaya konulmuştur.

Adittian (2018) tarafından yapılan ve Türkiye Türkçesine, “*Abdul Wachid’in ‘Hyang’ Şiir Kitabında Karakter Eğitimi*” adıyla çevrilebilen araştırmada Abdul Wachid’in Hyang adlı şiir kitabında yer alan ilahi ve sosyal değerlerin karakter eğitimindeki önemini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu araştırma sonucunda söz konusu eser içerisinde yer alan şiirlerin değerler eğitimi zenginleştirici ve değerlerin anlaşılmasını kolaylaştırıcı bir yönü bulunduğu tespit edilmiştir.

Sofia ve Abdurahman (2018) tarafından yapılan ve Türkiye Türkçesine, “*Liselerde Kullanımı İçin ‘Buku Siswa Bahasa – Endonezya’ Edebi Metinlerinde Karakter Eğitimi Değerleri*” adıyla çevrilebilen araştırma ile Endonezya’da kullanılan ve müfredat kitabı durumunda bulunan “Buku Siswa Bahasa” isimli edebi metinlerin liselerde karakter eğitiminde kullanımı açısından değerlendirildiği görülmektedir. Çalışmanın sonuçları arasında söz konusu eser içerisinde öğrencilere aktarılması planlanan birçok değer var olduğu belirtilmiş ve bu eser özelinde edebi metinlerin değerler eğitiminde bir araç olarak kullanılması faydalı görülmüştür.

Yukarıda özetle sunulan araştırmalarda edebi eserlerin değer ve karakter eğitiminde kullanımının konu edinildiği ve bu tür eserlerin önemine vurgu yapıldığı söylenebilir.

2.4.2.2. Nutuk eseri ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar

Atatürk’ün Nutuk adlı eseri üzerine yurt dışında farklı amaçlarla araştırmalar yapılmıştır. Bunlara Morin ve Lee (2010) tarafından yapılan ve Türkiye Türkçesine “*Türk milliyetçiliğinin kurucu söylemi: Atatürk’ün Nutuk’u*” ve Alaranta (2008) tarafından yapılan ve Türkiye Türkçesine “*Mustafa Kemal Atatürk’ün 1927 Altı Gün Konuşması: Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşunun Resmi Tarihsel Görünümünün Tanımlanması*” adıyla çevrilebilen araştırmalar örnek verilebilir.

Yukarıda özetle değinilen araştırmalardan da anlaşılabileceği üzere değerler eğitiminde edebi eserlerin kullanımı konusunda yurt içinde ve farklı ülkelerde araştırmalar yapılmıştır. Bu açıdan çeşitlilik görülmektedir. Örneğin, yurt içinde Safahat gibi öğüt verici bir eserin yoğun olarak araştırıldığı görülmektedir (Moğul, 2012; Biçer, 2013; Emer, 2014; Yılmaz, 2017). Yurt dışında da yine öğüt verici eserler üzerine araştırmaların yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Nutuk eseri de Türk toplumu için öğüt verici bir eserdir ve bu nedenle Nutuk eserinin değerler eğitiminde değer öğretimi ve aktarımı açısından incelenmesi yararlı görülmektedir.

Farklı türden ve farklı içerikten edebi eserlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi konusunda birçok çalışma bulunmaktadır. Fakat her edebi eserin değeri kendinde saklı olabildiği gibi incelenen edebi eser sayısı arttıkça değerler eğitimi içerisinde edebi eserlerin yeri ve görevi de artacak, öğrencilerin değerleri içselleştirme, benimseme ve sahiplenme istekleri de böylelikle yükselecektir. Bu nedenledir ki her edebi eser incelenmeye değerdir.

Yukarıda değer eğitimi ile ilgili farklı alanlarda farklı amaçlarla yapılmış araştırmalardan bazılarına özetle yer verilmiştir. Bu araştırmalara farklı ülkelerde, farklı disiplinlerde veya

farklı edebi eserler üzerinden yapılmış birçok araştırma eklenebilir. Ancak görüldüğü üzere Nutuk eserinin herhangi bir disiplin alanı açısından değerler eğitimi konusunda incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Atatürk'ün yazmış olduğu böylesine değerli bir eserin değer öğretimi ve aktarımı yönünden incelenmemiş olması önemli bir eksiklik olarak görülmekte olup bu araştırmanın söz konusu eksiliği gidereceği düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz deseni ile gerçekleştirilmiştir. Betimsel analiz araştırmaları, olayları olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumları ayrıntılarıyla ortaya çıkarmaya çalışan araştırmalardır. Bu araştırmalarda amaç elde edilen verilerin derinlemesine incelenmesi ve farklı boyutlarıyla açıklanmasıdır (Karakaya, 2014, s.59).

Bu araştırmalar içerisinde birçok veri toplama tekniği kullanılabilir. Ancak bu araştırmada verilerin toplanması ve analizinde doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Creswell'e göre nitel araştırmalarda önemli kaynaklardan birisi de dokümanlardır (Creswell, 2012, s.223). Genel olarak doküman incelemesi çalışmaları ile araştırılması amaçlanan durumlar hakkında bilgileri içeren yazılı materyallerin analizi söz konusu olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.187).

3.2. Veri kaynağı

Bu araştırmanın veri kaynağını Atatürk'ün kaleme aldığı Nutuk adlı eserin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısı oluşturmaktadır. Nutuk eseri, o dönemdeki ismiyle Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 15 Ekim - 20 Ekim 1927 tarihlerinde yapılan II. Kurultayında okunmuş olup 1919-1927 yılları arasındaki olayları konu edinir ve bu olaylara birincil kaynak durumundadır (Yücel, 1998, s.372). Nutuk adlı eserin günümüze kadar birçok baskısı yapılmıştır. Bu araştırmada kullanılan baskısı, *Atatürk, Mustafa Kemal, Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010* künyeli 599 sayfadan oluşan baskısıdır.

3.3. Veri toplama aracı ve verilerin toplanması

Bu araştırmada, gerekli olan veriler doküman analizi tekniğinden istifade edilerek elde edilmiştir. Bu teknikte amaç araştırma yapılan konudaki dokümanların incelenmesidir.

Karasar (2007)'a göre başarılı bir doküman incelemesinin temel şartı konuya ilişkin gerekli belgelerin bulunarak incelenmesi ve görüşleri ortaya çıkarabilecek bir senteze varılabilmesi için düzenli çalışmanın yapılmasıdır (Karasar, 2007). Nitel olarak planlanan

araştırmalarda bir olay veya durumla ilgili direkt olarak gözlem ve mülakat imkânlarının bulunmadığı zamanlarda, yapılacak olan çalışmanın realitesini artırmak maksadıyla üzerine çalışılan problem durumuyla ilgili elde bulunabilen her türlü malzemeler araştırma sürecine katılabilir ve araştırmacı durumunda bulunan kişi gereksinim duyduğu bilgileri bu yöntemle elde edebilme imkânı bulabilir (Turgut, 2014, s.239). Bu araştırmada da doğrudan gözlem ve görüşme olanağının bulunmaması ve araştırmacının uygulama amacı içermemesi nedenleri ile doküman analizi tekniğinin kullanılması uygun görülmüştür.

Bilindiği üzere nitel araştırmalarda kullanılabilecek önemli bilgi kaynaklarından biri dokümanlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.187). Bu araştırmada Atatürk'ün Nutuk eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısının T.C.İ.T.A dersinde (Ortaokul 8.Sınıf) yer alan kök değerler yönünden incelenmesi amaçlandığından bu amaca uygun olarak, betimsel tarama modelinde nitel bir araştırma tekniğinin kullanılması uygun görülmüştür.

Söz konusu eserin kök değerler yönünden inceleme çalışmaları yapılırken eserdeki metinlerin hangi değerler ile ilişkilendirilebileceğine karar verilmesi aşamasında kök değerlerin tanımlandığı ve ilgili tutum ile davranışların bulunduğu *kök değerleri inceleme formu* olarak adlandırılan Tablo 1 kullanılmıştır. Bu bağlamda tabloda verilen tanımlar ile tutum ve davranışların içerik ile uyumu göz önüne alınmıştır. Tablo 1’de verilen tutum ve davranışların olaylar, gelişmeler ve cümleler içerisinde var olan kişilerin davranışları ile örtüştüğü durumlar söz konusu kök değerlerin varlığına örnek olarak kabul edilmiştir. Eserin inceleme çalışmaları tekrar tekrar aynı yolla yapılmış ve elde edilen veriler kontrol edilmiştir. Ayrıca seçilen metinler ve kök değer eşleştirmeleri tamamlandığında bu eşleştirmeler değerler eğitimi konusunda uzman kişiler tarafından da incelenmiş ve eksik görülen eşleştirmeler çıkarılmıştır.

Eşleştirme çalışmalarına ek olarak araştırmacının amaçları arasında Atatürk'ün Nutuk eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısı içerisinde hangi kısımların T.C.İ.T.A. dersinde (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlerin öğretimi ve aktarımı konusunda kullanılabileceği konusu için de çalışma yapılmıştır. Bu çalışma için söz konusu dersin öğretim programında bulunan bilgilerden ve kök değerlerin eğitimi açısından sunulan önerilerden yararlanılmıştır. Bu öneriler doğrultusunda incelenen eser içerisinden söz konusu derste kök değerlerin öğretimi ve aktarımında kullanılabilecek ve öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun olabilecek kısımlar belirlenmiştir. Seçilen ve alıntılanan metinler (bu araştırmacının ekler kısmında sunulmuştur) yine değerler eğitimi konusunda

uzman kişiler tarafından incelenmiş ve eksik olduğu düşünülen metinler araştırma metninden çıkarılmıştır.

3.4. Verilerin analizi

Araştırmada, Atatürk'ün Nutuk eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısı tablo 1'de yer verilen "kök değerleri inceleme formuna" göre doküman analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Doküman analizin kullanılma amacı sözü edilen eserde, söz konusu dersin öğretim programında bulunan kök değerlerin yer alma ve derste kullanabilme durumlarının incelenmesidir. Yapılan analiz çalışmasındaki maksat toplanan verileri düzenlemek, yorumlamak; uygun biçimde okuyucu durumunda bulunan kişilere aktarımını sağlamaktır (Akkaya, 2017, s.235). Bu bağlamda adı geçen eser araştırmada ele alınan kök değerler açısından tablo 1 kullanılarak tek tek incelenmiş ve belirlenen metin sayıları ilgili tablolara aktarılmıştır. Eserden seçilen metinlerin hangi değerlerle ilgili olduğuna karar verirken bazı örneklerin iki ya da daha fazla değere ilişkin olduğu da görülmüştür.

Atatürk'ün Nutuk eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısı içerisinde 19 Mayıs: Samsun'a çıkış – 23 Nisan: TBMM'nin açılışı arası gelişmeler "Bölüm 1", 23 Nisan: TBMM'nin açılışı – 29 Ekim: Cumhuriyet'in İlanı arası gelişmeler "Bölüm 2", 29 Ekim: Cumhuriyet'in İlanı – 1927 yılı arası gelişmeler ise "Bölüm 3" olarak adlandırılmıştır. Eserin tamamı ise hazırlanan tablolar ve grafiklerde Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adı ile yer bulmuştur. Diğer yandan, veri toplama çalışmaları sonucunda elde edilen veriler analiz edilirken, eser içerisinde kabul edilen bu bölümlere göre kök değerlerin varlıklarının karşılaştırmaları yapılmıştır.

Eser içerisinde bölümler sayfa numaraları olarak dengeli bir şekilde dağılmadığı için bölümler içerisindeki değerlerin karşılaştırılmasında oransal verilerin kullanımı yoluna gidilmiştir. Hazırlanan tablolarda değerlerin bölüm sınıflamalarına göre frekans ve yüzdelik oranı verilmiştir. Frekans değerleri her bir bölüm içerisinde her kök değerinin metin eşleştirmesi olarak kaç defa görüldüğü olarak anlamına gelmektedir. Bölümlerde ve eserin tamamında görülen değer metin eşleştirmeleri toplam frekanslar olarak yazılmıştır. Değerlere yönelik frekanslar aktarılırken öncelikle her değer, her bölümde ve eserin bütününde kaç defa görüldüğü gösterilmektedir. Buna ek olarak bölüm bazlı değer frekansları, her değer bölüm içerisinde görülen bütün değerlerin toplam frekansına karşılık görülme sıklığı olarak tablolara yerleştirilmiştir. Yapılan yüzdelik hesaplamalar ise değerlerin bölüm içerisinde diğer değerlere oranla görülmesi olarak tanımlanabilir. Bu

oranlama her bölümde bütün değerler için özel olarak yapılmıştır. Buna ek olarak her değerın eserin tamamında görölme frekansı, eserin tamamında tüm değerlerin toplam frekansına oranlanarak gösterilmiştir. Kısaca yüzdelik oranlar öncelikle bölümler içerisinde diğler değerlerle kıyaslanarak özel olarak hesaplanmış ve son olarak eserin tamamında bulunan değerler içerisinde her değerin yüzdelik oranı yazılmıştır.

Atatürk'ün Nutuk eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısı içerisinde ikinci alt problem başlığı ile açıklanmaya çalışılan, söz konusu dersin değeri aktarımında kullanılabilecek kısımların belirlenmesi aşamasında da yukarıda belirtilen yol izlenmiştir. Çalışmalar yürütölürken söz konusu dersin öğretim programı içerisinde yer alan üniteler, kazanımlar, genel ve özel amaçlar, hedefler dikkate alınmıştır. Eserin kök değerler yönünden incelenmesi ve belirlenen metinler konusunda uzman görüşü alınmasının ardından uygun metinlere karar verilmiştir. Bu bağlamda söz konusu eserin T.C.İ.T.A. dersinde (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlerin öğretiminde kaynak metinler olarak kullanılabilecek metin alıntı örnekleri bu araştırmanın ekler kısmında yer almaktadır.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada güvenirlik; analizci üçgenlemesi kullanılarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmalarda elde edilen bilgilerin toplanması ve yorumlanması işinin aynı araştırmacı tarafından yürütölmesi nedeniyle, araştırmacının beklentileri ve fikirleri araştırmanın sonuçlarına etki edebilmektedir (Karasu Avcı ve İbret, 2018, s.345). Analizci üçgenlemesi ile bu sorun ortadan kaldırılır ve elde edilen veriler dışarıdan bir göz ile kontrol edilerek güvenirlik sağlanmış olur. Nitekim analizci üçgenlemesi, aynı verilerin bir veya daha fazla kişi tarafından incelenmesi ve teyit edilebilmesi durumu olarak kabul edilir (Patton 2014'ten aktaran Karasu Avcı ve Faiz, 2018, s.6). Bu araştırmada güvenirlik için araştırmacı tarafından elde edilen verilerin uzman incelemesine tabi tutulması yolu izlenmiştir. Bu sistem içerisinde eserden elde edilen metinler uzman görüşleri alınarak incelenmiş ve böylelikle doğruluklarına karar verilmiştir. Metinlerin seçiminde *kök değerleri inceleme formu* (Tablo 1) dikkate alınmıştır. Böylelikle seçilen metinler üzerinde araştırmacının öznel fikirleri en aza indirilmiştir. Yapılan araştırmanın güvenirliliği bu şekilde sağlanmışır.

Geçerlik, ölçme işlemi sonrasında elde edilen ölçümlere getirilen yorumların uygunluğunun kuram ve kanıtlarla desteklenmesidir (Bademci, 2019, s.374). Bu araştırmada geçerlik durumu analizci üçgenlemesi sonucu verileri gözden geçiren kişilerin araştırmacıyı teyit etmeleri yolu ile sağlanmışır. İnceleme yapan uzman kişinin önerileri

doğrultusunda üzerinde mutabakat sağlanamayan ve geçerliğe uygun olmayan metinler araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Araştırmacı tarafından kök değerlerin öğretimi ve aktarımı için kullanılabilecek metinlerin eser içerisinde seçilmesinde *kök değerleri inceleme formu* (Tablo 1) kullanılmıştır. Seçilen metinlerin uygunlukları konusunda da uzman görüşü alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu kısımda Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersinde (Ortaokul 8.sınıf) yer alan kök değerler açısından incelenmesi sonucu elde edilen bulgular araştırma sorularına göre aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.1. “Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında T.C.İ.T.A. dersindeki (Ortaokul 8.sınıf) hangi kök değerler yer almaktadır” sorusuna ilişkin bulgular

Yapılan inceleme sonucunda Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının içerisinde T.C.İ.T.A. dersinde aktarılması hedeflenen kök değerlerin (Tablo 1) tamamının yer aldığı tespit edilmiştir. Aşağıda söz konusu ders içinde yer verilen kök değerlerin her birine ait bulgular açıklanmıştır.

4.1.1. Adalet değerine ilişkin bulgular

Adalet değerine ilişkin incelemelerde Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında Tablo 1’de verilen adalet değeri ile ilgili tutum ve davranışlar içerisinde “*adil olmak, eşit davranmak, haklarını korumak, hakkı gözetmek*” tutum ve davranışlarının en sık rastlanılanlar olduğu söylenebilir. Yapılan incelemeler sonucunda adalet değerine dair bulguların, bölümler ve eserin tümündeki varlığına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2.

Atatürk’ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Adalet Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Adalet değeri frekansı (f)	Adalet değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Adalet değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer frekansı (f)
Bölüm 1	30	75	17,75	169
Bölüm 2	6	15	4,84	124
Bölüm 3	4	10	9,76	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	40	100	11,98	334

Tablo 2’de **adalet** değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içerisindeki frekans ve yüzde oranları görülmektedir. Buna göre, adalet değeri sözü edilen eserin bölüm 1 olarak adlandırılan kısmında 30, bölüm 2 içerisinde 6, bölüm 3 içerisinde 4 ve eserin tamamında 40 frekans ile yer almaktadır. Diğer yandan adalet değeri toplam kök değerler içinde bölüm 1’de % 17,75, bölüm 2’de % 4,84 ve bölüm 3’te % 9,76’lık oranla yer almaktadır. Adalet değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam 334 kök değer bulgusu içerisindeki oranı ise % 11,98’dir (Tablo 2).

Bölümlere göre adalet değerinin en fazla 19 Mayıs 1919 – 23 Nisan 1920 arasına denk düşen bölüm 1’de yer aldığı söylenebilir. Mustafa Kemal Atatürk tarafından yazılan Nutuk eserinin kapsadığı söz konusu dönem içerisinde Türk milletinin hakları korumak amacıyla birçok mücadele verildiği bilinmektedir. Nitekim tarihsel olarak düşünüldüğünde bölüm 1 içerisinde aktarılan olayların yaşandığı dönemler Türk Milleti’nin dünya çapında adalet arayışı içerisinde bulunduğu dönemlerdir. Bu bağlamda söz konusu derste adalet değerinin ğretimi ve aktarımında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin oldukça uygun olduğu söylenebilir.

Atatürk’un Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında *adalet* değerinin görüldüğü metinler ve bu metinler içerisinde adalet değerini barındıran tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılara aşığıda almaktadır:

Bölüm 1’den örnek alıntı

“... Bu bakımdan *suç işlememiş Osmanlı Ermenilerine yapılacak en büyük kolaylık, adaletli ve eşıt şartlar içinde* vatanlarına dönmelerini kabul etmekten başıka bir şey olamayacaktır...” (Atatürk, 1927/2010, s.68)

Bölüm 2’den örnek alıntı

“... Çünkü, yurttaşıları arasında değişik dinlere bağlı unsurlar bulunan ve her dinden olanlar hakkında *adaletli ve tarafsız davranmak*, mahkemelerinde yurttaşıları ve yabancılar için adaleti eşıt ölçülerle uygulamakla yükümlü bir hükümet, *dşınce ve vicdan özgürlüğüne saygılı olmak* zorundadır.” (Atatürk, 1927/2010, s.480)

Bölüm 3’ten örnek alıntı

“... Biz, olağanüstü olarak alınan, fakat yasal olan önlemleri, *hiçbir zaman ve hiçbir şekilde yasanın üstüne çıkmak için araç olarak kullanmadık*; aksine, ülkede huzur ve güvenin kurulması için uyguladık; devletin yaşıam ve bağımsızlığını sağlamak için kullandık. Biz, o önlemleri, ulusun uygar ve toplumsal gelişımesinde yararlı kıldık.” (Atatürk, 1927/2010, s.595)

4.1.2. Dostluk değerine ilişkin bulgular

Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısı içinde dostluk değerine ilişkin incelemelerde Tablo 1'de bu değerler ile ilgili tutum ve davranışlar arasından en çok rastlanılanların “*güven duymak, sadık olmak, diğerkâmlık*” olduğu söylenebilir. Araştırma sürecinde yapılan incelemeler sonucunda dostluk değerine dair elde edilen veriler ile bölümler ve eserin tamamı içerisinde dostluk değerinin varlığına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3.

Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Dostluk Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Dostluk değeri frekansı (f)	Dostluk değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Dostluk değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer frekansı (f)
Bölüm 1	12	40	7,10	169
Bölüm 2	12	40	9,67	124
Bölüm 3	6	20	14,63	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	30	100	8,98	334

Tablo 3'te dostluk değerinin söz konusu eser ve bölümleri içerisinde varlığı frekans ve yüzde değerleri ile gösterilmektedir. Bu bilgilere göre, dostluk değeri Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içinde bölüm 1 ve bölüm 2'de 12'şer, bölüm 3'te 6 ve eserin tamamında 30 frekans ile görülmektedir (Tablo 3). Diğer yandan dostluk değeri toplam kök değerler içinde bölüm 1'de % 7,10, bölüm 2'de % 9,67 ve bölüm 3'te % 14,63'lük oranla yer almaktadır. Dostluk değerinin adı geçen eserdeki toplam 334 kök değer bulgusu içerisindeki oranı ise % 8,98'dir (Tablo 3).

Bölümler içerisindeki oransal değerlere bakıldığında dostluk değerine en fazla % 14,63 oranı ile bölüm 3 içerisinde rastlanıldığını görülmektedir (Tablo 3). Bilindiği üzere Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının kapsadığı dönem içerisinde Türk Milleti farklı devletlere ve milletlere karşı kurtuluş mücadelesi vermiş ve neticesinde bağımsızlığını kazanmıştır. Kurtuluş mücadelesi bitip bağımsızlığının ilanı ve cumhuriyetin kurulmasını izleyen süreçte ise daha evvel savaştığı devletler ve milletlere karşı takınılan tavırlarda dostluk değerine dair çok sayıda örneğe ulaşılmaktadır. Nitekim sözü edilen eserin bölümlerinin kapsadığı zaman dilimi dikkate

alındığında bölüm 3 içerisinde dostluk değerinin diğer bölümlere ve kök değerlere göre daha fazla yer alması, barış ortamında kurulan ilişkilerin dostluk temelinde olduğunu göstermektedir. Savaş sonrası dış politikada kabul edilen “*yurtta barış, dünyada barış*” ilkesinin uygulanmasının bu değer daha fazla yer bulmasını kolaylaştırdığı söylenebilir. Bu bağlamda söz konusu dersin öğretim programında dostluk değerinin öğretimi ve aktarımında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin oldukça uygun olduğu söylenebilir. Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içerisinde dostluk değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde dostluk değeri ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1’den örnek alıntı

“... İstanbul’dan beri yanımda getirdiğim *bu arkadaşın* – tuttuğumuz yola göre – anlaşılması çok basit olan bir konuda, gösterdiği düşünce ve duygu durumundan üzüntü duydum...” (Atatürk, 1927/2010, s.22)

Bölüm 2’den örnek alıntı

“... Gerçi, Bekir Sami Bey’in Mösyö Briand’la yaptığı, ulusal hükümetimizce kabul edilmesi mümkün olmayan anlaşma reddedilmişse de, ne Fransızlar ve ne de biz *düşmanlığı sürdürmeye istekli değildik*.” (Atatürk, 1927/2010, s.419)

Bölüm 3’ten örnek alıntı

“... Her zaman, saygıdeğer *arkadaşlarımdan ellerine çok içten ve sıkı bir şekilde yapışarak kendimi onlardan bir an bile ayrı görmeyerek çalışacağım*.” (Atatürk, 1927/2010, s.544)

4.1.3. Dürüstlük değerine ilişkin bulgular

Araştırma sürecinde Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında Tablo 1’de verilen dürüstlük değeri ile ilgili tutum ve davranışlar içerisinde “*doğru sözlü olmak, açık ve anlaşılır olmak*” tutum ve davranışlarının en sık karşılaşılanlardan olduğu söylenebilir. Dürüstlük değerinin eserin tamamı ve bölümleri içerisindeki varlığına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4.

Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Dürüstlük Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Dürüstlük değeri frekansı (f)	Dürüstlük değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Dürüstlük değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer frekansı (f)
Bölüm 1	10	41,66	5,92	169
Bölüm 2	8	33,33	6,45	124
Bölüm 3	6	25	14,63	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	24	100	7,19	334

Tablo 4'e bakıldığında dürüstlük değerinin incelenen eser içinde bölüm 1'de 10, bölüm 2'de 8, bölüm 3'te 6 ve eserin tamamında 30 frekans ile yer aldığı görülmektedir. Öte yandan dürüstlük değeri eserin tümündeki kök değerler içinde bölüm 1'de %5,92, bölüm 2'de % 6,45, bölüm 3'te % 14,63 oranına sahip olduğu dikkati çekmektedir. Dürüstlük değerinin Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında toplam 334 kök değer bulgusu içerisindeki oranı ise % 7,19'dur (Tablo 4).

Bölümler itibariyle dürüstlük değerine en fazla bölüm 3'te rastlanıldığı görülmektedir (Tablo 4). Bilindiği üzere dürüstlük, bir toplumda herkesin sahip olması beklenen karakter özellikleri içerisinde en önemlilerindendir. İncelenen eserde de bu değerinde önemli yer tuttuğu görülmüştür. Bu bağlamda T.C.İ.T.A. dersinin (Ortaokul 8.sınıf) öğretim programındaki dürüstlük değerinin öğretimi ve aktarımında adı geçen eserin oldukça uygun olduğu söylenebilir.

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içerisinde dürüstlük değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde söz konusu değer ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1'den örnek alıntı

“... Kamuoyu bakımından ortaya atılmasında büyük sakıncalar doğuracağı sanılan hususların *dile getirilmesinde kaçınılmaz bir zorunluluk vardı.*” (Atatürk, 1927/2010, s.10)

Bölüm 2'den örnek alıntı

“... Durumu değerlendirirken ve önlem düşünürken, *acı da olsa gerçeği görmekten bir an olsun vazgeçmemek gerekir.* Kendimizi ve birbirimizi aldatmak için gerek ve zorunluluk yoktur.” (Atatürk, 1927/2010, s.319)

Bölüm 3'ten örnek alıntı

“... Gerçeği söylemeyen sanıktan kuşku duymakta hakim haklıdır.” (Atatürk, 1927/2010, s.579)

4.1.4. Öz denetim değerine ilişkin bulgular

Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında öz denetim değeri ile ilgili metin-değer eşleştirmelerinin seçilmesinde Tablo 1'de verilen öz denetim değeri ile ilgili tutum ve davranışlar içerisinde “*davranışlarını kontrol etmek, davranışlarının sorumluluğunu alabilmek, özgüven sahibi olabilmek*” tutum ve davranışlarının en sık rastlanılanlardan olduğu söylenebilir. İncelenen eserin bölümleri ve tamamı içerisinde öz denetim değerinin varlığına ilişkin istatistikler Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5.

Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Öz Denetim Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Öz Denetim değeri frekansı (f)	Öz Denetim değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Öz Denetim değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer frekansı (f)
Bölüm 1	8	88,88	4,73	169
Bölüm 2	1	11,11	0,81	124
Bölüm 3	-	-	-	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	9	100	2,69	334

Buna göre, öz denetim değerine Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk'un bölüm 1'de 8, bölüm 2'de 1 ve tamamında 9 frekans ile rastlanmıştır. Bölüm 3'te ise bu değere ilişkin bulguya rastlanmamıştır (Tablo 5). Öte taraftan öz denetim değeri toplam kök değerler içinde bölüm 1'de % 4,73 ve bölüm 2'de % 0,81 oran ile yer almaktadır. Öz denetim değerinin söz konusu eserinin toplam 334 kök değer bulgusu içerisindeki oranı ise % 2,69'dur (Tablo 5).

Bilindiği üzere öz denetim değerine sahip kişiler yaşamlarında karşılaştıkları her türlü duruma karşın kendi davranışlarını kontrol edebilme yetisine sahiptirler. İstiklal Harbi'nin lideri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucu reis-i cumhuru ve Türk Ulusunun Ulu Önder'i olan Mustafa Kemal Atatürk'ün öz denetim değerini karakterinde barındırdığı görülmektedir. Bu durum Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında öz denetim değerinin en fazla birinci bölümde görülmesinde önemli

rol oynamıştır. Çünkü bu dönem zor şartlar altında yapılması gerekenlerden vazgeçilmemesini ve doğru olan yolda ilerleme inancının sürdürülmesini gerektiren koşulların yaşandığı bir dönemdir. Bu nedenle, söz konusu derste yaşamları boyunca birçok zorlukla karşılaşabilecek olan öğrencilere öz denetim değerinin öğretimi ve aktarımında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin oldukça yararlı bir eser olduğu söylenebilir.

Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında öz denetim değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde söz konusu değer ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1'den örnek alıntı

“... Ulusa öncü olacakların, *her ne olursa olsun amaçtan dönmemeleri, ülkede barınabilecekleri son noktada, son nefeslerini verinceye kadar, bu amaç uğrunda fedakarlığa devam edeceklerine* daha işin başında karar vermeleri gerekir...” (Atatürk, 1927/2010, s.28)

Bölüm 2'den örnek alıntı

“... *Bu habere rağmen sakın olmayı ve görüşmeyi tercih ettik.*” (Atatürk, 1927/2010, s.355)

4.1.5. Sabır değerine ilişkin bulgular

Bu araştırma kapsamında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin incelenmesi bağlamında sabır değerine ilişkin olarak Tablo 1'de bu değer ile ilgili tutum ve davranışlar arasından en çok rastlanılanların “*azimli olmak, engellere tahammül edebilmek*” tutum ve davranışlarının olduğu söylenebilir. Araştırma sürecinde yapılan incelemeler sonucunda sabır değerine dair elde edilen veriler ile bölümler ve eserin tamamı içerisinde sabır değerinin varlığına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6.

Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Sabır Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Sabır değeri frekansı (f)	Sabır değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Sabır değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer frekansı (f)
Bölüm 1	10	58,82	5,92	169
Bölüm 2	7	41,18	5,65	124
Bölüm 3	-	-	-	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	17	100	5,09	334

Tablo 6'ya bakıldığında **sabır** değerinin Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısı ve bölümleri içerisindeki varlığı ile ilgili bulgular görülmektedir. Bu bulgulara göre, sabır değeri söz konusu eserin bölüm 1'de 10, bölüm 2'de 7 ve tamamında 17 frekans ile görülmektedir. Bölüm 3'te bu değere ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır (Tablo 6). Diğer yandan sabır değeri adı geçen eserde rastlanan kök değerlerin toplamında bölüm 1'de % 5,92 ve bölüm 2'de % 5,65 oranına sahiptir. Sabır değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam 334 kök değer bulgusu içerisinde oranı ise % 5,09'dur (Tablo 6).

Tablo 6'dan da görüldüğü üzere bölümler itibariyle sabır değeri en fazla bölüm 1'de yer almaktadır. Bilindiği üzere sabır değeri temelde insanların zor şartlara karşı tahammül edebilme ve bu zor şartlara göğüs gererek üstesinden gelebilmelerini içerir. Özellikle Kurtuluş Savaşı yıllarında pek çok zorlukla katlanıldığı dikkate alındığında bu dönemi konu edinen Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içinde sabır değerine birçok metinde yer alması doğal karşılanmalıdır. Özellikle Kurtuluş Savaşı sürecinin anlatıldığı bölüm 1 içerisinde en fazla görülmesi, o yıllarda bu değer insanların mücadelesine kattığı faydayı göstermektedir. Türk Milleti en zor durumlarında sabır gösterebilmiş ve bu sabır sonucunda bağımsızlık ile mükâfatını almıştır. Bu bağlamda söz konusu dersin öğretim programında öğrencilerin sabır değerini kavramaları ve içselleştirmeleri yönünden Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir.

Bu araştırma kapsamında incelenen Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında sabır değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde söz konusu değer ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1'den örnek alıntı

“... Cemiyetimizin *her güçlüğü göğüsleyerek*, vatani ve ulusal varlığı koruma konusundaki kurtarıcı çalışmalarının, ulusal amaç elde edinceye ve ona ulaşıncaya kadar, daha büyük bir kararlılık ve inançla devam etmesi koşuldur.” (Atatürk, 1927/2010, s.257)

Bölüm 2'den örnek alıntı

“... Ulusun, tamamen egemenlik haklarını korumak isteğiyle harcadığı emekler, akıttığı hesapsız kanlar, *içten ve dıştan birçok güçlülere karşı gösterdiği dayanma ve direnme, bugün karşısında bulunduğumuz elverişli yeni durumu yarattı.*” (Atatürk, 1927/2010, s.378)

4.1.6. Saygı değerine ilişkin bulgular

Saygı değeri ile ilgili Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içerisinde metin-değer eşleştirmeleri yapılırken Tablo 1’de yer alan ilgili tutum ve davranışlar arasından “*kendine davranılmasını istediğin gibi davranmak, karşındaki kişinin haklarını dikkate alarak davranışlara yön vermek, kutsallığı dolayısıyla bir şeye ve kişiye karşı dikkatli, özenli davranmak, hürmet, ihtiram duygusu*” tutum ve davranışlarının en çok rastlanılanlar olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sürecinde yapılan incelemeler sonucunda saygı değerine dair elde edilen veriler ile bölümler ve eserin tamamı içerisinde saygı değerinin varlığına ilişkin istatistikler Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7.

Atatürk’ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Saygı Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Saygı değeri frekansı (f)	Saygı değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Saygı değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değeri sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değeri frekansı (f)
Bölüm 1	33	45,83	19,53	169
Bölüm 2	28	38,89	22,58	124
Bölüm 3	11	15,28	26,83	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	72	100	21,56	334

Tablo 7 incelendiğinde saygı değerinin sözü edilen eserde bölüm 1’de 33, bölüm 2’de 28, bölüm 3’te 11 ve eserin tamamında ise 72 frekans ile yer aldığı görülmektedir. Öte taraftan saygı değeri toplam kök değerler içinde bölüm 1’de % 19,53, bölüm 2’de % 22,58, bölüm 3’te 26,83 oranı ile yer almaktadır. Saygı değerinin *incelenen* eserin toplamındaki 334 kök değeri bulgusu içerisindeki oranı ise % 21,56’dır (Tablo 7).

Bölümler içerisindeki saygı değerine en fazla bölüm 3’te rastlanmıştır. Bilindiği üzere saygı, insanların birbirlerine karşı gösterdiği davranışları düzeltici ve iletişimlerini kurallar çerçevesinde geliştirici bir ölçüt mahiyetindedir. Yaşamda bireylerin birbirlerine saygı duymaları beklenen bir durumdur. Türk Milleti de vermiş olduğu kurtuluş mücadelesi ve bağımsız yeni bir devlet kurma sürecinde bir yandan başkalarının haklarına saygı göstermiş, diğer yandan kendi haklarına da saygı gösterilmesini beklemiştir. Bu nedendir ki saygı değeri bu dönemi konu edinen Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içerisinde en çok rastlanılan değerlerdendir. Adı geçen eser içerisinde barış sonrası dönem içindeki

gelişmelerin yer aldığı bölüm 3 içerisinde saygı değerinin diğer bölümlere göre daha fazla görülmesi, ülke yönetiminde ve dış politikada yöneticiler tarafından bu değere de önem verildiğini göstermektedir. Bu bağlamda söz konusu dersin öğretim programında öğrencilere saygı değerinin öğretimi ve aktarımında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinde saygı değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde söz konusu değer ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1’den örnek alıntı

“... Ulusun esenliği adına aldığı önlemler ve yaptığı bütün işlerde *ağırbaşlılık ve saygınlığı*, miskinlik ve alçalmaya *tercih etmeyi ilke olarak kabul etmiştir.*” (Atatürk, 1927/2010, s.205)

Bölüm 2’den örnek alıntı

“... Yükselen bir ses ‘Paşa Hazretleri, artık bey demeyiniz. Hain deyiniz!’ uyarısında bulundu. ‘Ethem ve Tevfik hainleri diyeceğim, fakat henüz Büyük Millet Meclisi üyesi sıfatını taşıyan Reşit Bey hakkında da aynı şeyi kullanmak zorundayım. *Yüce topluluğunuza saygımdan bunu söyleyemem.*” (Atatürk, 1927/2010, s.371)

Bölüm 3’ten örnek alıntı

“... Özel ve gizli komplolarla bazı amaçlara ulaşırız diye sanmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin köşesinde oturarak bu şeylerde bulunmak *saygısızlıktır. Kabul edemeyiz efendim.*” (Atatürk, 1927/2010, s.588)

4.1.7. Sevgi değerine ilişkin bulgular

Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında sevgi değeri ile ilgili metin-değer eşleştirmeleri yapılırken Tablo 1’de yer alan sevgi değeri ile ilgili tutum ve davranışlar arasından “*Samimiyet, fedakârlık yapmak*” tutum ve davranışlarının en çok rastlanılanlar arasında olduğu söylenebilir. Araştırma sürecinde yapılan incelemeler sonucunda sevgi değerine dair elde edilen veriler ile bölümler ve eserin tamamı içerisinde sevgi değerinin varlığına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8.

Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Sevgi Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Sevgi değeri frekansı (f)	Sevgi değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Sevgi değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değeri sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değeri frekansı (f)
Bölüm 1	6	33,33	3,55	169
Bölüm 2	6	33,33	4,84	124
Bölüm 3	6	33,33	14,63	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	18	100	5,39	334

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içinde sevgi değerinin bölüm 1, bölüm 2 ve bölüm 3'te 6'şar, eserin tamamında ise 18 frekans ile yer aldığı görülmektedir (Tablo 8). Öte taraftan sevgi değeri toplam kök değerler içinde bölüm 1'de % 3,55, bölüm 2'de % 4,84, bölüm 3'te 15,28 ve eserin tamamında ise % 5,39 oranına sahiptir (Tablo 8).

Görüldüğü üzere sevgi değerine en fazla bölüm 3 içerisinde rastlanılmıştır (Tablo 8). Bilindiği gibi sevgi, insanların çoğunun çocukluktan sahip olabildiği son derece önemli bir değerdir. İnsanlar genellikle aileleri içerisinde sevgi duygusunu tadarlar. Bu değer insanların iletişimini ve fikirlerini doğrudan etkileyebilir.

Türk tarihinin en acımasız, en kanlı, en zor şartlarını barındıran dönemlerinden birisi olan Kurtuluş Savaşı yıllarında dahi Türk Milleti sevgi değerinden vazgeçmemiştir. Tarihi olarak barış yıllarına denk gelen Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserin üçüncü bölümü bununla paralel olarak sevgi değerinin en fazla rastlanıldığı bölüm olarak görülmektedir (Tablo 8). Bu bağlamda söz konusu dersin öğretim programında öğrencilere sevgi değerinin öğretimi ve aktarımında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserin önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

Atatürk'ün Nutuk adlı eserin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında saygı değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde söz konusu değer ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1'den örnek alıntı

“... yalnız ulusun sevgi ve özverisine güvenerek ve onun bitmez bereket ve güç kaynağından esinlenip kuvvet alarak vicdani görevimize devam ettik...” (Atatürk, 1927/2010, s.30)

Bölüm 2’den örnek alıntı

“... Ben sanıyordum ki, *bu hizmetlerimden dolayı ulusumun sevgisini ve saygısını kazandım. Belki bütün İslam dünyasının sevgi ve saygısını da kazandım. Dolayısıyla, bu sevgi ve saygıya karşılık, vatandaşlık haklarından yoksun bırakılacağımı asla aklıma getirmezdim.*” (Atatürk, 1927/2010, s.486)

Bölüm 3’den örnek alıntı

“...Ulusun sevgisini her zaman dayanak noktası kabul ederek, hep beraber ileriye gideceğiz.” (Atatürk, 1927/2010, s.543)

4.1.8. Sorumluluk değerine ilişkin bulgular

Sorumluluk değeri ile ilgili Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içerisinde metin-değer eşleştirmeleri yapılırken Tablo 1’de yer alan sorumluluk değeri ile ilgili tutum ve davranışlar arasından “*Vatanına, ülkesine karşı sorumlu olmak, mesuliyet, görev bilinci, davranışlarının sonuçlarını üstlenebilme*” tutum ve davranışlarının en çok rastlanılanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda sorumluluk değerine dair elde edilen veriler ile bölümler ve eserin tamamı içerisinde sorumluluk değerinin varlığına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9.

Atatürk’ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Sorumluluk Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Sorumluluk değeri frekansı (f)	Sorumluluk değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Sorumluluk değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer frekansı (f)
Bölüm 1	14	53,85	8,28	169
Bölüm 2	12	46,15	9,68	124
Bölüm 3	-	-	-	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	26	100	7,78	334

Tablo 9’a bakıldığında **sorumluluk** değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri bölüm 1’de 14 ve bölüm 2’de 12 frekans ile yer aldığı, Bölüm 3’te ise bu değere ilişkin bulguya rastlanmadığı görülmektedir. Diğer taraftan sorumluluk değeri Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserindeki toplam kök değerler içinde bölüm 1’de % 8,28, bölüm 2’de % 9,68 ve toplamda % 7,78’lik orana sahiptir (Tablo 9).

Bilindiği üzere sorumluluk değeri temelde kişilerin görev bilinci, sorumluluk alması ve yaptıkları davranışların sonuçlarını üstlenebilmeleri içeren bir değerdir. Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içerisinde sorumluluk değerinin en fazla bölüm 2’de yer alması söz konusu bölümün tarihsel olarak TBMM’nin kurulması ve Cumhuriyet’in ilanı yılları arası özellikle askeri ve diplomatik ilişkilerin yoğun yaşandığı dönem olması ile açıklanabilir. Bu dönemde millet fertlerinin ve yöneticilerin sorumlulukları artmış ve en ağır şartlar altında mücadele edilmiştir. Bu bağlamda söz konusu dersin öğretim programında bireylere sorumluluk değerinin öğretiminde ve aktarımında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında sorumluluk değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde söz konusu değer ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1’den örnek alıntı

“... Gerçi, benim açıkça ortaya atılmamda ve bütün ulusal ve askeri hareketlerin başına geçmemde kuşkusuz sakınca vardı. Fakat o sakınca, başarısızlık halinde herkesten önce ve herkesten çok, en büyük ceza ve eziyete uğratılmaktan başka bir şey olabilir miydi?” (Atatürk, 1927/2010, s.46)

Bölüm 2’den örnek alıntı

“... Düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Bunun için, *bırakmadım, bırakamam ve bırakamayacağım.*” (Atatürk, 1927/2010, s.445)

4.1.9. Vatanseverlik değerine ilişkin bulgular

Vatanseverlik değeri ile ilgili Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içerisinden metin-değer eşleştirmeleri yapılırken Tablo 1’de yer alan vatanseverlik değeri ile ilgili tutum ve davranışlar içerisinden “*Çalışkan olmak, dayanışma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olmak ve toplumu önemsemek*” tutum ve davranışlarının en çok rastlanılanlar olduğu görülmüştür. Söz konusu eser içerisinde vatanseverlik değeri ile ilgili birçok bulguya rastlanılmış olup bölümler ve eserin tamamı içerisinde vatanseverlik değerinin varlığına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 10’da gösterilmektedir.

Tablo 10.

Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Vatanseverlik Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Vatanseverlik değeri frekansı (f)	Vatanseverlik değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Vatanseverlik değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer frekansı (f)
Bölüm 1	35	41,18	20,71	169
Bölüm 2	42	49,41	33,87	124
Bölüm 3	8	9,41	19,51	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	85	100	25,45	334

Tablo 10'a bakıldığında **vatanseverlik** değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri Bölüm 1'de 35, bölüm 2'de 42, Bölüm 3'te 8 ve eserin tamamında 85 frekans ile yer aldığı görülmektedir. Öte taraftan vatanseverlik değeri toplam kök değerler içinde bölüm 1'de % 20,71, bölüm 2'de % 33,87, Bölüm 3'te %19,51 oranı ile görülmektedir. Vatanseverlik değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin toplam 334 kök değer bulgusu içerisinde oranı ise % 25,45'tir (Tablo 10).

Vatanseverlik değerinin en belirgin davranışı kısaca bireylerin vatanını, devletini, ulusunu önemsemesi ve yaşamlarında bu kavramlarla ilgili olaylara değer vermesidir. *Gençler İçin Fotoğrafla Nutuk* eserinin özünü oluşturan Nutuk içerisinde aktarılan olaylar, Türk Milleti'nin varlık mücadelesi olarak adlandırılabilen Kurtuluş Savaşı yıllarını kapsamaktadır.

Bölümler içerisindeki oransal değerlere bakıldığında vatanseverlik değerine en fazla bölüm 2 içerisinde rastlanıldığını görülmektedir (Tablo 10). Söz konusu dönem Türk milletinin vatanını korumak için topyekûn bir mücadeleye giriştiği dönemdir. Bu nedenledir ki vatanseverlik değerinin bu dönemde yaşananları konu edinen söz konusu eser içerisinde pek çok yerde görülmesi doğaldır. Bu bağlamda T.C.İ.T.A dersinin (Ortaokul 8.sınıf) öğretim programında öğrencilere vatanseverlik değerinin öğretimi ve aktarımında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin önemli katkılar sağlayabileceği aşıkardır.

Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında vatanseverlik değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde söz konusu değer ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1’den örnek alıntı

“... Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da ulusal egemenliğe dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak! ... O halde, ya bağımsızlık ya ölüm.” (Atatürk, 1927/2010, s.9)

Bölüm 2’den örnek alıntı

“... Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makus (uğursuz) talihini de yendiniz. Ele geçirilmiş talihsiz topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün en uzak köşelerine kadar zaferinizi kutluyor. Düşmanın topraklarımızı ele geçirme hırsı, kararlılığınızın ve vatanseverliğinizin yalçın kayalarına başını çarparak paramparça oldu.” (Atatürk, 1927/2010, s.393)

Bölüm 3’ten örnek alıntı

“... Yüzü çirkin, vicdanı çirkinliklerle dolu olanlar, bizim vatanseverce, vicdanlı ve namuslu savaşımızı bayağı ve çirkin hırsları yüzünden çirkin göstermeye kalkışanlardır.” (Atatürk, 1927/2010, s.582)

4.1.10. Yardımseverlik değerine ilişkin bulgular

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içerisinde yardımseverlik değeri ile ilgili metin-değer eşleştirmeleri aşamasında Tablo 1’de yer alan yardımseverlik değeri ile ilgili tutum ve davranışlar arasından en çok rastlanılanları “*Fedakâr olmak, iş birliği yapmak, merhametli olmak, insana ve canlılara değer vermek*” olarak belirlenmiştir. Söz konusu eser içerisinde yardımseverlik değeri ile ilgili birçok bulguya rastlanılmıştır. Bölümler ve eserin tamamı içerisinde yardımseverlik değerinin varlığına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 11’de gösterilmektedir.

Tablo 11.

Atatürk’ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Yardımseverlik Değerinin Varlığına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bölümler	Yardımseverlik değeri frekansı (f)	Yardımseverlik değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk ve bölümleri içindeki oranı (%)	Yardımseverlik değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer sayısına oranı (%)	Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içindeki toplam kök değer frekansı (f)
Bölüm 1	11	84,62	6,51	169
Bölüm 2	2	15,38	1,61	124
Bölüm 3	-	-	-	41
Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk	13	100	3,89	334

Yardımseverlik değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri bölüm 1’de 11, bölüm 2’de 2 ve eserin tamamında 13 frekans yer aldığı, Bölüm 3’te bu değere rastlanmadığı görülmektedir (Tablo 11). Diğer taraftan yardımseverlik değeri toplam kök değerler içinde bölüm 1’de % 6,51, bölüm 2’de % 1,61 ve eserin tamamında % 3,89’luk oranla yer almaktadır (Tablo 11).

Yardımseverlik değeri kişilerin kendilerinde olan maddi veya manevi tüm varlıkları ihtiyaç duyan kişilerle paylaşabilmeleri manasına gelir. Gençler İçin Fotoğrafla Nutuk eserine konu olan Türk Milletinin kurtuluş mücadelesi döneminde insanların içerisinde bulunduğu zorlu dönemleri ancak birlik, beraberlik ve yardımlaşma ile atlatabildikleri bilinmektedir. Özellikle savaşın yaşandığı dönemde Türk Milletinin yardımseverlik değerine verdiği değer bu dönemi konu edinen söz konusu eser içerisinde de görülmektedir. Nitekim Bölüm 1’de yardımseverlik değerinin diğer bölümlere oranla daha fazla görülmesinin sebebi savaş döneminde halkın, ordusuna ve birbirlerine yapmış olduğu yardımların yer yer aktarılmasıdır. Bu bağlamda söz konusu dersin ğretim programında öğrencilere yardımseverlik değerinin ğretimi ve aktarımında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısında yardımseverlik değerinin görüldüğü metinler ile bu metinler içerisinde söz konusu değer ile ilgili tutum ve davranışların belirtildiği örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

Bölüm 1’den örnek alıntı

“... savaş durumunun doğurduğu yıkım ve sefalet, *hükümet katında yapılacak girişimlerle, olabildiğince çare aramaktan ibaretti.*” (Atatürk, 1927/2010, s.2).

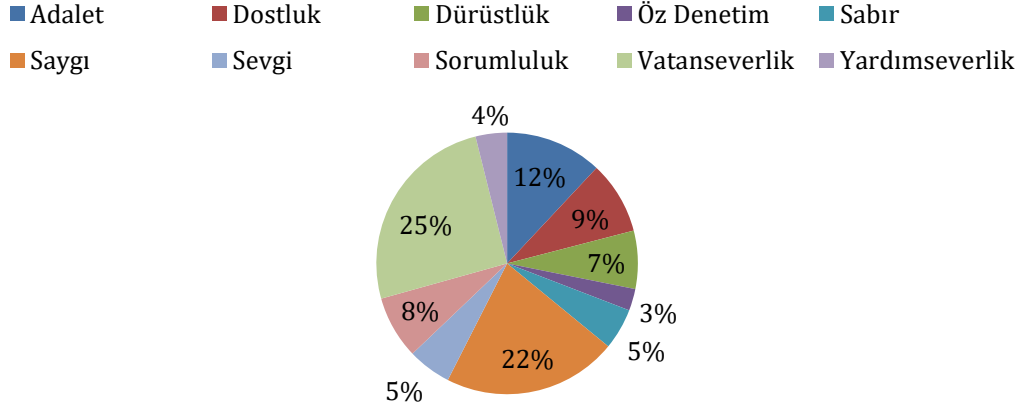
Bölüm 2’den örnek alıntı

“... 2 numaralı emrime göre, vatanda her aile birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp Ulusal Vergiler Komisyonu’na verecekti.” (Atatürk, 1927/2010, s.415).

4.1.11. Kök değerlerin tamamına ilişkin bulgular

T.C.İ.T.A. Dersi ğretim Programında (Ortaokul 8.sınıf) yer verilen on adet kök değerin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin içindeki oransal dağılımı şekil 1’de gösterilmektedir.

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk

Şekil 1. Atatürk'ün Nutuk Adlı Eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk Adındaki Baskısında Kök Değerlerin Oransal Dağılımı

Şekil 1'e bakıldığında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserin en fazla oranda yer alan kök değer vatanseverlik olduğu, bunu sırasıyla saygı, adalet, dostluk, sorumluluk, dürüstlük, sevgi, sabır, yardımseverlik değerlerinin takip ettiği, en az görülen değer öz denetim olduğu görülmektedir. Bu bulgunun Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserin konu edindiği tarihsel dönemin şartları ve gerektirdiği durumdan kaynaklandığı söylenebilir. Özellikle vatanseverlik değerinin Türk Milletinin özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinin bir sonucu olarak bu eserde en çok görülen değer olması doğal karşılanmaktadır. Nitekim ülkesini kurtarmayı amaç edinen bir millet içerisinde bulunan her ferdin bu değer önemi kavramış olması gerekmektedir. Diğer yandan öz denetim değerinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk içerisinde en az görülen değer olması bu değer insanların kişisel durum ve davranışlarıyla ilgili bir değer olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Oysa Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri bir millete öğüt verici amaçla yazılmış ve konu edindiği dönemin olaylarının anlatıldığı bir eser olduğu için eserde kişisel durum ve davranışla ilgili metinlerin yer tutması beklenen bir durumdur.

4.2. "Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersindeki (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlere yönelik olarak kullanılabilir kısımları hangileridir?" sorusuna ilişkin bulgular

Bu araştırma kapsamında tablo 1'de yer verilen hususlar çerçevesinde yapılan incelemeler sonucunda Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersinde (Ortaokul 8.sınıf) öğrencilere aktarılması öngörülen kök değerlerin tamamına yönelik olarak kullanılabilir metinleri içerdiği tespit edilmiştir.

Aşağıda buna yönelik bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Bu aşamada söz konusu dersin öğretim programına uygun bir sıra izlenmiştir. Ünite ve kazanım bazında kök değerlerin öğretilmesi ve aktarılması için Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinden kullanılabilecek metinlerden alıntılar sunulmuştur. Bu araştırmanın ekler kısmında ise her bir kök değer öğretimi ve aktarılmasında kullanılabilecek metin alıntılarına yer verilmiştir.

4.2.1. Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “1. Ünite: Bir Kahraman Doğuyor” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular

Bu ünitedeki kazanımlar ile Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri arasında kök değerler yönünden ilişkili bir kısım bulunmamaktadır.

4.2.2. Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “2. Ünite: Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular

Bu ünite, içerisinde yer alan kazanımlar itibariyle kök değerlerin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri ile ilişkilendirildiği bir ünite durumundadır. Bu nedenle aşağıda öncelikle dersin kazanımları çerçevesinde söz konusu eserden kök değerlerin öğretilmesi ve aktarımı için kullanılabilecek metinler ile bu metinler sayesinde aktarılabilecek değer örnekleri gösterilmektedir.

Ünite içerisinde yer alan kazanımlar ile bu kazanımların içerdiği konuların bazıları Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içeriğinde varken, bazıları bu eserin konuları dâhilinde değildir. Söz konusu eserde yer alan konularla ilgili her kazanım için T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programındaki (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlerin öğretilmesi ve aktarılması için uygun olduğu düşünülen metinler aşağıda verilmiştir.

“İTA.8.2.1. Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar.” Kazanımın, içerdiği konular itibariyle Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin konuları dâhilinde olmadığı tespit edilmiştir.

“İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.” Kazanımın, içerdiği konular itibariyle Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin konuları dâhilinde olmadığı tespit edilmiştir.

“İTA.8.2.3. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ve uygulanması karşısında Osmanlı yönetiminin, Mustafa Kemal'in ve halkın tutumunu analiz eder.” kazanımı

incelendiğinde Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içinde yer alan “Yunan işgalinin ilhakla sonuçlanmasına engel olmak esasında birleşerek Redd-i İlhak ilkesini ortaya atmışlardır.” (Atatürk, 1927/2010, s.2) cümlesinin **sorumluluk ve vatanseverlik** değerlerinin; “Durumun dehşet ve korkunçluğu karşısında, her yerde, her bölgede birtakım kişiler tarafından bu duruma karşı kurtuluş çareleri düşünölmeye başlanmıştı.” (Atatürk, 1927/2010, s.2) cümlesinin ise **sabır** değerinin öğretilmesi ve aktarılmasına uygun olduğı söylenebilir.

“İTA.8.2.4. Kuvâ-yı Milliye’nin oluşum sürecini ve sonrasında meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içindeki “... savaş durumunun doğurduğu yıkım ve sefalet, hükümet katında yapılacak girişimlerle, olabildiğince çare aramaktan ibaretti.” (Atatürk, 1927/2010, s.3) cümlesinin **yardımseverlik**; “... O halde, ya bağımsızlık ya ölüm.” (Atatürk, 1927/2010, s.9) cümlesinin **vatanseverlik** değerinin öğretilmesi ve aktarılmasında kullanılabileceğı düşünölmektedir.

“İTA.8.2.5. Milli Mücadele’nin hazırlık döneminde Mustafa Kemal’in yaptığı çalışmaları analiz eder.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserindeki “Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da ulusal egemenliğe dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak!” (Atatürk, 1927/2010, s.9) cümlesinin **vatanseverlik**; “Artık benim için Anadolu’dan hiçbir yere gitmemek kararı kesindir.” (Atatürk, 1927/2010, s.11) cümlesinin **öz denetim** değerinin öğretilmesi ve aktarılmasında kullanılabileceğı değerlendirilmektedir.

“İTA.8.2.6. Misakımilli’nin kabulünü ve Büyük Millet Meclisi’nin açılışını vatanın bütönlüğü esası ile “ulusal egemenlik” ve “tam bağımsızlık” ilkeleri ile ilişkilendirir.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içinde yer alan “Türk ulusunun kalbinden, vicdanından doğan ve ondan esinlenen en temel, en belirgin istek ve inancı belli olmuştu: Kurtuluş!..” (Atatürk, 1927/2010, s.242) cümlesi ve “Çünkü biz demiştik ki, amacımız, ulusal sınırlarımız içinde yurt bütönlüğümüzü ve ulusun tam bağımsızlığını sağlamaktır. Buna engel olmak üzere karşımıza çıkacak olan kuvvet, kim ve ne olursa olsun, mutlaka çarpışırız ve başarılı oluruz.” (Atatürk, 1927/2010, s.313) metninin **vatanseverlik** değerinin öğretilmesi ve aktarılmasına uygun olduğı tespit edilmiştir.

“İTA.8.2.7. Büyük Millet Meclisine karşı ayaklanmalar ile ayaklanmaların bastırılması için alınan tedbirleri analiz eder.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin “Büyük Millet Meclisi’nin toplanmasını ve açılmasını sağlamak için

çalıştığımız günlerde bizi en çok uğraştıran, Düzce, Hendek, Gerede gibi Bolu bölgesine bağlı yerlerden başlayıp, Nallıhan, Beypazarı üzerinden Ankara'ya yaklaşma eğilimi gösteren gericilik ve başkaldırı dalgaları olmuştur.” (Atatürk, 1927/2010, s.294) cümlesinin **sabır** değerinin öğretilmesi ve aktarılması yönünden uygun olduğu söylenebilir.

“İTA.8.2.8. Mustafa Kemal'in ve Türk Milleti'nin Sevr Antlaşması'na karşı tepkilerini değerlendirir.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içinde yer alan “Sevr Antlaşması, Türk ulusu için o kadar uğursuz bir ölüm kararıdır ki, onun bir dost ağzından çıkmamasını dileriz.” (Atatürk, 1927/2010, s.419) cümlesinin **dostluk**; cümle devamında bulunan “Tam bağımsızlık, bizim bugün üstlendiğimiz görevin özüdür. Bu görev, bütün ulusa ve tarihe karşı üstlenilmiştir.” cümlesinin **vatanseverlik ve sorumluluk** değerlerinin öğretilmesi ve aktarılmasına uygun olduğu düşünülmektedir..

4.2.3. Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “3. Ünite: Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular

Bu ünite, içerisinde yer alan kazanımlar itibariyle kök değerlerin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri ile ilişkilendirildiği bir ünite durumundadır. Bu ünite içerisinde yer alan tüm kazanımlar ile bu kazanımların içerdiği konuların bazıları Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içeriğinde varken, bazıları bu eserin konuları dâhilinde değildir. Söz konusu eserde yer alan konularla ilgili her kazanım için T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programındaki (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlerin öğretilmesi ve aktarımı için kullanılabilecek metinler ile bu metinler sayesinde aktarılabilecek değer örnekleri aşağıda gösterilmektedir.

“İTA.8.3.1. Milli Mücadele Dönemi'nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içindeki “... Durumu değerlendirirken ve önlem düşünürken, acı da olsa gerçeği görmekten bir an olsun vazgeçmemek gerekir. Kendimizi ve birbirimizi aldatmak için gerek ve zorunluluk yoktur...”(Atatürk, 1927/2010, s.318) metninin **dürüstlük**; “... Efendiler; Doğu Cephesi'nin can sıkıcı bilgiler veren bu raporunu okurken, Ermenilerin saldırı günü olan 24 Eylül'de yazılmış Celalettin Arif Bey'in de bildiğiniz ultimatoomunu alıyordum... Ordumuz 28 Eylül sabahı ileri harekete geçti. Aynı günde, Erzurum'un elli imzası da Ankara'ya saldırıya geçiyor. Ne kötü rastlantı!.. Sanki bu efendiler, Ermenilerle bize karşı hareket etmek için sözleşmiş gibi!..” (Atatürk, 1927/2010, s.332) metninin **sabır** değerinin öğretilmesi ve aktarılmasına uygun olduğu değerlendirilmektedir.

“İTA.8.3.2. Milli Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi’nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin “Bu habere rağmen sakin olmayı ve görüşmeyi tercih ettik (Çerkez Ethem konusunda yaşanan sıkıntılı süreçte alınan kötü bir haber üzerine)” (Atatürk, 1927/2010, s.354) cümlesinin **öz denetim**; “Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makus (uğursuz) talihini de yendiniz. Ele geçirilmiş talihsiz topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün en uzak köşelerine kadar zaferinizi kutluyor. Düşmanın topraklarımızı ele geçirme hırsı, kararlılığınızın ve vatanseverliğinizin yalçın kayalarına başını çarparak paramparça oldu.” (Atatürk, 1927/2010, s.393) metninin **vatanseverlik** değerinin öğretilmesi ve aktarılmasına uygun olduğu düşünülmektedir.

“İTA.8.3.3. Milli Mücadele’nin zor bir döneminde Maarif Kongresi yapan Atatürk’ün, milli ve çağdaş eğitime verdiği önemi kavrar.” Kazanımın, içerdiği konular itibarıyla Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin konuları dâhilinde olmadığı tespit edilmiştir.

“İTA.8.3.4. Türk milletinin milli birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekalif-i Milliye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içinde yer alan “7-8 Ağustos 1921 tarihlerinde, Tekalif-i Milliye (Ulusal Vergiler) Emri adı altında yaptığım genel bildirilerden her biri hakkında kısaca bilgi vereyim. Bir savaşın kazanılması için ne derece küçük şeylerin bile dikkate alınması gerektiğine ilişkin bir fikir vermiş olmak için, bunları sunmayı yararlı görüyorum... 2 numaralı emrime göre, vatanda her aile birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp Ulusal Vergiler Komisyonu’na verecekti... 3 numaralı emrimle, tüccar ve halk elindeki çamaşırlık bez, Amerikan ... bedeli daha sonra ödenmek üzere el koydum.” (Atatürk, 1927/2010, s.416) metninin **sabır ve yardımseverlik** değerlerinin öğretilmesi ve aktarılması yönünden uygun olduğu söylenebilir.

“İTA.8.3.5. Sakarya Meydan Savaşı’nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz’un başarılı olmasında Mustafa Kemal’in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içindeki “... Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla sulanmadıkça, bırakılamaz... yirmi iki gün ve yirmi iki gece aralıksız devam eden Büyük ve Kanlı Sakarya Savaşı, yeni Türk Devletinin tarihine, dünya tarihinde çok az rastlanan büyük bir meydan savaşı örneği kaydetti...” (Atatürk, 1927/2010, s.417) metni ve “Tekrar edeyim ki, saldıracğız. Düşmanı yurdumuzdan kovacak ve süreceğiz. Bu kararımızdan dönmeyeceğiz... Hayır efendiler, bizim en önemli ve temel görevimiz, siyaset yapmak değildir. Bizim ve bütün ülke ve ulusun bugün tek görevi, topraklarımızda bulunan düşmanı süngülerimizle kovmaktır.” (Atatürk, 1927/2010,

s.440) metninin **vatanseverlik**; “Bir adam, hem cepheye komuta edecek, savaş yönetecek, hem de aynı zamanda geri bölgelerde birçok şeylerin yapılmasını sağlayacak. Bunu bir adam nasıl yapabilir? Kuşkusuz yapar...” (Atatürk, 1927/2010, s.440) metninin **sorumluluk** değerinin öğretilmesi ve aktarılmasına uygun olduğu değerlendirilmektedir.

“İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içinde yer alan “Boğazlar bölgesi... Hiçbir tarafta İtilaf devletleri işgal kuvvetleri kalmayacaktır... Kürdistan.. Lozan’da: Elbette söz konusu ettirilmemiştir... Adli kapitülasyonlar.. Lozan’da: Kapitülasyonla ilgili hiçbir kayıt yoktur!... Bu antlaşma, Türk ulusuna karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması’yla tamamlandığı sanılmış, büyük bir suikastın yıkılışını ifade eden bir belgedir. Osmanlı dönemine ait, tarihte benzeri görülmemiş bir siyasi zaferin eseridir!” (Atatürk, 1927/2010, s.502) metninin **vatanseverlik** değerlerinin öğretilmesi ve aktarılması yönünden uygun olduğu düşünülmektedir.

“İTA.8.3.7. Milli Mücadele Dönemi’nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına kanıtlar gösterir.” Kazanımın, içerdiği konular itibariyle Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin konuları dâhilinde olmadığı tespit edilmiştir.

4.2.4. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “4. Ünite: Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular

4. ünite, içerisinde yer alan kazanımlar itibariyle kök değerlerin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri ile ilişkilendirildiği bir ünite durumundadır. Bu ünite içerisinde yer alan kazanımlar ile Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içeriği karşılaştırıldığında bazı kazanımlara uygun metin ve cümlelerin eser içeriğinde var olmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu eserde yer alan konularla ilgili her kazanım için T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programındaki (Ortaokul 8. Sınıf) kök değerlerin öğretilmesi ve aktarımı için kullanılabilecek metin örnekleri aşağıda gösterilmektedir.

“İTA.8.4.2. Siyasi alanda meydana gelen gelişmeleri kavrar.” ve “İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.” kazanımları incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içinde yer alan “... ilk anda cumhuriyetin değerini ve önemini azaltmaya kalkışmak, cumhuriyetçiyim diyenlerden beklenebilir miydi? En hafif bir rüzgardan bile korunması gereken yeni

doğmuş yavrunun, onu beslediğini söyleyenler tarafından bu şekilde hırpalanması doğru muydu?!” (Atatürk, 1927/2010, s.544) metninin saygı değerinin öğretilmesi ve aktarılması yönünden uygun olduğu söylenebilir.

“İTA.8.4.8. Cumhuriyet’in sağladığı kazanımları ve Atatürk’ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserindeki “... Bu eser, Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu eseri yaratan bir ulusun çocuğu, bir ordunun başkomutanı olduğum için sonsuza kadar mutlu ve bahtıyarım.” (Atatürk, 1927/2010, s.456) metninin sevgi değerinin öğretilmesi ve aktarılmasında kullanılmaya uygun olduğu düşünülmektedir.

4. Ünite içerisinde yer alan İTA 8.4.1, İTA 8.4.3, İTA 8.4.4, İTA 8.4.5, İTA 8.4.6, İTA 8.4.7 ve İTA 8.4.9 numaralı kazanımların içerdiği konular itibariyle Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin konuları dâhilinde olmadığı anlaşılmaktadır.

4.2.5. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “5. Ünite: Demokratikleşme Çabaları” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular

Söz konusu dersin 5. ünitesi kapsamında yer alan konular dâhilinde Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içerisinden kök değerlerin öğretiminde kullanılabilecek kısımlara örnekler kazanımlara göre aşağıda belirtilmiştir. Ünite kapsamında yer alan kazanımlar ile Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içeriği karşılaştırıldığında bu eserin kapsadığı dönem itibariyle bazı kazanımları içermediği görülmüştür. Söz konusu eserde yer alan konularla ilgili her kazanım için T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programındaki (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlerin öğretilmesi ve aktarılması için uygun olduğu düşünülen metin alıntıları aşağıda gösterilmektedir.

“İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi’ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserindeki “Bu meclis üyeliğine, her parti, topluluk, topluluk ve cemiyet tarafından aday gösterilmesi mümkün olduğu gibi, her kişinin de bu kutsal mücadeleye eylemli olarak katılması için bağımsız olarak adaylığını istediği yerde koyma hakkı vardır.” (Atatürk, 1927/2010, s.288) cümlesinin adalet ve saygı değerlerinin öğretilmesi ve aktarılmasında kullanılmasının uygun olduğu söylenebilir.

“İTA.8.5.2. Mustafa Kemal’e suikast girişimini analiz eder.” kazanımının içerdiği konular itibariyle Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin konuları dâhilinde olmadığı anlaşılmaktadır.

“İTA.8.5.3. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye Cumhuriyetine yönelik tehditleri analiz eder.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içinde yer alan “Gerçeği söylemeyen sanıktan kuşku duymakta hakim haklıdır.” (Atatürk, 1927/2010, s.578) cümlesinin **dürüstlük**; “Özel ve gizli komplolarla bazı amaçlara ulaşırız diye sanmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin köşesinde oturarak bu şeylerde bulunmak saygısızlıktır. Kabul edemeyiz efendim.” (Atatürk, 1927/2010, s.587) metninin **saygı** değerinin öğretilmesi ve aktarılması için uygun olduğu değerlendirilmektedir.

4.2.6. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “6. Ünite: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular

T.C.İ.T.A. dersinin 6. ünitesi kapsamında yer alan kazanımlar ile Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içeriği karşılaştırıldığında bazı kazanımların eser içeriğinde var olmadığı görülmüştür. Söz konusu eserde yer alan konularla ilgili her kazanım için söz konusu dersin öğretim programındaki kök değerlerin öğretilmesi ve aktarılması için uygun olduğu düşünülen metin örnekleri aşağıda gösterilmektedir.

“İTA.8.6.1. Atatürk Dönemi Türk dış politikasının temel ilkelerini ve amaçlarını açıklar.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içindeki “... ne Fransızlar ve ne de biz düşmanlığı sürmeye istekli değildik... Sevr Antlaşması, Türk ulusu için o kadar uğursuz bir ölüm kararıdır ki, onun bir dost ağzından çıkmamasını dileriz.” (Atatürk, 1927/2010, s.419) metninin **dostluk**; “... Bu proje (Lozan görüşmeleri kastedilmektedir), anlamı ve özü bakımından bağımsızlığımıza zarar veren koşulları kapsıyordu. Özellikle adli, mali ve ekonomik maddeler çok ağırdı. Dolayısıyla, bu projeyi kesinlikle reddetmek zorunluydu.” (Atatürk, 1927/2010, s.483) metninin **vatanseverlik** değerinin öğretilmesine ve aktarılmasına uygun olduğu söylenebilir.

“İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder.” kazanımı incelendiğinde; Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserindeki “Yunan tazminat işinde özveride bulunulacak olursa, bu özveri hiç olmazsa henüz askıda bulunan ve bizce elde edilmesi çok gerekli olan sorunların bizim yararımıza sonuçlandırılmasıyla barışa hizmet etmelidir.” (Atatürk, 1927/2010, s.517) metninin vatanseverlik değerinin öğretilmesine ve aktarılmasına uygun olduğu değerlendirilmektedir.

6. Ünite içerisinde yer alan İTA.8.6.3 numaralı kazanımının içerdiği konular itibarıyla Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin konuları dâhilinde olmadığı anlaşılmaktadır.

4.2.7. Atatürk’ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adındaki baskısının T.C.İ.T.A. dersi “7. Ünite: Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası” ünitesindeki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun kısımlarına ilişkin bulgular

T.C.İ.T.A. dersinin (Ortaokul 8.sınıf) 7. ünitesinde yer alan kazanımlar dâhilindeki konular Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinde bulunmamaktadır.

Genel itibariyle bakıldığında Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin kapsadığı dönemdeki konular itibariyle T.C.İ.T.A. dersi (Ortaokul 8. Sınıf) öğretimi kapsamındaki kök değerlerin öğretimi ve aktarımına uygun içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve tartışma

Bu bölümde araştırmanın amacı bağlamında elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçların tartışılmasına yer verilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısı T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programında (Ortaokul 8.sınıf) yer alan kök değerlerin tümünü içermektedir. Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri aynı zamanda T.C.İ.T.A. dersi öğretim programındaki konuların önemli bir bölümü için temel kaynaklardan biri durumundadır. Nitekim Hayta ve Akhan (2014) tarafından yapılan araştırma sonucunda Nutuk eserinin öğrencilerce geçmişi anlama ve tarihi öğrenmede temel eser olarak kabul edildiği ortaya konulmuştur.

T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programında (Ortaokul 8.sınıf) yer alan on adet kök değer incelendiğinde Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı eserin tümünde en fazla yer alan kök değerlerin sırasıyla vatanseverlik, saygı, adalet, dostluk, sorumluluk, dürüstlük, sevgi, sabır, yardımseverlik ve öz denetim olduğu tespit edilmiştir. Buna göre söz konusu eserde en fazla rastlanan değer vatanseverliktir. Bu durumun söz konusu eserin Türk Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde yaşanan gelişmeleri içermesinin bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin T.C.İ.T.A. derslerinde başta vatanseverlik olmak üzere değer öğretimi ve aktarımı sürecinde kullanılmasının çok yararlı olacağı söylenebilir.

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri içerisinde 19 Mayıs 1919 – 23 Nisan 1920 arası gelişmeler “bölüm 1” olarak nitelendirilmiştir. Bölüm 1 içerisinde en fazla görülen kök değer vatanseverlik olduğu, bu değeri sırasıyla saygı, adalet, sorumluluk, dostluk, yardımseverlik, dürüstlük, sabır, öz denetim ve sevgi değerinin izlediği belirlenmiştir. Elde edilen sonuçların açıklanabilmesi bölümler içerisinde aktarılan olayların tarihsel sürecinin anlaşılmasına bağlıdır. Bölüm 1 olarak nitelendirilen kısım içerik olarak, Türk Kurtuluş Savaşı'nda daha çok silahlı olmak üzere mücadele yıllarını barındırmaktadır. Böylesine zorlu bir dönemin şartları göz önüne alındığında ve Türk Milleti'nin var olma mücadelesi

göz önünde bulundurulduğunda dikkat edilmesi gereken birçok durum ortaya çıkar. Türk Milleti'nin yalnızca savaş halinde bulunmadığı, öncelikle yaptıkları savaşın haklılığını savunmak için çabaların gösterilmesi, kendi haklarını korurken başkalarının sahip oldukları hakların gözetilmesi, toplum içerisinde kabul görmüş makamlarda bulunan kişilerin almadığı bazı sorumlulukların halka yüklenmesi vb. durumlar örnek olarak açıklanabilir. Hal böyleyken bu bölüm içerisinde ortaya çıkan değerlerin bu durumlara uygun oldukları söylenebilir.

Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin 23 Nisan 1920 – 29 Ekim 1923 arası kısmı bölüm 2 olarak nitelendirilmekte olup bu bölümde en fazla rastlanan kök değerin bölüm 1 de olduğu üzere vatanseverlik olduğu, bu değeri sırasıyla saygı, dostluk, sorumluluk, dürüstlük, sabır, adalet, sevgi, yardımseverlik ve öz denetim değerinin izlediği tespit edilmiştir. Bölüm 2 içerisinde genel olarak Türk Kurtuluş Savaş sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile ilgili süreç yer almaktadır. Bu süreçte bağımsızlık, tanınırlık, eşitlik, adalet gibi birçok kavramın önemli yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

Bu araştırma kapsamında incelenen Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin 29 Ekim 1923 – 1927 yılı arası kısmı olan bölüm 3'te saygı en fazla rastlanan kök değer durumundadır. Bu değeri sırasıyla vatanseverlik, dostluk, dürüstlük, sevgi ve adalet değerleri takip etmektedir. Öz denetim, sabır, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri ise bölüm 3'te yer almamaktadır. Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin son bölümü olarak nitelendirilen bölüm 3'le ilgili değerlendirmeler yapılırken, eser içerisinde bu bölümün içeriği dikkate alınmalıdır. Söz konusu bölümde yeni kurulan Türk Devleti'nin nihayete eren kurtuluş mücadelesi sonrası gelişimi aşamasındaki olaylara değinilmektedir. Diğer yandan Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eserinin tümü içerisinde bölüm 3 diğer bölümlere nazaran daha az sayfa içermektedir. Dolayısıyla incelenen sayfa sayısının azlığı kök değerlerle eşleşen metin sayısını da düşürmüştür. Ancak bu bölümde kök değerleri içeren metinlerdeki değerlerin varlık oranları değişmektedir. Bazı değerlerin hiç yer almaması, bazı değerlerin ise bölüm 1 ve bölüm 2'e göre yer alma oranlarına artması, bölüm 3'ün sahip olduğu içerik ile ilgili bir durumdur.

Elde edilen sonuçlara göre incelenen eserin bölümleri ve tamamında sık karşılaşılan kök değerler vatanseverlik ve saygıdır. Binyıl Şahin (2019) tarafından yapılan “Sabahattin Ali'nin Eserlerinde Değerler Eğitimi” isimli araştırması ve Saruhan Palaz'ın (2019) “Çocuk Edebiyatı Açısından Birsan Ekim Özen'in Eserleri ve Eserlerinde Yansıttığı Değerler Üzerinde İncelemeler” isimli araştırmalarının sonuçlarında da saygı ve vatanseverlik değeri en çok ulaşılan değerler arasında olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan

Fırat (2021) tarafından yapılan “Zehra Ünüvar’ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı araştırma eserlerde en fazla görülen değerlerin sevgi, yardımseverlik, saygı, öz denetim olduğu; Kaya (2021) tarafından yapılan “‘Gümüşhane ve Bayburt Masalları’ Adlı Eserdeki Masalların Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programı Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada masal türünde edebi eserlerin incelenmesi sonucunda, yardımseverlik, sevgi, dostluk ve dürüstlük değerlerine daha çok ulaşıldığı görülmektedir. Bu araştırmanın sonucuyla paralel olan araştırma sonuçları vatanseverlik ve saygı değerlerinin Türk milleti için çok önemli değerler olduğunun göstergesi olarak da değerlendirilebilir.

Çoban (2020) tarafından yapılan “Değerler Eğitimi Bağlamında Türk Destan Örneklerinde Kök Değerler” isimli çalışmada bazı destanlarda saygı ve sevgi, bazı destanlarda vatanseverlik ve bazılarında ise daha farklı kök değerlerin ön plana çıktığına, bu durumun destan metinlerinin içeriğinden kaynaklandığına ve özellikle epik eserlerde vatanseverlik değerinin yoğun bulunabildiğine vurgu yapılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk tarafından kaleme alınan Nutuk eseri de Türk Milleti’nin bağımsızlık mücadelesini ve kahramanlığını anlatan bir eserdir. Bu nedendir ki bu eserde de vatanseverlik değerinin yer aldığı metinlerin bulunması doğaldır.

Yılmaz (2017) tarafından “Ortaokul Sosyal Bilgiler Eğitiminde Safahat’ın Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adıyla yürütülen araştırma sonuçlarına bakıldığında, Safahat eseri içerisinde aktarılan değerlerde milli öğelerin sıklığı vurgulanmıştır. Safahat eserinde de bağımsızlık, milli ve manevi kültürün korunması, özgürlük gibi kavramlara sıklıkla değinilmektedir. Bu açıdan hemen hemen aynı dönemde yaşananları konu edinen Nutuk eserinde de benzer hususlara ve kök değerlere yer verildiği görülmektedir.

Bu çalışmada ele alınan Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri edebi tür olarak bir anı ve anlattığı süreç nedeniyle ise tarihi anlamda birincil kaynak eseridir. Eser içerisinde ele alınan konular Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş sürecini ve yaşanan olayları kapsamaktadır. Bu nedenle eser içerisinde genellikle bir kahramanlık anlatımı görülmektedir ve vatanseverlik değerinin eser içerisinde en çok karşılaşılan değer olması bu yönden de açıklanabilir. Diğer yandan farklı edebi türler üzerindeki çalışmalarda (Fırat, 2021; Kaya, 2021; Çoban, 2020; Yılmaz, 2017) elde edilen kök değerlerin de farklılaştığı görülmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında eserlerin içerikleri büyük rol oynamaktadır. Nitekim masal edebi türü ile tarihi anıları içerik edinen edebi tür arasında farklar olmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısı T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programında (Ortaokul 8.sınıf) yer alan kök değerlerin öğretimi ve aktarımında kullanılabilecek pek çok cümle ve metin içermektedir.

T.C.İ.T.A. dersi “1. Ünite: *Bir Kahraman Doğuyor*” ünitesi; “2. Ünite: *Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar*” ünitesi içerisindeki İ.T.A.8.2.1 ve İ.T.A.8.2.2 numaralı kazanımlar; “3. Ünite: *Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!*” ünitesindeki İ.T.A.8.3.3 ve İ.T.A.8.3.7 numaralı kazanımlar; “4. Ünite: *Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye*” ünitesindeki İ.T.A.8.4.2 ve İ.T.A.8.4.8 numaralı kazanımlar; “5. Ünite: *Demokratikleşme Çabaları*” ünitesindeki İ.T.A.8.5.2 numaralı kazanım; “6. Ünite: *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası*” ünitesindeki İ.T.A.8.6.3 numaralı kazanım ve “7. Ünite: *Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası*” ünitesi içerik bakımından Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri ile ilişkilendirilememektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısının T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programındaki (Ortaokul 8.sınıf) kök değerlerin tümünü içerdiği, bu değerlerin öğretimi ve aktarımı sürecinde yararlanılabilecek çok önemli bir eser olduğu görülmektedir.

5.2. Öneriler

Bu araştırma Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısının 2021 yılında yürürlükte olan T.C.İ.T.A. Dersi Öğretim Programında (Ortaokul 8.sınıf) yer verilen kök değerler yönünden incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre aşağıdaki öneriler sunulabilir:

5.2.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler

- Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk eseri Ortaokul 8.sınıf T.C.İ.T.A. dersinde kök değerlerin öğretimi ve aktarımında kullanılabilecek zengin bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle söz konusu dersin işlenişinde çok daha etkin bir şekilde kullanılabilir. Bu bağlamda araştırmanın ekler kısmındaki alıntılanan metinler ve cümlelerden yararlanılabilir.

5.2.2. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler

- Mustafa Kemal Atatürk'ün Nutuk adlı eserinin Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk adlı baskısı ve diğer baskılarının T.C.İ.T.A. dersi (Ortaokul 8.sınıf) kapsamında kök değerlerin öğretimi ve aktarımındaki etkinliğinin tespitine yönelik olarak öğrencilerin katılımı ile araştırmalar yapılabilir.

- Nutuk eseri ve farklı baskıları Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler yönünden de incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adittian, F. (2018). Pendidikan Karakter Dalam Buku Puisi Hyang Karya Abdul Wachid B.S., *Ta'dib: Jurnal Pendidikan Islam*, 7(1), 386- 397.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9- 27.
- Akkaya, M. ve Eroğlu, H. (2017). Gelibolulu Mustafa Ali'nin Nüshatü's Selâtinî Ve 'Adalet' Kavramı, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 100-111.
- Akkaya, N. (2017). Kıbrıs Türk Masallarında Değerler, *Folklor/ Edebiyat Dergisi*, 23(90), 231- 244.
- Aktan, C. C. (2003). "Değişim ve Yeni Global Değerler", Coşkun Can AKTAN (Ed.), *Modernite ve Postmoderniteye Değişim içinde* (s.23), Konya: Çizgi.
- Aktan, O. (2012). *100 Temel Eserlerde Yer Alan Değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerlerin Uyumunu* (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 331745).
- Alaranta, T. (2008). Mustafa Kemal Atatürk's Six-Day Speech of 1927: Defining the Official Historical View of the Foundation of the Turkish Republic, *Turkish Studies*, 9(1), 115-129, DOI: [10.1080/14683840701814042](https://doi.org/10.1080/14683840701814042)
- Algül, F. N. (2021). Popüler Kültürün Dayattığı Kitapların Çocukların Değer Önceliği Üzerindeki Etkisi, *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 205-231.
- Althof, W. ve Berkowitz, M. W. (2006). Moral Education And Character Education: Their Relationship And Roles İn Citizenship Education, *Journal of Moral Education*, 35(4), 495- 518.
- Altın, F. T. (2010). *Mevlana'nın Eserlerinde Dostluk Ve Samimiyet Değerlerinin İşlenişi Ve Eğitim Açısından Tahlili* (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 274237).
- Apaydın, H. Y. (2018). Adalet Nedir? Mahiyet ve Keyfiyet, *Bilimname*, 2018 (35) , 459-476 . DOI: <http://dx.doi.org/10.28949/bilimname.412369>
- Atatürk, M. K. (2010). *Nutuk*. A. Berktaş (Ed.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul (İlk baskı 1927).
- Aydın, M. Z. (2003). Ailede Ahlak Eğitimi, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(2), 125-158.
- Bacanlı, H. (2004). *Gelişim ve Öğrenme* (8. Baskı), Ankara: Nobel.

- Bademci, V. (2019). Geçerlik: Nedir? Ne Değildir?, *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 373-385.
- Balıkçı, G. N. (2016). Erken çocukluk döneminde değerler ve ahlak eğitiminin yeri ve önemi. Murat Saygın ve Arzu Güvenç Saygın (Ed.), *Eğitimde Gelecek Arayışları Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* içinde (s.101-115), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Baş, G. ve Beyhan, Ö. (2012). Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 55- 74.
- Bayar, M. (2019). Ali Fuad Başgil’in ‘Gençlerle Başbaşa’ Adlı Eserinde Öne Çıkan Değerler, *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 7(17), 149- 175.
- Berndt, T. J. (2002). Friendship Quality and Social Development, *Current Directions in Psychological Science*, 11(1), 7-10.
- Biçer, S. (2013). *Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy’a Ait Safahat Adlı Eserin İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 349421).
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*, İstanbul: Sitem.
- Binyıl Şahin, N. (2019). *Sabahattin Ali’nin Eserlerinde Değerler Eğitimi* (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 552357).
- Börekeçi, M. (2008). Atatürk’ün Nutuk’unda Söz Dizimi ve Üslup Özellikleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 104- 125.
- Brubacher, J. S. (1986). Değer özel mi yoksa genel mi?, çev. Oğuzkan F., *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Sayı. 60, 42-45.
- Can, A. A. ve Öztürk, E. (2018). Müzik Öğretmeni Adaylarının Öz-Denetim Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 2025-2038.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4. Baskı), Boston: Pearson.
- Çağlar, A. (2018). *Liberalizm ve Realizm Çerçevesinde “Nutuk” Analizi* (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 504789).
- Çalışkan, H., Yıldırım, Y. ve Kılınç, G. (2019). Farklı Kültürel Yapıdaki Ailelerde Yetişen Öğrencilerin Sorumluluk ve Hoşgörü Değerlerinin İncelenmesi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 44(199), 353-372.

- Çalışkan, H. ve Yıldırım, Y. (2020). Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersinin Ortaokul Öğrencilerinin Adil Olma ve Sorumluluk Değerlerine Etkisi, *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 4(2), 34-48.
- Çengelci Köse, T., Gürdoğan Bayır, Ö., Köse, M. ve Yıldırım Polat, A. (2019). Öğretmen Adaylarının Bakış Açısıyla Adalet Değeri, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 67-93, DOI: [10.23863/kalem.2019.120](https://doi.org/10.23863/kalem.2019.120)
- Çoban, A. (2020)., *Değerler Eğitimi Bağlamında Türk Destan Örneklerinde Kök Değerler* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 643107).
- Değirmenci, Y. (2018). Coğrafya Dersi Öğretim Programında Değer, *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 429-450.
- Demir, Ş. (2019). *Feridun Oralın Resimli Öykü Kitapları Üzerine Bir Doküman İncelemesi* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 584271).
- Demirkaya, H. ve Çal, Ü. T. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dürüstlük Değerine İlişkin Metaforik Algıları, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 19(3), 1964-1980.
- De Nobile, J. (2019). Values Education: What, How, Why And What Next?, *Tạp Chí Nghiên Cứu Dân Tộc*, 8(1), 30-33.
- Duran, E. ve Bitir, T. (2020). İlkokul Öğretmenleri, Öğrencileri Ve Velilerinin Değer Algıları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-19, Advance online publication, DOI: [10.16986/HUJE.2020058224](https://doi.org/10.16986/HUJE.2020058224).
- Emer, A. M. (2014). *Safahat'ta Değerler Eğitimi Unsurları*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 373587).
- Eren, B. (2008). *Nutuk'un Kelime Serveti ve Sadeleştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek lisans tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 216929).
- Ermış, E. ve İmamoğlu, O. (2019). Değişik Fakültelerdeki Öğrencilerin Sabır Eğilimlerinin Araştırılması, *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 263-280. DOI: [10.26466/opus.571552](https://doi.org/10.26466/opus.571552).
- Ertürk, A. (2017). *Edip Ahmet B. Mahmud Yükneki'nin Atabetü'l Hakayık Adlı Eserinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 488684).
- Eryılmaz, Ö. ve Çengelci Köse, T. (2018). Sosyal Bilgilerde Edebi Ürünler ve Değerler Eğitimi: Küçük Prens Örneği, *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 65-79.

- Fırat, H. (2021). *Zehra Ünüvar'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 654000).
- Fitrina, Y. (2016). Spirıtuallıasası Pendıdikan Dalam Karya Sastra: Suatu Perspektıf Sastra Bandingan, *Jurnal Pendidikan Bahasa dan Sastra*, 12(1). https://doi.org/10.17509/bs_jpbsp.v12i1.3608.
- Gedik, F. (2012). *Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasında 100 Temel Eser İçerisinde Yer Alan Hikaye Kitaplarının Rolü*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 319641).
- Gömleksiz, M. N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95- 134.
- Görmez, E. (2019). Sosyal Bilgiler Dersini Almış Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Konusundaki Görüşleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(5), 2077-2088.
- Halstead, J. M. (1996). Values and values education in schools. Halstead, J. M.& Taylor, M. J. (Eds.), *Values in education and education in values*. London: The Falmer Press.
- Halstead, M. ve Taylor, M. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169- 202.
- Hayta, N. ve Akhan, N. E. (2014). Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Örnek Bir Uygulama: “Bir Devrin Analizi: Nutuk”. *Kastamonu Eğitim*, 22(3), 1049-1076.
- Hökelekli, H. (2009). “Bir Değer: Adalet”, *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, Sayı 5, 132-137.
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*, İstanbul: Timaş.
- Kalkışım, M. M. (2013), “Kutadgu Bilig’de Adalet Değeri”, *Mavi Atlas Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1, 91-98.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi, *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 138- 145.
- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 372166).

- Karakaya, İ. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Abdurrahman Tanrıöğen (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde* (Bölüm, 3. s. 59). Ankara: Anı.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel.
- Karasu Avcı, E. ve İbret, B. Ü. (2016). Vatanseverlik Değerine İlişkin Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2501-2518.
- Karasu Avcı, E. ve İbret, B. Ü. (2018). Toplumsal Kimliğin Oluşumunda Sosyal Bilgiler Dersinin İncelenmesi: Sosyal Bilgiler Öğretim Programları (1968, 1998, 2005), *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(29), 336-376.
- Karasu Avcı, E. ve Faiz, M. (2018). 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları “Etkin Vatandaşlık” Öğrenme Alanında Yer Alan Becerilerin ve Değerlerin İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı, *Turkish Studies*, 6(1), 1439- 1454.
- Kaya, S. (2021). “Gümüşhane ve Bayburt Masalları” Adlı Eserdeki Masalların Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programı Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 667838).
- Kelsen, H. (1973). What is Justice? (çev. Acar, A.), *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Vol., Sayı 107, 431-454.
- Kemiksiz, Ö. (2019). “Metin” Merkezli Değerler Eğitimi Çalışmaları: Lisansüstü Tezler Örneği, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 382- 411.
- Konak, S. ve Ay, T. S. (2019). Günlük Gazetelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı. 35, 1-21.
- Lakshmi, V.V. ve Paul, M.M. (2018). Value Education in Educational Institutions and Role of Teachers in Promoting The Concept, *International Journal of Educational Science and Research*, 8(4), 29-38.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (MEB) . (2005). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (MEB), (2018). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı*, Ankara. Erişim. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=355> (son erişim tarihi: 15/02/2020:17.34).

- Mehlig, L. M. ve Wilson, A. J. (2010). Elementary School Teachers' Sense Of Efficacy For Character Education, *The Journal Of Education Research*, 96(1), 47-53.
- Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan felsefesi*, İstanbul: Remzi.
- Metin, B., Oran, M. ve Karaderili, Ş. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Vatanseverlik Değeri Kazanım Düzeylerine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri, *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 109-127.
- Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93- 108.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 320298).
- Morin, A. ve Lee, R. (2010). Constitutive Discourse of Turkish Nationalism: Atatu "rk's Nutuk and the Rhetorical Construction of the "Turkish People", *Communication Studies*, 61(5), 485-506.
- Namlı, T. (2017). Adalet Beklentimiz ve Adaletin Beklentileri, *Eski Yeni / 36*, Mayıs 2018, 37-51.
- Naylor, D. T. ve Diem, R. (1987). *Elementary and Middle School Social Studies*, United States Of America: Waveland Press.
- Okçu, D. ve Pilatin, U. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Sabır Değeri İle İlgili Algılarının Resim Yoluyla Değerlendirilmesi, *Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi*, 2(1), 102-113.
- Özkan, R. ve Sivrikaya, Ü. (2012). İlköğretimde Küresel Değerler, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38: 341- 360.
- Öztabak, M. Ü. (2020). Değerler Eğitiminde Örnek Bir Kurum: Bayrampaşa Bilgi Merkezi, *Talim Dergisi*, 4(2), 21-44.
- Öztas, S. (2018). A Literary Genre in Value Education in History Courses: Poems, *Journal of Education and Training Studies*, 6(5), 34- 39.
- Perry, A. D. ve Wilkenfeld, B. S.(2006). Using An Agenda Setting Model To Help Students Develop & Exercise Participatory Skills And Values, *Journal Of Political Science Education*, 2(3), 303-312.
- Sağlam, H. İ. (2017). *Bir Değer ve Eğitim Merkezi Olarak Aile* (1. Baskı). Ankara: Pegem.

- Sağlam, H. İ. ve Kaplancı, B. (2020). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(2), 641-649.
- Saruhan Palaz, F. (2019). *Çocuk Edebiyatı Açısından Birsen Ekim Özen'in Eserleri Ve Eserlerinde Yansıttığı Değerler Üzerinde İncelemeler* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 583030).
- Sever, I. ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2020). Empati, Yardımseverlik, Saygı ve Adil Olma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Yol Analizi, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(1), 257-277.
- Sofia, Y. A. ve Abdurahman, P. (2018). The Character Education Values In Literary Texts In Buku Siswa Bahasa Indonesia For Senior High School, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, vol. 301, 644- 650.
- Şahin, Ş. (2020). *Öğrenci, Öğretmen Ve Müdürlerin Sevgi, Demokrasi Ve Öğrenci Merkezli Eğitim Algıları*, (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 610535).
- Şahin, Ş. ve Kılıç, A. (2020). Öğrencilerin Sevgi, Demokrasi ve Öğrenci Merkezli Eğitim Algıları, *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 294-325.
- Thornberg, R. (2008). “The Lack Of Professional Knowledge In Values Education”, *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798.
- Tomecka, M. (2017). Educational Values of Sport and Olympism in The Opinion of Students and Undergraduates, *Journal of Sport Sciences Researches*, 2(2), 30-37.
- Tonga, D. ve Uslu, S. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazanım- Değer İlişkisi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 91- 110.
- Topakkaya, A. (2009). Aristoteles'te Adalet Kavramı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 628-633.
- Tozlu, N. ve Yüce, B. N. (2020). Hamdi Ülker'in Eserlerinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 575-597. DOI: [10.29000/rumelide.843597](https://doi.org/10.29000/rumelide.843597).
- Traş, Z., Öztemel, K. ve Koçak, M. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk, Yalnızlık ve Sabır Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(22), 878-894. DOI: [10.26466/-opus.575329](https://doi.org/10.26466/-opus.575329).
- Turgut, Y. (2014). Verilerin Kaydedilmesi, Analizi, Yorumlanması: Nicel ve Nitel. Abdurrahman Tanrıöğen (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (Bölüm, 8. s. 239). Ankara: Anı.

- Türk Dil Kurumu (TDK). (2021). *Güncel Türkçe Sözlük*, Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 26.03.2021/16.22.
- Uludağ, E. (2019). Lami’i Çelebi’nin Salaman u Absal Mesnevisinde Aktarılan Değerler, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 250- 278.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak “değer ve değerler eğitimi”. Kadir Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (s. 2-12), Ankara: Pegem.
- Widyahening, E. T. ve Wardhani, N. E. (2016). Literary Works and Character Education, *International Journal of Language and Literature*, 4(1), 176- 180.
- Yalnız, A. ve Yıkılmaz, Y. (2018). Değerler Eğitimi Kavramı Olarak Dürüstlük ve Dürüstlük Ölçeği (DÖ) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(34), 649-666.
- Yaşar, E. ve Özden, M. (2021). Türk Romanında (1923-1938) Yabancı Okullardaki Misyoner Eğitim Faaliyetlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 22, 395-408.
- Yıldırım, İ. (1999). Some values of Turkish university students from varying degrees of religiosity, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(17), 113- 123.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, Y. (2019). *Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 609945).
- Yılmaz, R. (2017). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Eğitiminde Safahat’ın Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 481302).
- Yücel, A. S. (1998). Nutuk’ta Atatürk’ün Milli Şuur İle İlgili Görüşleri, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı. 2, 371- 382.

EKLER

Ek 1. Adalet Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... sebep olanlar hakkında tarafsız soruşturma yapılarak suçluların hızla cezalandırılmalarını istemek...”
- “... bütün uygar uluslarla büyük devletlerin adalet ve etkisinden sabırsızlıkla beklendiğini göstermek amacıyla...”
- “... Herhalde ulusun, haklarının bilincinde ve onları çiğnetmemek için bir bütün olarak fedakarca harekete hazır olduğu, İtilaf devletlerine karşı gösterilmeye ve ispata devam edildikçe, söz konusu devletlerin ulusumuza ve onun haklarına saygılı olacaklarına kuşku yoktur...”
- “... Kaçak valinin vatana ihanetle suçlandığını, ele geçince yakalanarak kanunun adaletli pençesine teslim edileceğini...”
- “... Irk ve mezhep ayırmaksızın halkın canı, malı, ırzı ve her türlü hakları güvence altında bulundurulacaktır...”
- “... Ülkenin ve ulusun kurtuluşu ve mutluluğu, hak ve adalet, ülke içinde güven ve huzurun sağlanmasıyla mümkündür...”
- “... Ulus şimdiye kadar işbaşına geçenlerin Kanun-i Esasi’ye ve ulusal isteklere aykırı hareketlerinden üzüntü duydu.”
- “... Malta’ya sürülmüş olanlar hakkında kendi ilgili mahkemelerimizde yasal soruşturma yapılmak üzere İstanbul’a getirilmeleri çarelerinin aranması, Ermeni zalimlerinin de mahkemeye verilmesi...”
- “... Adaletin yerini bulması için Adalet ve İçişleri bakanlıklarına başvuruldu.”
- “... Daha dün, Milli Meclis’in İstanbul’da toplandığı bir sırada, ulusal iradeye de uluslararası yasalara da aykırı olarak...”
- “... Bu kadar haksızlıklara, eziyetlere, hatta katliamlara karşı haykıran suçsuz bir ulusu susturmak haksızlığını bizden istememelidir.”
- “... din ve millet ayrımı yapılmadan, yasaların eşit ve kesin uygulanmasını ve bulundukları yerlerdeki yerel hükümetlere bağlılık gösteren ve yurttaşlık görevlerini yerine getirmekte kusur etmeyenlere yumuşak ve şefkatle davranılmasını özellikle ister... duyurulmasını rica ederiz, efendim.”

- "... Biz, haklarımızı ve bağımsızlığımızı savunmak için giriştiğimiz savaşımın kutsallığına ve hiçbir gücün bir ulusu yaşamak hakkından yoksun bırakamayacağına inanıyoruz."
- "... Davamızın haklılık ve kutsallığı, bu zor zamanlarda, Allah'tan sonra en büyük yardımcımızdır."
- "... Protesto telgraflarında özellikle yapılan saldırının, Osmanlı egemenliğinden çok, yirmi yüzyıllık bir uygarlık ve insanlığın eseri olan özgürlük, ulusallık ve vatanseverlik ilkelerine bir darbe oluşturacağı ve Osmanlı ulusunun yaşam ve bağımsızlığını savunma konusundaki kararlılık ve inancına bu olayın hiçbir etkisinin olamayacağı, yalnız uygar ulusların bu saldırıyı kabul etmekle büyük bir tarihi sorumluluk altına girmiş olacakları belirtilmelidir."
- "... Bu meclis üyeliğine, her parti, topluluk ve cemiyet tarafından aday gösterilmesi mümkün olduğu gibi, her kişinin de bu kutsal mücadeleye eylemli olarak katılması için bağımsız olarak adaylığını istediği yerde koyma hakkı vardır."
- "... Seçim, gizli oyla ve salt çoğunluk esasına göre yapılacak ve oyların sayımı, kurulun kendi içinden seçeceği iki kişi tarafından kurul önünde yapılacaktır."
- "... Bu bakımdan suç işlememiş Osmanlı Ermenilerine yapılacak en büyük kolaylık, adaletli ve eşit şartlar içinde vatanlarına dönmelerini kabul etmekten başka bir şey olamayacaktır..."

Bölüm 2'den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- "... Bu bölge komutanlığının kurulması nedeniyle o civar halkına, Cephe Komutanlığı tarafından yazılan bildiride, 'Sizin her türlü dertlerinizi dinlemek ve hakça bir yönetim sağlamak göreviyle Simav'da bir bölge komutanlığı kuruyorum' cümlesi vardı."
- "... Efendiler, ulusun vekillerinin emriyle görevine geri verilmek istenilen bir memurun idam edileceğinin bildirilmesi, anayasa ve kanun hükümleriyle bağdaştırılamazdı."
- "... Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti barış ve esenliği büyük bir ciddiyet ve içtenlikle istediğini ve yalnız ulusal haklarının tanınmasını istemekten ibaret olan koşullarını tekrar tekrar ilan etmiş ve bu hakların onaylanması durumunda, önerilecek görüşmeleri kabule hazır olduğunu açıklamıştır."
- "... İtilaf devletleri, Londra'da toplayacakları konferansta, Doğu Sorunu' nu hak ve adalet çerçevesinde çözmeye karar vermişlerse, davetlerini Türkiye Büyük Millet

Meclisi hükümetine doğrudan doğruya yapmalıdırlar. Belirtilen şartlar çerçevesinde yapılacak davetin Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti tarafından iyi karşılanacağını tekrar bildiririz.”

- “... Çünkü, yurttaşları arasında değişik dinlere bağlı unsurlar bulunan ve her dinden olanlar hakkında adaletli ve tarafsız davranmak, mahkemelerinde yurttaşları ve yabancılar için adaleti eşit ölçülerle uygulamakla yükümlü bir hükümet, düşünce ve vicdan özgürlüğüne saygılı olmak zorundadır.”

Bölüm 3’ten alıntılanan metinler (s. 544-599 arası)

- “... Bu kanunlara göre ‘Türkiye Cumhuriyeti’nde, ulus işleriyle ilgili kanunları yapma ve yürütme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun kurduğu hükümete aittir’...”
- “... Oysa Teşkilat-ı Esasiye Kanunu çıkmıştır. Bütün makamlar belirlenmiştir. Bütün durumlar kanun haline konulmuştur.”
- “... Teşkilat-ı Esasiye vardır. Cumhuriyet kurulmuştur. Hükümet nasıl yapılacaktır, orada yazılıdır.”
- “... Biz, olağanüstü olarak alınan, fakat yasal olan önlemleri, hiçbir zaman ve hiçbir şekilde yasanın üstüne çıkmak için araç olarak kullanmadık; aksine, ülkede huzur ve güvenin kurulması için uyguladık; devletin yaşam ve bağımsızlığını sağlamak için kullandık. Biz, o önlemleri, ulusun uygar ve toplumsal gelişmesinde yararlı kıldık.”

Ek 2. Dostluk Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... yerli halk ve azınlıklar arasındaki anlaşmazlığın giderilmesine ve eskisi gibi iyi ilişkilerin sağlanmasına gayret etmek...”
- “... İtilaf devletleri ulusumuzun haklarına ve bağımsızlığına saygılı kaldıkça, ulus da vatanın saldırıya uğrayıp parçalanmayacağına güvendikçe, Müslüman olmayan halkın korkuya kapılmasına hiçbir sebep yoktur...”
- “... Arkadaşların, özellikle Rauf Bey’in böyle bir davranış içinde olabileceğini kesinlikle düşünmedim ve Hüsrev Sami Bey’i, itiraf edeyim ki, biraz ciddi olarak, böyle anlamsız sözleri bana ulaştırmaması için uyardım. Verdiği haberin gerçek olma imkanı ve olasılığı bulunmadığını, arkadaşlar arasında yanlış anlamalara sebep olacak sözler söylemenin doğru olmadığını da ekledim...”
- “... Bugünlerde yurdumuzda yaşayan Hristiyan halk hakkında göstereceğimiz insanca davranışın değeri çok büyük olduğu gibi, hiçbir yabancı devletin açık veya dolaylı yardımını görmeyen Hristiyan halkın tam bir huzur ve sükun içinde yaşamaya devam etmeleri, ırkımızın yaratılıştan donanmış olduğu uygarlık yeteneğine en kesin bir kanıt olacaktır.”
- “... İstanbul’dan beri yanımda getirdiğim bu arkadaşın – tuttuğumuz yola göre – anlaşılması çok basit olan bir konuda, gösterdiği düşünce ve duygu durumundan üzüntü duydum...”

Bölüm 2’den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- “... ‘Bu dakikaya kadar sizinle eski bir arkadaşınız sıfatıyla ve sizin yararınıza bir sonuca ulaşmak için samimi bir duyguyla görüşüyordum. Bu dakikadan başlayarak arkadaşlığım ve yakınlığım son bulmuştur. Şimdi karşınızda, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin ve hükümetinin başkanı bulunmaktadır. Devlet başkanı sıfatıyla Batı Cephesi komutanına, durumun gereğini uygulaması yetkisini kullanmasını emrediyorum.”
- “... ancak aramızdaki içtenliği zedeleyen durumun bir an önce ortadan kalktığı haberini beklediğimi, kalbimi kırmamalarını yanıt olarak yazdım.”
- “... Arkadaşı savaşırken ve yardıma muhtaçken, seyirci kalmış komutanlar arkadaşının yenilgisine tanık olabilirse de, tarihin acımasız eleştirisinden, kınamasından asla kurtulamazlar.”

- “... ne Fransızlar ve ne de biz düşmanlığı sürmeye istekli değildik.”
- “... Sevr Antlaşması, Türk ulusu için o kadar uğursuz bir ölüm kararıdır ki, onun bir dost ağzından çıkmamasını dileriz.”
- “... Mösyö Franklin Bouillon, bundan sonra da birkaç kere Türkiye’ye gelmiş, Ankara’da ilk günlerde aramızda kurulan dostluk duygularını gösterme yollarını aramıştır.”
- “... Kuşkusuz, her devletin, her toplumun birbirinden karşılayacağı ve sağlayacağı ihtiyaçları vardır.”
- “... Gerçi, Bekir Sami Bey’in Mösyö Briand’la yaptığı, ulusal hükümetimizce kabul edilmesi mümkün olmayan anlaşma reddedilmişse de, ne Fransızlar ve ne de biz düşmanlığı sürdürmeye istekli değildik.”

Bölüm 3’ten alıntılanan metinler (s. 544-599 arası)

- “... Özlemle gözlerinden öperim kardeşim.”
- “... Her zaman, saygıdeğer arkadaşlarımın ellerine çok içten ve sıkı bir şekilde yapışarak kendimi onlardan bir an bile ayrı görmeyerek çalışacağım.”
- “... Eğer bunda hata varsa, ‘yıllardan beri aramızda arkadaşlık ve kardeşlik duygularından başka, karşılıklı güven bulunduğunu ve bana karşı yüksek saygı duylarıyla bağlı olduğunu’ söyleyen Rauf Bey’in beni hiç tanımamış olduğu yargısına varmak gerekir.”

Ek 3. Dürüstlük Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... Kamuoyu bakımından ortaya atılmasında büyük sakıncalar doğuracağı sanılan hususların dile getirilmesinde kaçınılmaz bir zorunluluk vardı.”
- “... Gerçekte, ne Sivas’ta kaygı verici bir durum vardı ve ne de Hristiyanların ölümle tehdit edildikleri doğrudur...”
- “... Açıkça ortaya çıkmak ve ulusun hakları adına yüksek sesle bağırarak ve bütün ulusu bu sese katmak gerekir...”
- “... namuslu halkın gerçeklerden haberdar edilmesi...”
- “... vatani parçalamak planını para karşılığında üstlenmiş olduklarının belgelerle ortaya çıktığı...”
- “... Dolayısıyla bu bildirinin yayınlanmasına ve duyurulmasına aracı olmayı faydalı bulmuyoruz.”
- “... hükümetten İtilaf devletleri temsilcileri katında etkili girişimlerde bulunmasını rica ettik. Yunanlıların zulüm ve yolsuzluğu devam ederse, aynı şekilde karşılık vermek zorunda kalınacağını da bildirdik.”
- “... Bu kadar çok bilgiyle bir bilinmezi çözememek, cebir bilenler tarafından pek de bağışlanmazsa da, benim bu noktada yetersiz kaldığımı itiraf ederim.”
- “...Ulusal mücadele sırasında karşılaştığımız açık ve gizli güçlükler hakkında tam bir fikir verebilecek ve gelecek kuşaklara ibret ve ders olacak nitelikte bulunan söz konusu belgeleri olduğu gibi bilginize sunmayı uygun görüyorum.”

Bölüm 2’den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- “... Durumu değerlendirirken ve önlem düşünürken, acı da olsa gerçeği görmekten bir an olsun vazgeçmemek gerekir. Kendimizi ve birbirimizi aldatmak için gerek ve zorunluluk yoktur.”
- “... Yüksek meclisin güvenini kazanarak seçilen bir bakanı kabul etmemekle yaptığım hareketin niteliğinin ve nezaketinin elbette farkındayım. Fakat ülkenin büyük çıkarı beni bu şekilde hareket etmek zorunda bırakıyordu. Elbette bu hareketimin sebebini açıklayıp kanıtlayacağımdan ve açıklayacağım noktanın yüksek Meclis’çe de önemli görüleceğinden eminim.”

- "... Buna verdiğim yanıtta da, 9 Eylül 1922'de Kemalpaşa'da görüşebileceğimizi bildirmiştir. Gerçekten de söz verdiğim günde ben Kemalpaşa'da bulundum. Fakat görüşme isteyenler orada değildi."
- "... Kendilerine söylediğim sözleri olduğu gibi Meclis'e söylemekte sakınca görmediğimi bildirdim. Fazla olarak bu sözleri kurşunkalemle bir kağıt parçasına yazdım ve ertesi günü Meclis'te bir sebeple söylev şeklinde söyleyeceğimin sözünü verdim. Bu sözümü yerine de getirdim."
- "... Açıkça söylemeliyim ki, böyle bir soruyla karşılaşmayı hiç de istemiyordum"
- "... 26.6.1923 tarihli yanıt telgrafınızı okudum. Çok sinirli bir halde yazılmıştır. Bunu gerektirecek hiçbir duygu, düşünce ve davranış yoktur. Sizi haksız buldum."

Bölüm 3'ten alıntılanan metinler (s. 544-599 arası)

- "... Rauf Bey, bütün yurdu düşmanlara işgal alanı yapabilecek Mondros Ateşkes Antlaşması'nın stratejik noktadan söz eden maddesini oldubitti halinde kabul ettiği zaman, ulusun ne kadar kan ağladığını ve acı çektiğini anladı mı?"
- "... Beni halife yapmak isteyenler, emirlerimi yerine getirmek gücüne sahip midirler? Dolayısıyla, anlamı ve işlevi olmayan asılsız bir sıfatı takınmak gülünç olmaz mı?"
- "... Müslümanları hala bir halife hayaliyle oyalamaya ve aldatmaya çalışanlar, yalnız ve ancak Müslümanların ve özellikle Türkiye'nin düşmanlarıdır."
- "... Ta ki ulus bilsin, gerçek ne taraftadır; sanı, kuşku, iftira, suçlama ne taraftadır."
- "... Gerçeği söylemeyen sanıktan kuşku duymakta hakim haklıdır."
- "... Fakat, bunda, kanunun yürürlükte olması da kolaylık sağladı denirse, bu çok doğrudur. Gerçekten, Takrir-i Sükun Kanunu'nun yürürlükte oluşu, bazı gericilerin ulusu geniş ölçüde zehirlemesine olanak bırakmamıştır."

Ek 4. Öz Denetim Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... Müfettişlik görevini buldular ve yetkiyle ilgili talimatı da kendim yazdırdım.”
- “... Artık benim için Anadolu’dan hiçbir yere gitmemek kararı kesindir.”
- “... Ulusa öncü olacakların, her ne olursa olsun amaçtan dönmemeleri, ülkede barınabilecekleri son noktada, son nefeslerini verinceye kadar, bu amaç uğrunda fedakarlığa devam edeceklerine daha işin başında karar vermeleri gerekir...”
- “... O halde karar? Tehlikeyi göze alıp yola devam etmek. Başka çaremizde yoktu...”
- “... Bir ulus, varlığı ve bağımsızlığı için düşünülebilen girişimleri ve fedakârlığı yaptıktan sonra başarılı olur.”
- “... Çünkü vicdanımız ıstırap çekmeden verebileceğimiz kararlar, ancak eylemin sonuçlarına bağlıdır, efendim.”

Bölüm 2’den alıntılanan metin (s. 294-543 arası)

- “... Bu habere rağmen sakin olmayı ve görüşmeyi tercih ettik.”

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... 1- Kesinlikle göç etmemek...”
- “... Artık benim için Anadolu’dan hiçbir yere gitmemek kararı kesindir.”
- “... bir çok engellere rağmen ulusal bir mücadelenin, vatanın kurtarılması için zorunlu olduğu fikrini her tarafa yaymayı başardım...”
- “... Ulusa öncü olacakların, her ne olursa olsun amaçtan dönmemeleri, ülkede barınabilecekleri son noktada, son nefeslerini verinceye kadar, bu amaç uğrunda fedakarlığa devam edeceklerine daha işin başında karar vermeleri gerekir...”
- “... kurtuluş yolu olduğuna inandığım girişimleri, sonsuz zorluklara ve engellere rağmen, maddi, manevi bütün varlığımla sonuca ulaştırmaya çalışırken...”
- “... Bir ulus, varlığı ve bağımsızlığı için düşünülebilen girişimleri ve fedakarlığı yaptıktan sonra başarılı olur.”
- “... Cemiyetimizin her güçlüğü göğüsleyerek, vatanı ve ulusal varlığı koruma konusundaki kurtarıcı çalışmalarının, ulusal amaç elde edilinceye ve ona ulaşıncaya kadar, daha büyük bir kararlılık ve inançla devam etmesi koşuldur.”

Bölüm 2’den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- “... Fakat bu özellik ve güçlük, hiçbir zaman Trakya’daki kolordunun askerliğin gereklerini ve vatanseverlik namusunu yerine getirmesine engel olamazdı.”
- “... Damat Ferit Paşa hükümetinin, her çeşit düşmanlarla ortak olan ‘silahla sonuç alma planı’, uygulamada başarılı olamamıştı. İç ayaklanmalara karşı koyduk ve direndik.”
- “... Ulusun, tamamen egemenlik haklarını korumak isteğiyle harcadığı emekler, akıttığı hesapsız kanlar, içten ve dıştan birçok güçlüklerle karşı gösterdiği dayanma ve direnme, bugün karşısında bulunduğumuz elverişli yeni durumu yarattı.”

Ek 6. Saygı Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... yerli halk ve azınlıklar arasındaki anlaşmazlığın giderilmesine ve eskisi gibi iyi ilişkilerin sağlanmasına gayret etmek...”
- “... bütün uygar uluslarla büyük devletlerin adalet ve etkisinden sabırsızlıkla beklendiğini göstermek amacıyla... büyük ve heyecanlı mitingler yapılarak ulusal gösterilerde bulunulması ve... yabancı olan yerlerde yabancılar da etki altına alınmakla beraber, düzenlenen ulusal gösterilerde terbiye ve ağırbaşlılığın titizlikle korunması ve Hristiyan halka karşı saldırı, gösteri ve düşmanlık gibi tavırlar alınmaması zorunludur...”
- “... Herhalde ulusun, haklarının bilincinde ve onları çiğnetmemek için bir bütün olarak fedakarca harekete hazır olduğu, İtilaf devletlerine karşı gösterilmeye ve ispata devam edildikçe, söz konusu devletlerin ulusumuza ve onun haklarına saygılı olacaklarına kuşku yoktur...”
- “... Irk ve mezhep ayırmaksızın halkın canı, malı, ırzı ve her türlü hakları güvence altında bulundurulacaktır...”
- “... Düşündüğünüz sakıncaları tamamen anlıyor ve değer veriyorum.”
- “... büyük bir saygı ve samimiyetle gözlerinizden öperim, kardeşim.”
- “... Bununla beraber, ben, bu kişiyi, Erzurum Kongresi’ndeki ilişki anısına saygı duyarak yalnız gerekli uyarı ve öğütlerde bulunmakla yetinerek serbest bırakmışım.”
- “... Padişah Hazretleri’ne ve atanması durumunda yeni hükümet başkanına, hükümetin ulusal isteklere tamamen saygılı, tarafsız kişilerden meydana getirilmesini rica etmek konusunu ve bunun beklenildiğinin bildirilmesini sağlayınız.”
- “... yüce şahsınızın ve içinde bulunduğunuz hükümetin başarılı olmasına ve bu sayede vatanın kurtarılmasına yönelik amacın bir an önce gerçekleşmesine bütün varlığımızla çalışacağımıza güvenmenizi bildirir ve burada bulunan bütün arkadaşlarımla selam ve saygılarını sunarım.”
- “... Saygıyla ellerinizden öperim, efendim.”
- “... Efendiler, bu gibi konularda hükümeti uyarmak ve görevini yapmaya çağırarak şeklindeki başvurularımız, elbette, hükümetin işine karışmak gibi anlaşılabilir inancındayım.”

- "... Bu kısa açıklama isteğine verdiğimiz yanıt biraz uzundur. Sıkılmazsanız olduğu gibi bilginize sunayım..."
- "... Ülkemizde bulunan İngiliz siyasi görevlilerinin, kuşkusuz İngiliz ulusunun eğilim ve çıkarlarına aykırı olarak, vatan ve ulusumuz karşıtı, insani ve uygar olmayan girişimlerini, elimizde bulunan belgelerle İngiliz ulusunun bilgisine sunarsak, sonuç, dünya tarafından takdire değer görülmez sanırım."
- "... Ulusun esenliği adına aldığı önlemler ve yaptığı bütün işlerde ağırbaşlılık ve saygınlığı, miskinlik ve alçalmaya tercih etmeyi ilke olarak kabul etmiştir."
- "... Efendiler, beni gerçekten içten, parlak ve güven verici duygularla karşılamış olan saygıdeğer Ankara halkıyla daha yakından tanışmak ve onlarla görüşmek bir görevdi."
- "... Yüce Sadrazam Hazretlerine..."
- "... Osmanlı Devleti tarihinde benzeri görülmemiş acı olayları doğuracağını Padişah Hazretleri'nin yüce eşiğine sunmayı yurtseverlik borcu kabul ederiz. Ferman padişahımızdır."
- "... Kendisine borçlu olduğum teşekkürü burada açıkça söylemeyi milli ve vatani görevlerden sayarım."
- "... Bugünlerde yurdumuzda yaşayan Hristiyan halk hakkında göstereceğimiz insanca davranışın değeri çok büyük olduğu gibi, hiçbir yabancı devletin açık veya dolaylı yardımını görmeyen Hristiyan halkın tam bir huzur ve sükun içinde yaşamaya devam etmeleri, ırkımızın yaratılıştan donanmış olduğu uygarlık yeteneğine en kesin bir kanıt olacaktır."
- "... din ve millet ayrımı yapılmadan, yasaların eşit ve kesin uygulanmasını ve bulundukları yerlerdeki yerel hükümetlere bağlılık gösteren ve yurttaşlık görevlerini yerine getirmekte kusur etmeyenlere yumuşak ve şefkatle davranılmasını özellikle ister... duyurulmasını rica ederiz, efendim."

Bölüm 2'den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- "... Bu meclis üyeliğine, her parti, topluluk ve cemiyet tarafından aday gösterilmesi mümkün olduğu gibi, her kişinin de bu kutsal mücadeleye eylemli olarak katılması için bağımsız olarak adaylığını istediği yerde koyma hakkı vardır."
- "... İtilaf devletleri, Londra'da toplayacakları konferansta, Doğu Sorunu'nu hak ve adalet çerçevesinde çözmeye karar vermişlerse, davetlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetine doğrudan doğruya yapmalıdırlar. Belirtilen şartlar çerçevesinde

- yapılacak davetin Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti tarafından iyi karşılanacağını tekrar bildiririz.”
- “... Ömrüm boyunca ulusal egemenliğin en sadık bir kulu olduğumu ulusa bir kez daha göstermek için, bu yetkinin üç ay gibi kısa bir süreyle sınırlandırılmasını ayrıca rica ederim.”
 - “... Ben bu görüşlerin hiçbirine karşı çıkmadım. Hepsini doğru bulduğumu ifade ettim. Meclis’in bu noktayı çok dikkatle ve önemle düşünmesini ve incelemesini söyledim.”
 - “... Buna verdiğim yanıtta da, 9 Eylül 1922’de Kemalpaşa’da görüşebileceğimizi bildirmiştir. Gerçekten de söz verdiğim günde ben Kemalpaşa’da bulundum. Fakat görüşme isteyenler orada değildi.”
 - “... Bu eser, Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu eseri yaratan bir ulusun çocuğu, bir ordunun başkomutanı olduğum için sonsuza kadar mutlu ve bahtiyarım.”
 - “... Bu konuda da kendim halkla görüşüp dertleşmeyi uygun ve yararlı bulmuştum.”
 - “... Halkın bana istedikleri gibi serbestçe sorular yöneltmesini istedim. Sorulan sorulara yanıt olmak üzere, altı saat, yedi saat süren konferanslar verdim.”
 - “... Lozan Konferansı görüşmelerini, cereyan ettiği gibi, her yerde özetleyerek anlatıyordum. Sonucun olumlu olacağı hakkındaki inancımı da belirterek ulusun içinin rahat olmasına çalışıyordum.”
 - “... Kuşkusuz, her devletin, her toplumun birbirinden karşılayacağı ve sağlayacağı ihtiyaçları vardır.”
 - “... Çünkü, yurttaşları arasında değişik dinlere bağlı unsurlar bulunan ve her dinden olanlar hakkında adaletli ve tarafsız davranmak, mahkemelerinde yurttaşları ve yabancılar için adaleti eşit ölçülerle uygulamakla yükümlü bir hükümet, düşünce ve vicdan özgürlüğüne saygılı olmak zorundadır.”
 - “... Ben sanıyordum ki, bu hizmetlerimden dolayı ulusumun sevgisini ve saygısını kazandım. Belki bütün İslam dünyasının sevgi ve saygısını da kazandım. Dolayısıyla, bu sevgi ve saygıya karşılık, vatandaşlık haklarından yoksun bırakılacağımı asla aklıma getirmezdim.”
 - “... Komutanlar, emir vermiş olmak için emir vermezler. Gerekli ve yerine getirilebilir olan işleri emrederler ve emir verirken, kendini, o emri yerine getirecek

olanın yerine koymak ve emrin nasıl yerine getirileceği ve uygulanacağını düşünmek ve bilmek gerekir.”

- “... Efendiler, Lozan barış görüşmeleri sırasında meydana gelen ve barış imzalandıktan sonra söylenen ve yayılan bir sorunu burada söz konusu ederek kamuoyunu aydınlatmak isterim.”
- “... Genel olarak iki tarafa karşı aldığım tavır yumuşak olmadı. Bir tarafa hak vererek diğer tarafı susturmak yöntemini uygulamadım.”
- “... Bu durumda işi tamamlamak için, büyük ve tarihi sorumluluk yüklenerek imza kullanacak olan kişinin ne kadar güç bir durumda kalacağı düşünülürse, İsmet Paşa’nın büyük sıkıntı ve üzüntü içinde olmasını haklı görmek gerekir.”
- “... Benimle görüşmek için geç vakte kadar orada beklediklerini anlayınca akşam yemeğine gelmelerini Milli Savunma Bakanı Kazım Paşa aracılığıyla bildirdim.”
- “... Yükselen bir ses ‘Paşa Hazretleri, artık bey demeyiniz. Hain deyiniz!’ uyarısında bulundu. ‘Ethem ve Tefvik hainleri diyeceğim, fakat henüz Büyük Millet Meclisi üyesi sıfatını taşıyan Reşit Bey hakkında da aynı şeyi kullanmak zorundayım. Yüce topluluğunuza saygımdan bunu söyleyemem.”

Bölüm 3’ten alıntılanan metinler (s. 544-599 arası)

- “... Bundan dolayı yüksek heyetinize ruhumun bütün içtenliğiyle teşekkürler sunarım.”
- “... Bendeniz eriştiğim bu güven ve itimada yaraşır olmak için pek önemli gördüğüm bir noktadaki gereksinimi bildirmek zorundayım. O gereksinim, yüksek heyetinizin bana gösterdiği, sevgi, güven ve desteğin devamıdır.”
- “... Her zaman, saygıdeğer arkadaşlarımla ellerine çok içten ve sıkı bir şekilde yapışarak kendimi onlardan bir an bile ayrı görmeyerek çalışacağım.”
- “... Eğer bu yazarlar, cumhuriyetin ilanı günü yaygara şeklinde saldırılara başlamayıp, önce cumhuriyet ilanını iyi niyetle ve içtenlikle karşılasalardı, kamuoyunu kararsızlığa ve kargaşaya sürükleyecek şekilde değil de, cumhuriyetin iyi yönlerini tanıtan ve onun ilanının pek yerinde olduğunu kamuoyuna öğütleyen yazılar yazsalardı, ondan sonra yapacakları her türlü eleştirinin içtenliğini ileri sürmekte haklı olabilirlerdi. Fakat, gördüğümüz tutum ve davranış böyle olmamıştır...”
- “... Efendiler, bu seçkin komutanlara yeri gelmişken hakkımda gösterdikleri büyük güvene burada teşekkür etmeyi bir görev sayarım.”

- “... Özel ve gizli komplolarla bazı amaçlara ulaşırsınız diye sanmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin köşesinde oturarak bu şeylerde bulunmak saygısızlıktır. Kabul edemeyiz efendim.”
- “... Kalkıp da yüce Meclis’in karşısında, şöyle yapıldı, böyle yapıldı gibi yanıltmaca yapılabilir mi? Bu ne saygısızca bir davranıştır?”

Ek 7. Sevgi Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... yalnız ulusun sevgi ve özverisine güvenerek ve onun bitmez bereket ve güç kaynağından esinlenip kuvvet alarak vicdani görevimize devam ettik...”
- “... Burada şunu da belirteyim ki, bendeniz ne Fransızların ve ne de herhangi bir yabancı devletin sahip çıkmasına tenezzül eden kişilerden değilim. Benim için en büyük korunma yeri ve yardım kaynağı ulusumuzun bağrıdır...”

Bölüm 2’den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- “... İstanbul’un davetine karşı bana vefa ve özveri bağrını açmış olan kahraman Erzurum halkının, bu samimiyet kucağını kötüye kullanabileceğine asla ihtimal vermedim.”
- “... Bu eser, Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu eseri yaratan bir ulusun çocuğu, bir ordunun başkomutanı olduğum için sonsuza kadar mutlu ve bahtiyarım.”
- “... Bu konuda da kendim halkla görüşüp dertleşmeyi uygun ve yararlı bulmuştum.”
- “... Lozan Konferansı görüşmelerini, cereyan ettiği gibi, her yerde özetleyerek anlatıyordum. Sonucun olumlu olacağı hakkındaki inancımı da belirterek ulusun içinin rahat olmasına çalışıyordum.”
- “... Ben sanıyordum ki, bu hizmetlerimden dolayı ulusumun sevgisini ve saygısını kazandım. Belki bütün İslam dünyasının sevgi ve saygısını da kazandım. Dolayısıyla, bu sevgi ve saygıya karşılık, vatandaşlık haklarından yoksun bırakılacağımı asla aklıma getirmezdim.”
- “... Özlemle gözlerinden öperim kardeşim.”

Bölüm 3’ten alıntılanan metinler (s. 544-599 arası)

- “... Sonunda kanun, birçok konuşmacının ‘Yaşasın Cumhuriyet’ sesleriyle alkışlanan konuşmalarıyla kabul edildi.”
- “... Bendeniz eriştiğim bu güven ve itimada yaraşır olmak için pek önemli gördüğüm bir noktadaki gereksinimi bildirmek zorundayım. O gereksinim, yüksek heyetinizin bana gösterdiği, sevgi, güven ve desteğin devamıdır.”
- “...Ulusun sevgisini her zaman dayanak noktası kabul ederek, hep beraber ileriye gideceğiz.”

Ek 8. Sorumluluk Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... Yunan işgalinin ilhakla sonuçlanmasına engel olmak esasında birleşerek Reddi-i İlhak ilkesini ortaya atmışlardır.”
- “... ben ulusun vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme yeteneğini, bir ulusal sır gibi vicdanımda taşıyarak, yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulamak zorundaydım...”
- “... Ulusa öncü olacakların, her ne olursa olsun amaçtan dönmemeleri, ülkede barınabilecekleri son noktada, son nefeslerini verinceye kadar, bu amaç uğrunda fedakarlığa devam edeceklerine daha işin başında karar vermeleri gerekir...”
- “... yalnız ulusun sevgi ve özverisine güvenerek ve onun bitmez bereket ve güç kaynağından esinlenip kuvvet alarak vicdani görevimize devam ettik...”
- “... O halde karar? Tehlikeyi göze alıp yola devam etmek. Başka çaremizde yoktu...”
- “... padişahın bilgi ve onayıyla olduğuna kuşku duymadığımız girişimlerin gerçekten başarılı olacakları dakikaya kadar beklemek ve ‘elbette hükümet önlem alır, engel olur’ saflığını göstermek uygun olmazdı.”
- “... Nasıl ki yüksek şahsınız askerlik görevinizden ayrılarak ulusun bir bireyi gibi çalışmaya karar verdiniz, ben de buradan çekilerek aynı şekilde ulusumun bana verdiği görevi yapmaya karar verdim.”
- “... İşgalden sonra da önce siyasi, sonra eylemli girişimlerde bulunduk. Bozkır’da yeniden önemli bir ayaklanma çıktı. Onun bastırılması için çeşitli önlemler aldık.”
- “... Sivas Kongresi’nden sonra, Temsil Heyeti sorumluluğu üzerine alarak ... gizli bir yönerge düzenledi.”
- “... Efendiler, bu geniş hazırlığa engel olmak ve meydana getirilen tehlikeli durumları ortadan kaldırmak için elimizden gelen her çareye başvurduk.”
- “... uyulacak yol ve yöntem şudur ki, genel durumu yönetip yürütme sorumluluğunu üzerine alanlar, en önemli hedefe ve en yakın tehlikeye mümkün olduğu kadar yakın bulunmalıdırlar.”
- “... Cemiyetimizin her güçlüğü göğüsleyerek, vatanı ve ulusal varlığı koruma konusundaki kurtarıcı çalışmalarının, ulusal amaç elde edilinceye ve ona ulaşıncaya kadar, daha büyük bir kararlılık ve inançla devam etmesi koşuldur.”

- “... Bu düşünceyledir ki, bu kişileri Malta zindanlarından kurtarmak için her fırsattan yararlanarak mümkün olan girişimlerde bulunmaktan geri durmadım.”
- “... Gerçi, benim açıkça ortaya atılmamda ve bütün ulusal ve askeri hareketlerin başına geçmemde kuşkusuz sakınca vardı. Fakat o sakınca, başarısızlık halinde herkesten önce ve herkesten çok, en büyük ceza ve eziyete uğratılmaktan başka bir şey olabilir miydi?”

Bölüm 2’den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- “... Bir adam, hem cepheye komuta edecek, savaş yönetecek, hem de aynı zamanda geri bölgelerde birçok şeylerin yapılmasını sağlayacak. Bunu bir adam nasıl yapabilir? Kuşkusuz yapar.”
- “... Düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Bunun için, bırakmadım, bırakamam ve bırakamayacağım.”
- “... Fakat genel görevimin emrettiği asıl noktayı yerine getirmek ve uygulamak gerektiği zaman da asla duraksamadım.”
- “... Geçmişteki görmezlikten gelmeleri, yanlışları biz yapmadığımız halde, aslında yüzyılların birikmiş hesaplarının bizden sorulmaması gerekirken, bu konuda da, dünya ile karşı karşıya gelmek bize düşmüştü.”
- “...Ulusun ve ülkenin gerçek bağımsızlık ve egemenliğine sahip olmasını sağlamak için bu güçlükleri ve fedakarlığı da göğüslemek bizim üzerimize yüklenmişti.”
- “... Halkın bana istedikleri gibi serbestçe sorular yöneltmesini istedim. Sorulan sorulara yanıt olmak üzere, altı saat, yedi saat süren konferanslar verdim.”
- “... Lozan Konferansı görüşmelerini, cereyan ettiği gibi, her yerde özetleyerek anlatıyordum. Sonucun olumlu olacağı hakkındaki inancımı da belirterek ulusun içinin rahat olmasına çalışıyordum.”

Ek 9. Vatanseverlik Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... Yunan işgalinin ilhakla sonuçlanmasına engel olmak esasında birleşerek Reddi-i İlhak ilkesini ortaya atmışlardır.”
- “... 3- Saldırıya uğrayacak Doğu illerinin her köşesini savunmada birleşmek..”
- “... Müslüman halkı Rumların boyunduruğu altında bırakmayıp, var olma ve yaşama haklarını koruma amacıyla, Trabzon’da da bazı kişiler bir cemiyet kurmuşlardı...”
- “... Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da ulusal egemenliğe dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak!”
- “... O halde, ya bağımsızlık ya ölüm.”
- “ Türk ata yurduna ve Türk’ün bağımsızlığına saldıranlar kimler olursa olsun, onlara bütün ulusça silahla karşı koymak ve onlarla savaşmak gerekiyordu...”
- “... bir çok engellere rağmen ulusal bir mücadelenin, vatanın kurtarılması için zorunlu olduğu fikrini her tarafa yaymayı başardım...”
- “... Ulusal sınırlar içinde bulunan vatanın bütün kısımları bir bütündür. Birbirinden ayrılamaz...”
- “... Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı ve Osmanlı hükümetinin dağılması durumunda, ulus, topyekûn kendisini savunacak ve direnecektir...”
- “... Bütün komutanlar ve her tarafta birçok vatansever olağanüstü çaba harcıyorlardı...”
- “... Bu kongrede, şimdiye kadar olan görüşmelerde devlet ve ulusun tam bağımsızlığı ısrarla savunulmaktadır...”
- “... Yeter ki, ülkemize sermaye getireceklerin devlet ve ulusumuzun içerde ve dışarda egemenlik ve bağımsızlığı ile vatanımızın bütünlüğünü bozmaya yönelik gizli istekleri olmasın...”
- “... Görev sırasında ulusal istekler ve akımlara aykırı hareketleri görülecek ve saptanacak olanların, din ve ulusun kurtuluşu adına şiddetli bir şekilde cezalandırılmaları kesindir...”
- “... Konya’nın saygın halkı, bu alçakça harekete karşı ayaklanarak yurtseverliğin gereğini yapmaya karar vermiş ve bunun farkına varan ..., 26 Eylül’de İstanbul’a kaçmıştı.”

- "... Bir ulus, varlığı ve bağımsızlığı için düşünülebilen girişimleri ve fedakarlığı yaptıktan sonra başarılı olur."
- "... Anadolu'nun en yoğun Türk çevresi, en verimli ve zengin bir bölgesi olan bu toprakların hiçbir şekilde ayrılmasına izin verilmeyeceği, Aydın ilinin de aynı kesinlikle (ve öncelikli olarak) vatanın ayrılmaz bir parçası olduğu ilkesi genel olarak kabul edildi."
- "... Nasıl ki yüksek şahsınız askerlik görevinizden ayrılarak ulusun bir bireyi gibi çalışmaya karar verdiniz, ben de buradan çekilerek aynı şekilde ulusumun bana verdiği görevi yapmaya karar verdim."
- "... hükümetten İtilaf devletleri temsilcileri katında etkili girişimlerde bulunmasını rica ettik. Yunanlıların zulüm ve yolsuzluğu devam ederse, aynı şekilde karşılık vermek zorunda kalınacağını da bildirdik."
- "... Oysa, bu ilgisizliğin sonucu hem hükümete, hem de ulusal örgüte zararlı olacaktır. Temsil heyetimizin ulusal örgütü ve ulusal birliği bozacak en ufak bir duruma karşı hoşgörülü davranamayacağını, elbette, kabul edersiniz."
- "... 'Erzurum ve Sivas Kongreleri kararları doğrultusunda ulusun Ermenistan'a bir karış toprak bırakmayacağını ve hatta hükümet bu gibi bir acı zorunluluğa boyun eğerse, ulusun kendi haklarını kendisinin savunmaya kararlı olduğunu ve bunun bütün dünyaya duyurulmuş olduğunu' yazdım..."
- "... 'vatanın bütünlüğünü, devlet ve ulusun bağımsızlığını sağlamak olan amacı korumak ve savunmak için anlaşmış, kesin kararlı bir grup meydana getirmeyi' tek çözüm olarak düşündük."
- "... Amaç vatanın ve ulusun kurtuluşudur."
- "... Türk ulusunun kalbinden, vicdanından doğan ve ondan esinlenen en temel, en belirgin istek ve inancı belli olmuştu: Kurtuluş!..."
- "... ulusal bağımsızlık uğrunda ulusal ve dini savaş ilan etmek yolunda ilerleyeceğiz!"
- "... Bize gelince, tarihin bu ülkede şimdiye kadar oluşturamadığı bu ulusal birlik ve dayanışmanın bozulmasına ilişkin her hareketi bir vatan hainliği kabul ederek ona göre gerekli önlemleri almaktan çekinmeyeceğiz."
- "... Bütün ulusça uyulan ve kutsal kabul edilen Kuva-yı Milliye amaçlarının, Meclis tarafından da benimsenip uygulanmasının sağlanması ve hükümet çalışmalarının bu amaçlar açısından denetlenmesi konusunda, vatanseverlik görevinin sonuna kadar esirgenmeden yerine getirilmesini önemle rica ederiz."

- "... Bütün ulusça uyulan ve kutsal kabul edilen Kuva-yı Milliye amaçlarının, Meclis tarafından da benimsenip uygulanmasının sağlanması ve hükümet çalışmalarının bu amaçlar açısından denetlenmesi konusunda, vatanseverlik görevinin sonuna kadar esirgenmeden yerine getirilmesini önemle rica ederiz."
- "... Biz bu isteği de yerine getireceğiz. Fakat bu kişilerin isteği olduğu için değil, bunu vatanın çıkarları emrettiği için..."
- "... Osmanlı Devleti tarihinde benzeri görülmemiş acı olayları doğuracağını Padişah Hazretleri'nin yüce eşiğine sunmayı yurtseverlik borcu kabul ederiz. Ferman padişahımızdır."
- "... Doğu ve Batı Trakya'nın bir ulusal birlik altında düşünülmesi ve söylenmesi doğru bir siyaset değildir. Doğu Trakya karşı gelinemez ve tartışılmaz bir şekilde yurdumuzun parçalarındandır. Batı Trakya ise, bir antlaşma ile daha önce bırakılmış bir bölgedir."

Bölüm 2'den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- "... Çünkü biz demiştik ki, amacımız, ulusal sınırlarımız içinde yurt bütünlüğümüzü ve ulusun tam bağımsızlığını sağlamaktır. Buna engel olmak üzere karşımıza çıkacak olan kuvvet, kim ve ne olursa olsun, mutlaka çarpışırız ve başarılı oluruz."
- "... Fakat bu özellik ve güçlük, hiçbir zaman Trakya'daki kolordunun askerliğin gereklerini ve vatanseverlik namusunu yerine getirmesine engel olamazdı."
- "... Yüksek meclisin güvenini kazanarak seçilen bir bakanı kabul etmemekle yaptığım hareketin niteliğinin ve nezaketinin elbette farkındayım. Fakat ülkenin büyük çıkarı beni bu şekilde hareket etmek zorunda bırakıyordu. Elbette bu hareketimin sebebini açıklayıp kanıtlayacağımdan ve açıklayacağım noktanın yüksek Meclis'çe de önemli görüleceğinden eminim."
- "... Efendiler, askeri harekatı çapulculuktan ve devlet kurup yönetmeyi, şunun bunun masum çocuklarını kurtuluş fidyesi dilenmek için dağlara kaldırmak haydutluğundan ibaret sanan, şarlatanlıklarıyla, yaygaralarıyla bütün bir Türk vatanını bezdiren ve Türk ulusunun Büyük Meclisi'ni kendileriyle uğraştıran utanmaz, haddini bilmez, küstah ve herhangi bir düşmanın boğaz tokluğuna casusluğunu, uşaklığını yapacak kadar aşağılık ve rezil yaratılıştaki olan bu kardeşleri, ellerindeki bütün kuvvetler ve dayandıkları düşmanlarla birlikte yola

- getirmek ve cezalandırmak suretiyle, inkılap tarihimizde etkili bir ibret örneği vermek zorunlu görüldü.”
- “... Biz, ülkenin tutsak edilmiş, iradesini kaybetmiş parçasını özgür ve bağımsız olan kısmına katmak istiyoruz.”
 - “... Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makûs (uğursuz) talihini de yendiniz. Ele geçirilmiş talihsiz topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün en uzak köşelerine kadar zaferinizi kutluyor. Düşmanın topraklarımızı ele geçirme hırsı, kararlılığınızın ve vatanseverliğinizin yalçın kayalarına başını çarparak paramparça oldu.”
 - “... Bu esaslar, Birinci Büyük Millet Meclisi tarafından da kabul edilerek, o çerçeve içinde ülkenin bütünlüğünü ve ulusun bağımsızlığını sağlayacak barış ve güvenliğin elde edilmesine çalışılıyordu.”
 - “... Birinci nokta; grup, Misak-ı Milli ilkeleri çerçevesinde ülkenin bütünlüğünü ve ulusun bağımsızlığını sağlayacak barış ve güvenliğin elde edilmesi için, ulusun bütün maddi ve manevi güçlerini gerekli hedeflere yöneltip kullanacak...”
 - “... Efendiler, zavallı ulusumuzu tutsak etmek isteyen düşmanları mutlaka yeneceğimize olan güven ve inancım, bir dakika olsun sarsılmamıştır. Bu dakikada, bu kesin inancımı, yüce heyetinize karşı, bütün ulusa karşı ve bütün dünyaya karşı ilan ederim.”
 - “... Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça, bırakılamaz.”
 - “... yirmi iki gün ve yirmi iki gece aralıksız devam eden Büyük ve Kanlı Sakarya Savaşı, yeni Türk devletinin tarihine, dünya tarihinde çok az rastlanan büyük bir meydan savaşı örneği kaydetti.”
 - “... Efendiler, diğer bir görevim de, ordu içinde, savaş safları arasında doğrudan savaşa katılmak ve doğrudan savaşı yönetmektir. Bunu da gücümün yettiği ölçüde, hatta bir kaza sonucu sol kaburga kemiklerimden biri kırılmış olmasına rağmen, bütün varlığımla en iyi şekilde yapmaya çalıştığımı sanırım.”
 - “... Tam bağımsızlık, bizim bugün üstlendiğimiz görevin özüdür. Bu görev, bütün ulusa ve tarihe karşı üstlenilmiştir.”
 - “... Bilgin ya da cahil, ulusumuzun istisnasız tüm bireyleri, bugün yalnız bir amaç etrafında toplanmış ve fakat sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. O amaç, tam bağımsızlığımızın elde edilmesi ve devam ettirilmesidir.”
 - “... Kurtuluş için... bağımsızlık için, eninde sonunda düşmanla bütün varlığımızla vuruşarak onu yenmekten başka karar ve yol yoktur ve olamaz!”

- "... Ülkemizde bulunan düşmanları silah zoruyla çıkarmadıkça, çıkarabilecek ulusal varlığımızı ve gücümüzü kanıtlamadıkça, diplomasi alanında ümide kapılmanın doğru olmadığı konusundaki düşüncemiz kesin ve değişmezdi."
- "... Tekrar edeyim ki, saldıracağız. Düşmanı yurdumuzdan kovacak ve süreceğiz. Bu kararımızdan dönmeyeceğiz."
- "... Hayır efendiler, bizim en önemli ve temel görevimiz, siyaset yapmak değildir. Bizim ve bütün ülke ve ulusun bugün tek görevi, topraklarımızda bulunan düşmanı süngülerimizle kovmaktır."
- "... Düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Bunun için, bırakmadım, bırakamam ve bırakamayacağım."
- "... O gün, değerli İzmir'imiz, güzel Bursa'mız, İstanbul'umuz, Trakya'mız anavatana katılmış olacaktır. O mutlu gün geldiğinde, bütün ulusla beraber, en büyük mutluluklara ermekle onurlanacağız."
- "... Dünyada, ulusun bağrında özgür bir birey olmak kadar büyük bir mutluluk var mıdır? Gerçekleri bilen, kalp ve vicdanında manevi ve kutsal zevklerden başka zevk taşımayan insanlar için, ne kadar yüksek olursa olsun, maddi makamların hiçbir değeri yoktur."
- "... Bu eser, Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu eseri yaratan bir ulusun çocuğu, bir ordunun başkomutanı olduğum için sonsuza kadar mutlu ve bahtiyarım."
- "... Ulusal hükümetimizin böyle bir bölge tanımadığını, Trakya'yı da kurtarmadıkça ordularımızın durdurulmasına imkan olmadığını söyledim."
- "... Biz Türkler bütün tarihimiz boyunca özgürlük ve bağımsızlığa sembol olmuş bir ulusuz!"
- "... Bu proje, anlamı ve özü bakımından bağımsızlığımıza zarar veren koşulları kapsıyordu. Özellikle adli, mali ve ekonomik maddeler çok ağırdı. Dolayısıyla, bu projeyi kesinlikle reddetmek zorunluydu."
- "... idari, siyasi, mali, ekonomik ve diğer siyaset, maliye ve ekonomiyle ilgili konularda ulus ve ülkenin haklarını ve bağımsızlığını eksiksiz ve güvenilir olarak elde etmek ve kurtarılmış topraklarımızın kesin olarak boşaltılmasını koşul saymak gerekir."
- "... Bundan başka, bu maddenin istediği şarta sahip bulunmuyorsam, yani beş yıl devamlı olarak bir seçim bölgesinde oturmamışsam, o da bu vatana yaptığım hizmetler yüzündendir."

- "... Eğer bu maddenin istediği şartı yerine getirmeye çalışsaydım, İstanbul'u kazandırmaktan ibaret olan Arıburnu ve Anafartalar'daki savunmalarımı yapmamaklığım gerekirdi. Eğer ben bir yerde beş yıl oturmaya mahkum olsaydım, Bitlis ve Muş'u aldıktan sonra Diyarbakır yönünde yayılan düşmanın karşısına çıkmamaklığım, Bitlis ve Muş'u kurtarmaktan ibaret olan vatani görevimi yapmamaklığım gerekirdi. Bu efendilerin istedikleri koşulları yerine getirmek isteseydim, Suriye'yi boşaltan orduların arta kalanlarından Halep'te bir ordu kurarak düşmana karşı savunma yapmamaklığım ve bugün ulusal sınırlar dediğimiz sınırları fiili olarak çizmemekliğim gerekirdi."
- "... Boğazlar bölgesi... Hiçbir tarafta İtilaf devletleri işgal kuvvetleri kalmayacaktır."
- "... Kürdistan... Lozan'da: Elbette söz konusu ettirilmemiştir."
- "... Yurttaşlık... Bu öneri, Sevr projesinin yukarıda söz konusu olan 128. maddesinin yeni bir şekliydi. Doğal olarak tarafımızdan kabul edilmemiştir."
- "... Adli kapitülasyonlar... Lozan'da: Kapitülasyonla ilgili hiçbir kayıt yoktur!"
- "... Askeri hükümler... Lozan'da... Bu bölgeler için bile hiçbir kontrol kabul edilmemiştir."
- "... Bu antlaşma, Türk ulusuna karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması'yla tamamlandığı sanılmış, büyük bir suikastın yıkılışını ifade eden bir belgedir. Osmanlı dönemine ait, tarihte benzeri görülmemiş bir siyasi zaferin eseridir!"
- "... Yunan tazminat işinde özveride bulunulacak olursa, bu özveri hiç olmazsa henüz askıda bulunan ve bizce elde edilmesi çok gerekli olan sorunların bizim yararımıza sonuçlandırılmasıyla barışa hizmet etmelidir."

Bölüm 3'ten alıntılanan metinler (s. 544-599 arası)

- "... Yüzü çirkin, vicdanı çirkinliklerle dolu olanlar, bizim vatanseverce, vicdanlı ve namuslu savaşıımızı bayağı ve çirkin hırsları yüzünden çirkin göstermeye kalkışanlardır."
- "... Biz, olağanüstü olarak alınan, fakat yasal olan önlemleri, hiçbir zaman ve hiçbir şekilde yasanın üstüne çıkmak için araç olarak kullanmadık; aksine, ülkede huzur ve güvenin kurulması için uyguladık; devletin yaşam ve bağımsızlığını sağlamak için kullandık. Biz, o önlemleri, ulusun uygar ve toplumsal gelişmesinde yararlı kıldık."

- “... Bunda, ulusum için ve gelecekteki çocuklarımız için dikkat ve uyanıklık sağlayabilecek bazı noktalar belirtebilmiş isem, kendimi mutlu sayacağım.”
- “... Bugün ulaştığımız sonuç, yüzyıllardan bu yana çekilen ulusal felaketlerden doğan uyanışın ve bu sevgili vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.”

Ek 10. Yardımseverlik Değerinin Öğretimi ve Aktarılmasında Kullanılabilecek Metinler

Bölüm 1’den alıntılanan metinler (s. 1-293 arası)

- “... savaş durumunun doğurduğu yıkım ve sefalet, hükümet katında yapılacak girişimlerle, olabildiğince çare aramaktan ibaretti.”
- “... Yüce şahsınızın başarılı olmasına bütün ordu ve Kuva-yı Milliye yardımcı olacaktır.”
- “... Batı Trakya göçmenlerinin sevk ve taşınmalarının sağlanması”

Bölüm 2’den alıntılanan metinler (s. 294-543 arası)

- “... 2 numaralı emrime göre, vatanda her aile birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp Ulusal Vergiler Komisyonu’na verecekti.”

